

REGERINGSKANSLIET

Promemoria

2015-10-13

Näringsdepartementet

N2015/03046/JM

Enheten för jordbruk och miljö

Remissammanställning för SOU 2015:15

Slutbetänkande av Konkurrenskraftsutredningen

Attraktiv, innovativ, hållbar - strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	10
Inledning.....	16
Generella synpunkter.....	16
Generellt positiva till utredningen	16
Positiva men med starka reservationer	17
Har inte tagit tydlig ställning på ett övergripande plan.....	18
Generellt negativa till utredningen.....	18
Remissvar per kapitel.....	20
Kapitel 2 Strategi för tillväxt och värdeskapande.....	19
2.1 Varför strategi?.....	19
Delar bedömning att näringen står inför stora utmaningar	19
Delar bedömning att det behövs en strategi för tillväxt och värdeskapande.....	21
Delar bedömning att svenska förhandlingsstrategin i EU formuleras för ökad konkurrenskraft	26
Ifrågasätter hållningen att CAP:s budget bör minska	26
Delar bedömning att attityderna har betydelse.....	27
2.2 Vision 2030	27
Delar bedömning att livsmedelsproduktionen kan bidra till sysselsättning, säkra livsmedel, kollektiva nyttigheter	27
2.3 Strategi för värdeskapande och tillväxt	29
Stödjer förslag om ett övergripande nationellt mål	29
Stödjer förslag om att ge SJV i uppdrag att ta fram nyckeltal.....	30
2.4 Metod för genomförande	30
Stödjer förslag om att regeringen bildar ett nationellt råd	31
Andra synpunkter om det nationella rådet.....	31
Stödjer förslag att uppdra myndigheter att medverka till förbättrad konkurrenskraft.....	31
Stödjer förslag om att ökad konkurrenskraft bör skrivas in i myndigheters instruktion eller regleringsbrev	32
Tveksamma till förslag om att ökad konkurrenskraft bör skrivas in i myndigheters instruktion eller regleringsbrev	32
Delar bedömning att genomförandet av strategin kräver ett systematiskt arbetssätt i samverkan mellan aktörer.....	33
2.5 Förutsättningar att uppfylla visionen	33

Delar bedömning om tillgången på mark m.m.....	34
Delar inte bedömning om tillgången på mark.....	34
Delar bedömning om produktivitet utveckling	34
Delar bedömning om växtförädlingsinsatser.....	35
Delar bedömning om nya tekniker inom växtförädling	36
Delar inte bedömning om ny teknik för växtförädling.....	36
Kapitel 3 Företagande	36
3.1 Strukturomvandling	36
Delar bedömning att strukturomvandlingen kommer att fortsätta samt att det gynnar konkurrenskraften	36
Ifrågasätter bedömning om att strukturomvandling gynnar konkurrenskraften.....	38
Anser att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket behöver ge svar även för det mer småskaliga jordbruket	39
3.2 Företagande och inre effektivitet	42
Delar bedömning om ökat fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap.....	42
Delar bedömning om att det finns stor spännvidd i lönsamhet.....	42
3.3 Kapitalförsörjning och investeringar	43
Delar bedömning att forskningsmedel och innovationsinsatser bör fördelas till kunskapsutveckling om kostnadseffektivt byggande	44
Stödjer inte förslag att ge Jordbruksverket i uppdrag att stärka kompetensen inom byggteknik.....	45
Stödjer förslag om medel inom Landsbygdsprogrammet används till att stärka byggkompetens	45
Stödjer inte förslag om att använda medel från Landsbygdsprogrammet till kompetensutveckling för att stärka företagare kunskap om upphandlingar	46
Anser att det finns brister i kapitalförsörjningen till lantbruks- och trädgårdssektorn.....	46
3.4 Riskhantering.....	47
Stödjer förslag om ökad kompetensutveckling i riskhantering.....	48
Delar inte förslag om att utbildningsinsatser i riskhantering bör göras inom ramen för Landsbygdsprogrammet	49
3.5 Ägarbyte och delat ägande.....	50
Delar utredningens bedömning om att företagsöverlåtelser kommer att innebära stora kapitalinsatser	50

Delar bedömning att det krävs ökad dynamik, nya ägare och nya kategorier ägare	50
Stödjer förslag att låta Jordbruksverket redogöra för olika modeller av ägarbyten	51
Tveksamma till att Jordbruksverket ska ta fram modeller för ägarbyte	51
3.6 Jordförvärvslagstiftningen	52
Övergripande synpunkter om jordförvärvslagstiftningen.....	52
Stödjer utredningens förslag om att utreda jordförvärvslagen.....	53
Tveksam till att prioritera en utredning om jordförvärvslagen.....	56
Stödjer inte utredningens förslag om att utreda jordförvärvslagslagen	56
3.7 Arrendelagstiftningen	58
Stödjer förslag om att beakta Arrendeutredningens förslag om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden.....	58
Andra synpunkter på besittningsskyddet.....	59
Stödjer inte förslag om att beakta Arrendeutredningens förslag om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden.....	60
Stödjer Konkurrenskraftsutredningens förslag om full avtalsfrihet för arrendeavgiften	60
Stödjer inte Konkurrenskraftsutredningens förslag om full avtalsfrihet för arrendeavgiften	61
Kapitel 4 Regler och villkor	61
4.1 Kostnader för arbetskraft	61
Delar bedömning att arbetskostnader är höga i Sverige jämfört med andra EU-länder	62
Stödjer förslag att erbjuda arbetsgivar- och ledarutbildning.....	62
Stödjer inte utredningens förslag om att erbjuda arbetsgivar- och ledarutbildning	62
Andra synpunkter om arbetskraft.....	63
4.2 Produktionsmedelsskatter	63
Stödjer förslag om att analysera produktionsmedelsskatter.....	63
Stödjer inte förslag om att analysera produktionsmedelsskatter	64
Tveksamma om analys av produktionsmedelsskatter	65
4.3 Djurskydd.....	65
Delar bedömning att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot.....	66

Delar inte bedömning att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot.....	67
Tveksamma till bedömning om att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot.....	68
Delar bedömning att nationella regler ska vara välmotiverade och prövas mot konkurrenskraften.....	69
Delar bedömning om kontrollprogram	69
Delar inte bedömning om kontrollprogram.....	70
Resonerar kring kontrollprogram men tar inte ställning för eller emot.....	71
Synpunkter på bedömning om ursprungsmärkning	71
Delar bedömningen om att betalningsviljan inte är tillräcklig för ett gott djurskydd	71
Delar inte bedömning om att betalningsviljan inte är tillräcklig för ett gott djurskydd.....	71
4.3.1 Stödjer förslag om skärpt EU-lagstiftning	72
4.3.1 Stödjer förslag om likvärdig tillämpning inom EU.....	72
4.3.2 Stödjer förslag om översyn av djurskyddslagstiftningen.....	73
4.3.2 Stödjer inte förslag om översyn av djurskyddslagstiftningen	74
4.3.2 Stödjer förslag om ökad målstyrning.....	74
4.3.2 Stödjer inte förslag om ökad målstyrning.....	75
4.3.3 Stödjer förslag om vetenskapligt råd.....	75
4.3.4 Stödjer förslag om ökad samordning av djurskyddskontroller	76
4.3.5 Stödjer förslag om att utreda borttagande av förprovningen.	77
4.3.5 Stödjer inte förslag att utreda borttagande av förprovningen	77
4.3.5 Andra synpunkter på förprovningen	78
Andra synpunkter om djurskyddet.....	78
4.4 Växtskydd	79
Delar bedömning att åtgärder behövs för att säkra tillgången på moderna och effektiva växtskyddsmedel.....	80
Delar inte bedömning att åtgärder behövs för att säkra tillgången på moderna och effektiva växtskyddsmedel.....	81
4.4.1 Stödjer förslag att Kemikalieinspektionen redovisar hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas.....	82

4.4.1 Stödjer inte förslag att Kemikalieinspektionen redovisar hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas.....	83
4.4.2 Stödjer förslag att EU- kommissionen granskar hur systemet med ömsesidigt erkännande fungerar	84
4.4.3 Stödjer förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär	85
4.4.3 Tillstyrker delvis förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär.....	85
4.4.3 Stödjer inte förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär	86
4.4.3 Stödjer inte förslag att Kemikalieinspektionen redovisar inkomna ansökningar om ömsesidigt erkännande.....	86
4.4.4 Stödjer förslag att säkra tillgång till växtskyddsmedel för grödor som odlas i liten omfattning	86
4.4.5 Stödjer förslag till utökade satsningar för ett effektivt och hållbart växtskydd.	87
4.4.5 Förslag med kommentar	87
Andra synpunkter om växtskydd.....	87
4.5 Tillståndsprovning av jordbruksverksamhet	88
Delar bedömning att processen för tillståndsprovning är lång och kostsam	88
Delar inte bedömning att processen för tillståndsprovning är lång och kostsam.....	89
Stödjer förslag om att ta fram en vägledning.....	89
Stödjer förslag om att ta fram en vägledning med kommentarer	89
Har inga invändningar mot att en vägledning tas fram men är tveksamma till nyttan.....	89
Stödjer inte förslag att ta fram en vägledning.....	90
Oförstående till förslaget om att ta bort kravet på samråd	90
Stödjer förslag att ta bort kravet på samråd för anmälningspliktig verksamhet.....	90
Stödjer inte förslag att ta bort kravet på samråd för anmälningspliktig verksamhet	90
Upplysning om samråd- och tillståndsprocessen för provning av miljöfarlig verksamhet	91
Kapitel 5 Marknadsförutsättningar	91

5.2 Livsmedelsindustrins konkurrenskraft	91
Delar bedömning om livsmedelsindustrins konkurrenskraft.....	91
Delar inte bedömning om svenska slakteriföretags konkurrenskraft	92
Andra synpunkter om livsmedelsindustrins konkurrenskraft	93
5.3 Export av livsmedel och jordbruksvaror.....	93
Delar bedömning om vikten av en ökad export	94
Delar inte bedömning om ökad export.....	94
5.3.1 Stödjer förslag om landsgodkännanden.....	94
5.3.2 Stödjer förslag att dagens organisation för exportfrämjande åtgärder utvärderas	95
5.3.3 Stödjer förslag om livsmedelsattachéer.....	96
5.3.4 Stödjer förslag om informations- och kompetensutvecklingsinsatser till små och medelstora företag	96
Förslag på ytterligare exportåtgärder.....	96
Andra synpunkter avseende export.....	98
5.4 Marknadsmakt inom livsmedelskedjan	99
Stödjer förslag om analys av marknadskoncentrationen	99
Stödjer inte förslag om analys av marknadskoncentrationen.....	100
5.5 Medvetna konsumenter	101
Delar bedömning om ursprungsmärkning	101
Tveksamma till bedömning om ursprungsmärkning	102
Andra synpunkter om bedömning om ursprungsmärkning.....	102
Delar bedömning om att myndigheter i större utsträckning använder sig av Konkurrensverkets upphandlingsstöd.....	103
Delar bedömning om att offentlig upphandling bör användas för att gynna innovationer.....	103
Stödjer förslag att tillgängliggöra fakta om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion.....	104
Tveksam till bedömning att offentlig upphandling ska användas för att främja innovationer.....	104
Andra synpunkter om offentlig upphandling	104
Andra synpunkter om marknadsförutsättningar	105
5.6 EU:s marknadsreglerande åtgärder	105
Kapitel 6 Kunskap och innovation	105
6.1 Kunskaps- och innovationssystemet.....	106

Övergripande svar om att kunskap och innovation stärker konkurrenskraften.....	106
Övergripande kritisk till utredningens inriktning inom forskning och innovation.....	107
Andra synpunkter om forskning och innovation	108
6.1.1 Offentligt finansierad behovsdriven forskning.....	108
Delar bedömning om ökad behovsdriven forskning	108
Delar bedömning om behov av ökad behovsdriven forskning för att stärka konkurrenskraften, men delar inte utredningens bedömning om omprioritering.....	109
Kritisk eller oförstående till förslag att ge behovsdriven forskning högre prioritet	110
Stödjer förslag att ändra Formas instruktion	110
Stödjer inte förslag om ändring av Formas instruktion.....	111
Stödjer förslag att Formas och SLU bör redovisa andel behovsdriven forskning.....	111
Stödjer inte förslag att Formas och SLU bör redovisa andel behovsdriven forskning	112
6.1.2 Branschens medverkan och beställarrollen.....	112
Delar bedömning att näringslivet bör bli tydligare beställare	112
Andra synpunkter om branschens medverkan och beställarrollen	113
6.1.3 Samverkan.....	114
Stödjer förslag att SLU redovisar samverkansinsatser.....	114
6.1.4 Institutssektorn m.m.	114
Delar bedömning att institutssektorn bör stärkas	115
Andra synpunkter på bedömning om att stärka institutssektorn..	115
Stödjer förslag om särskilt program för industridoktorander.....	115
Stödjer förslag att redovisa institutsuppgifter.....	116
Stödjer inte förslag att redovisa institutsuppgifter	116
6.1.5 OECD-utvärdering.....	116
Stödjer förslag om en OECD utvärdering	117
6.2 Kunskapsområden för konkurrenskraft	117
Delar bedömning av behov att satsa mer på forskning i att förbättra produktionsprocesserna, stärka den inre effektiviteten och öka marknadskunnandet	118
Delar bedömning att satsa mer på produktivitetens utveckling	119

Delar bedömning om ökade satsningar på växtförädling	120
Stödjer förslag om att utveckla kompetens inom byggteknik	121
Tveksam till delar av förslag om byggteknik.....	122
Andra synpunkter på kunskapsområden	122
6.3 Rådgivning	123
Delar bedömning att rådgivarna kan spela en nyckelroll.....	123
Delar bedömning om kompetens inom företagande	124
Stödjer förslag om ett traineeprogram för rådgivare	125
Stödjer inte förslag om traineeprogram.....	125
Stödjer inte förslag om kategorisering av rådgivare	125
6.4 Kompetensförsörjning	125
6.4.1 Delar bedömning att den högre utbildningen har stor betydelse för tillväxt och konkurrenskraft i sektorn m.m.....	126
6.4.2 Delar bedömning att man bör underlätta för vuxna som vill byta till ett trädgårds- eller jordbruksyrke	128
6.4.3 Delar bedömning att naturbruksgymnasium bör kunna kombineras med högskolekompetens m.m.	129
Andra synpunkter avseende gymnasieskolan	131
6.4.4 Delar bedömning att det vore bra med nationell samordning av kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser inom Landsbygdsprogrammet	131
6.4.4 Delar inte bedömning att det vore bra med nationell samordning av kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser inom Landsbygdsprogrammet	132
6.4.5 Delar bedömning att näringen bör ta ett ökat ansvar för att säkra sin kompetensförsörjning	133
Stödjer förslag att SLU får i uppdrag att lämna förslag till stärkt kompetensförsörjningen för primärproduktionen	134
Stödjer förslag att kunskapsområden för att stärka konkurrenskraften prioriteras inom Landsbygdsprogrammet.....	134
7 Konsekvensbedömning.....	135
Ökade resurser behövs för att genomföra åtgärder	135
Konsekvenser av utredningens förslag.....	136
8 Saknas i utredningen	137
BILAGA 1. Beslutad remisslista	141
BILAGA 2. Sammanställning remissvar. Urval > 10 svar.	145

Sammanfattning

Inledning

Sammanfattningen bygger på remissammanställningen där detaljerade synpunkter på samtliga av utredningens bedömningar och förslag presenteras. I sammanfattningen behandlas endast de förslag och bedömningar som fått stor uppmärksamhet.

Totalt har 98 remissinstanser yttrat sig varav 47 myndigheter, 34 organisationer från näringen och 17 intresseorganisationer. Av dessa har 10 inkommit på eget initiativ, de är markerade med en asterisk, *.

Generella synpunkter

Flertalet av remissinstanserna, 63 st, har ställt sig generellt positiva till utredningen, 8 instanser ställer sig generellt positiva men har mycket starka invändningar i någon eller några sakfrågor, 21 instanser tar inte ställning på ett övergripande plan och 6 instanser är generellt sett negativa till utredningens förslag.

Flertalet av de remissinstanser som är positiva till utredningen i sin helhet har invändningar mot någon eller några av utredningens bedömningar och förslag. Flest invändningar finns inom området djurskydd och flera remissinstanser ifrågasätter utredningens förslag att utreda jordförvärvslagstiftningen. En aspekt som flera remissinstanser saknar i analyserna är samhällliga värden inklusive hälso- och miljömässiga samt sociala konsekvenser av förslagen. Alla invändningar finns under respektive kapitel i remissammanställningen.

Det är viktigt att notera att många av de remissinstanser som skrivit på ett generellt plan att de stödjer utredningens förslag, inte har kommenterat enskilda förslag och därför syns det stödet inte under förslagen.

Kapitel 2 Strategi för tillväxt och värdeskapande

Remissinstanserna har generellt varit positiva, med få kritiska synpunkter, till utredningens bedömningar och förslag i detta kapitel som tar upp framtagandet av en strategi och ett samlat arbete för ökad konkurrenskraft.

Många remissinstanser (52 st) stödjer förslaget om att ta fram en strategi för tillväxt och värdeskapande, där knappt hälften uttalat att konkurrenskraftsutredningens förslag utgör en bra grund, och drygt hälften uttrycker att de ställer sig positiva till att regeringen tar fram en livsmedelsstrategi. Utredningens förslag om att införa nationella mål och etappmål för strategin har fått stöd av 21 instanser. Remissinstanserna uttrycker ett flertal önskemål om vad en strategi ytterligare bör innehålla, bl.a. självförsörjning och beredskap, en strategi för mindre

gynnade områden, utveckling av de svenska mervärdena och satsning på hållbar utveckling. Inte någon remissinstans har uttryckt sig negativt till en samlad strategi.

Flera remissinstanser (28 st) delar utredningens bedömning om att jordbruks- och trädgårdsnäringen står inför stora utmaningar för att nå ökad konkurrenskraft och produktion, inte minst animalieproduktionen. Orsaken, enligt remissvaren, är att Sverige har gått ifrån en reglerad svensk marknad till en öppen och fri handel mellan 28 stater i Europa vilket påverkar prissättningen, att svenska regler är hårdare än i EU samt att Sverige har klimatnackdelar. Tre remissinstanser framhåller att det är viktigt för konkurrenskraften att produktionen har en kritisk volym. Flera remissinstanser (21 st) påtalar att ökade växtförädlingsinsatser är viktiga.

Flera remissinstanser (28 st) delar utredningens bedömning om att jordbruks- och trädgårdsnäringen är viktig för sysselsättningen och bidrar till kollektiva nyttigheter.

Kapitel 3 Företagande

Tre frågor har delat remissinstanserna i kapitel 3: utredningens bedömning om strukturomvandling, förslaget att utreda jordförvärvslagen samt förslaget om avtalsfrihet för arrenden.

Många remissinstanser (41 st) har kommenterat utredningens bedömningar om strukturomvandling varav 26 st delar utredarens bedömning om att strukturomvandlingen kommer att fortsätta och att det gynnar konkurrenskraften.

Många instanser (26 st) anser att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket behöver ge svar, inte bara för utveckling av de storskaliga, växande jordbruksföretagen, utan även för konkurrenskraft i mindre jordbruksföretag. Instanserna lyfter bl.a. fram att det finns stora möjligheter i diversifiering. De pekar på att lantbrukets strukturrationalisering har geografiska begränsningar i norra och södra Sveriges skogs- och mellanbygder. Fem remissinstanser menar att utredningens bedömning är felaktig, och lyfter fram att strukturomvandlingen är negativ för miljö och landsbygd. En instans menar att det är jordbruksstöden som driver storleksutvecklingen.

Utredarens förslag om att utreda jordförvärvslagen delar remissinstanserna, 21 st är för, 11 st anser inte att det är en prioriterad åtgärd och 14 st är emot att lagen utreds. Av de (21 st) som är positiva framhåller flera att strukturomvandlingen i jordbruket ställer krav på nya företagsformer. Fem av dem anser att det vore tillräckligt att utreda och utvidga undantagen så att juridiska personer som bedriver jordbruk i likhet med småskaliga sågverk bör kunna förvärva mark för att skapa arbetstillfällen och två instanser anser att man bör se över reglerna för

markbyten vid kommunal expansion. Flera av de som är positiva understryker behovet av en noggrann konsekvensutredning av vilka effekter det skulle bli för landsbygden vid eventuella lagändringar. De 14 st instanser som motsätter sig en utredning av jordförvärvslagen anser att den ordning som gäller i dag inte bör rubbas. Utöver dessa är 11 instanser tveksamma till en utredning.

Både bland de positiva och negativa finns det en oro för att jordbrukare inte ska kunna konkurrera med andra tänkbara kategorier köpare. Flera instanser som inte vill att en utredning ska göras bedömer att det finns risk att jordbruks- och skogsmark skulle bli placeringsobjekt. Ett par instanser framför att en ändring skulle kunna medföra att utländska köpare skulle komma in. Flera påpekar att det är den bristande lönsamheten som utgör grundproblemet och inte jordförvärvslagen.

Skogsstyrelsen konstaterar att jordförvärvslagstiftningen inte har lyfts fram av skogssektorn som en viktig konkurrenshämmande faktor. Då jordförvärvslagstiftningen även omfattar skogsmark bör en konsekvensutredning även beröra skogsbruket.

När det gäller konkurrenskraftsutredningens förslag (som skiljer sig från arrendeutredningens) om att full avtalsfrihet bör gälla vid upplåtande av arrende stödjer 13 instanser förslaget, medan 13 instanser är emot.

Av remissinstanserna stödjer 24 st utredningens bedömning om att det behövs ett ökat fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap, 25 st stödjer att forsknings- och innovationsinsatser bör fördelas till kostnadseffektivt byggande och 19 st stödjer förslaget om att det behövs kompetensutveckling i riskhantering.

Kapitel 4 Regler och villkor

Det som engagerat, och delat remissinstanserna mest i kapitlet Regler och villkor är synen på de svenska särkraven inom djurskyddslagstiftningen där 63 remissinstanser har lämnat synpunkter. Tjugotre av dem delar utredningens bedömning om att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmonieras mot. Instanserna menar att, på den öppna marknaden lantbrukare numera agerar i, så är en överlevnadsfaktor att branschen utvecklar mervärden utifrån konsumenternas efterfrågan och inte, som i dag, att de är lagstiftade. Genom att inte lagbinda mervärden skapas ett utrymme och dynamik där utbud och efterfrågan kan mötas. De 32 instanser som inte delar utredningens bedömning om en harmonisering, samt de 8 som är tveksamma, lyfter fram fördelarna med den svenska djurvälzfärden, däribland den låga antibiotikaanvändningen. Flera av dem uttrycker en oro för att betalningsviljan för svenska produkter skulle minska om de svenska kraven blir mer lika konkurrentländernas.

En annan fråga inom djurskyddet som relativt många har lämnat synpunkter på, 39 st, och som delat remissinstanserna, är utredningens förslag om en översyn av djurskyddslagstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft.

Ytterligare en fråga där många, 42 st, har lämnat synpunkter inom djurskyddet och där meningarna skiljer sig åt, är utredningens förslag att utreda möjligheterna till att ta bort förprovningen.

En fråga inom djurskyddet där samtliga som svarat är positiva, är utredningens förslag om att regeringen ska driva på för en skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet och verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå.

Efter djurskyddet är det avsnittet om växtskydd som har rönt störst intresse i kapitlet Regler och villkor. Det råder flest delade meningar kring utredningens bedömning att det behöver vidtas åtgärder på grund av att Sverige i vissa fall har tillgång till färre växtskyddsmedel än konkurrentländer. De som delar bedömningen, 17 st, framhåller att det är viktigt att svenska lantbrukare får tillgång till samma växtskyddsprodukter som i konkurrentländer. De 15 negativa är kritiska till att skapa möjligheter till en ökad användning av växtskyddsmedel. Vad gäller de konkreta förslagen är svaren i huvudsak positiva; drygt 20 remissinstanser stödjer förslaget att regeringen ska uppmana EU-kommissionen att granska hur ömsesidigt erkännande fungerar, förslaget att insatser ska göras för grödor som odlas i liten omfattning eller har begränsade användningsområden samt förslaget att satsningar ska göras för ett effektivt och hållbart växtskydd. Det finns några få invändningar på förslaget om att Kemikalieinspektionen ska få i uppdrag att förenkla handläggningen av godkännande av växtskydd samt förslaget om att Sverige ska använda ömsesidigt godkännande och Kemikalieinspektionen till regeringen redovisa inkomna ansökningar om ömsesidigt erkännande.

Utredningens förslag om att nationella beslut om produktionsmedelsskatter bör grundas på en analys av bl.a. effekter på konkurrenskraften har i huvudsak fått positivt gensvar; 24 remissinstanser tillstyrker, medan 8 är negativa eller tveksamma. Flera instanser lyfter fram att skatt på växtnäring inte bör återinföras, att en ny vägslitageskatt är kontraproduktiv, att det bör vara större reduktion i dieselskatten samt att det inte är bra att nedsättningen av koldioxidskatten för uppvärmningsbränslen tas bort helt.

Kapitel 5 Marknadsförutsättningar

Den fråga som rönt mest uppmärksamhet bland de svarande i kapitlet Marknadsförutsättningar är ursprungsmärkning. Det finns ett engagemang kring att profilera svenska produkter och göra det lättare för konsumenten att göra medvetna val. Huvuddelen av de svarande

delar utredningens bedömning om att ta fram en nationell gemensam ursprungsmärkning, totalt 34 st.

Utredningen föreslår olika åtgärder för att främja export varav en åtgärd är att placera livsmedelattachéer i strategiskt viktiga marknader där samtliga svarande, 30 st, tillstyrker förslaget. Samtliga svarande har även ställt sig positiva till utredningens förslag om ökade medel till landsgodkännanden (28 st), utvärdering av organisationen för exportfrämjande åtgärder inom livsmedel (28 st) samt kompetensutvecklingsinsatser för små och medelstora företag som är intresserade av export (27 st).

Utredningens bedömning om att myndigheter ska använda sig av Konkurrensverkets upphandlingsstöd i större utsträckning och anta anbud som utgår från de ambitioner som gäller i Sverige, får stöd av 26 remissinstanser. Förslaget om att analysera marknadskoncentrationen inom livsmedelskedjan får stöd av 23 remissinstanser.

Kapitel 6 Kunskap och innovation

Det råder i huvudsak stor samstämmighet bland de 60 remissinstanserna som yttrat sig i kapitlet Kunskap och innovation, om att kunskapskedjan har stor betydelse för att stärka konkurrenskraften.

Utredningens bedömning om att ett kunskaps- och innovationssystem anpassat till företagens behov är avgörande för att stärka konkurrenskraften delas av 35 remissinstanser. Här svarar 18 remissinstanser (14 myndighet, 3 näring, 1 intresseorganisation) att den behovsdrivna forskningen behöver öka, medan 15 remissinstanser (3 myndigheter och 12 näringen) anser att det är institutssektorn som behöver stärkas. Tretton instanser anser att näringen behöver bli en tydligare beställare.

Det finns en tydlig skiljelinje mellan universitet och Formas gentemot näringen och andra myndigheter där universiteten anser att rådande fördelningsmodell inte bör förskjutas mot en högre andel behovsdriven forskning. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) delar utredningens bedömning att den behovsdrivna forskningen behöver öka och att detta vore positivt för att stärka konkurrenskraften, men ser att det måste ske genom ökad anslagstilldelning och ökad medverkan från näringen. SLU menar att det inte får ske på bekostnad av annan forskning eller de knappa basresurserna för grundutbildning.

Utredningens bedömning att rådgivarna kan spela en nyckelroll i arbetet med att stärka konkurrenskraften delas av 19 instanser. Flera remissinstanser framhåller att det är brist på kvalificerade rådgivare och att kraven på rådgivarna ökar.

Många remissinstanser uttrycker en oro för sektorns kompetensförsörjning och vittnar om att det är brist på högskoleutbildade inom sektorn samt att intresset för flera av sektorns

utbildningar är vikande. Utredningens bedömning att högre utbildning har stor betydelse för sektorns tillväxt och konkurrenskraft delas av 27 remissinstanser. Många instanser stödjer utredningens olika förslag om att stärka kompetensförsörjningen, bl.a. förslag om att naturbruksgymnasier bör ge högskolekompetens (21 st) och att underlätta för yrkesbytare (23 st). Remissvaren ger en bild av att attraktiviteten för naturbruksgymnasierna minskar då de inte ger högskolekompetens. Det minskar rekryteringsbasen för Sveriges lantbruksuniversitet och även andelen teoretiskt utbildade med praktisk grund. Många bestämmer sig först senare i livet att satsa på företagande inom jordbruk och trädgård och därför är Yrkeshögskolan viktig. Idag krävs dock examen från naturbruksgymnasium vilket utgör ett hinder för att utbilda sig vid Yrkeshögskolan. Gymnasie- och yrkesutbildning bedrivs ofta med samma lokaler och lärare och är därför ömsesidigt beroende av att utbildningarna är attraktiva.

Utredningens bedömning att det finns behov av att satsa mer på forskning om att förbättra produktionsprocesserna, stärka den inre effektiviteten och öka marknadskunskannandet, delas av 25 remissinstanser. Nitton instanser anser att det offentliga engagemanget i växtförädling behöver öka.

Utredningens förslag om att prioritera kunskapsområden för stärkt konkurrenskraft inom landsbygdsprogrammet stöds av 15 remissinstanser.

Inledning

Utredningen skickades till 137 remissinstanser; 101 av dem har svarat varav 13 skriver att de avstår från att yttra sig. Det har även inkommit 10 svar på eget initiativ, dessa är markerade med en asterisk, *. Totalt är det därmed 98 remissinstanser som yttrat sig varav 47 myndigheter, 34 organisationer från näringen och 17 intresseorganisationer.

De remissinstanser som i sina svar skriver att de avstår från att yttra sig är *Riksdagens ombudsmän, Riksrevisionen, Skatteverket, Kammarkollegiet, Linköpings universitet, Tillväxtanalys, Konsumentverket, Naturhistoriska riksmuseet, Vetenskapliga rådet för biologisk mångfald, Stockholms läns Landsting, Sveriges Kommuner och Landsting, Företagarna och Svenska bankföreningen.*

Generella synpunkter

Generellt positiva till utredningen

Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kalmar, Jönköping, Kronoberg, Örebro, Västra Götaland, Gotland, Skåne, Dalarna, Halland, Värmland, Västmanland, Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten, Konjunkturinstitutet, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, VINNOVA, Konkurrensverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Statens Energimyndighet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Riksantikvarieämbetet och Växjö kommun anser att utredningen i stort gett ett bra underlag till åtgärder för att stärka konkurrenskraften.

*Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Kött och Charkföretagen, Svenska Köttföretagen, Sveriges Grisföretagare, Svensk Dagligvaruhandel Hushållningssällskapen, LRF Ungdomen, Föreningen Foder och Spannmål, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Svensk Fågel, Svenska Ägg, Sveriges Jordägarförbund, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Naturbruksskolornas förening, Vreta Kluster, Jordbruksförvaltarna** och *Skogs- och lantarbetsgivarförbundet* anser att Konkurrenskraftsutredningens förslag utgör ett väl underbyggt underlag för en svensk livsmedelsstrategi.

Livsmedelsverket bedömer strategin som föreslås av utredningen som väl underbyggd och fokusområdena som relevanta.

Ekologiska lantbrukarna är positiva på ett övergripande plan men anser att den miljömässiga hållbarheten bör få större utrymme.

*Länsstyrelsen i Blekinge, Livsmedelsföretagen, Svenskt Växtskydd och Boarps gård** ser positivt på att utredningen uppmärksammar brister i konkurrenskraft och föreslår förenkling av regelverken.

*Sveriges Utsädesförening** pekar på växtförädlingens centrala roll för att öka produktivitet och diversitet, åtgärda klimatförändringar etc.

Flertalet av de remissinstanser som är positiva till utredningen i sin helhet har invändningar mot någon eller några av utredningens bedömningar och förslag. Flest invändningar finns inom området djurskydd och flera remissinstanser ifrågasätter utredningens förslag att utreda jordförvärvslagstiftningen. En aspekt som flera remissinstanser saknar i analyserna är samhällliga värden inklusive hälso- och miljömässiga samt sociala konsekvenser av förslagen. Alla invändningar finns under respektive kapitel i remissammanställningen.

Det är viktigt att notera att många av de remissinstanser som skrivit på ett generellt plan att de stödjer utredningens förslag inte har kommenterat enskilda förslag och därför syns det stödet inte under förslagen.

Positiva men med starka reservationer

Kemikalieinspektionen välkomnar flera av utredningens förslag och är positiva till en strategi för förbättrad konkurrenskraft men framhåller att värdet av de föreslagna åtgärderna begränsas då inga analyser har gjorts hur åtgärderna kommer att påverka miljö- och hälsoriskerna inom livsmedelsproduktionen eller hur de kommer att påverka Sveriges miljö kvalitetsmål.

Tillväxtverket delar utredningens utgångspunkter att det är önskvärt med en ökad produktion av jordbruks- och trädgårdsvaror (samt förädlade livsmedel), men att förutsättningarna för näringens långsiktiga konkurrenskraft behöver utredas ytterligare för att möjliggöra korrekta avvägningar mellan olika typer av samhällsekonomiska konsekvenser.

Sveriges veterinärförbund och *Naturvetarna** anser att det finns många bra förslag i utredningen, men anser att förslagen om djurskydd inger stor oro.

*Sveriges konsumenter, Vi konsumenter** och *Medveten konsumtion** anser att konkurrenskraftsutredningen innehåller viktiga fakta och ger förslag till konstruktiva åtgärder som kan förbättra svenskt lantbruks konkurrenskraft men tycker att utredningen har haft ett alltför tydligt producentfokus.

Kommunal är positiv till att stärka den svenska jordbruks- och trädgårdsnäringen konkurrenskraft och att använda det arbetssätt som föreslås, dvs. genom att ta fram en vision, strategi, mål, nationellt råd

samt genom samverkan i näringen. Kommunal är emellertid starkt kritisk till att utredningen haft fokus på produktionskostnader, regelförenkling och harmonisering med EU-lagstiftning.

Har inte tagit tydlig ställning på ett övergripande plan

*Kommerskollegium, Ekonomistyrningsverket, Statskontoret, Vattenmyndigheten Södra Östersjön, Uppsala Universitet, Formas, Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen, SWEDAC, Business Sweden**, *Svenskt Sigill, Stiftelsen lantbruksforskning, Svenska snustillverkarföreningen, Svenska Kyrkan, Djurens rätt, Djurskyddet Sverige, Svenska Djurskyddsföreningen*,*, *Rud Pedersen (Oatly)** och *Djurägarna Sverige** tar inte ställning till utredningens bedömningar och förslag på ett övergripande plan.

Länsstyrelsen i Stockholm och Västra Götalandsregionen ställer sig bakom många av utredningens förslag men har inte lämnat några synpunkter på ett övergripande plan eller på de delar som rör framtagande av en strategi för värdeskapande och tillväxt.

Generellt negativa till utredningen

Havs- och vattenmyndigheten anser att det finns frågetecken kring om strategin som utredningen föreslår är möjlig att genomföra med hänsyn till lagstiftning, krav och målsättningar inom andra områden, t.ex. inom miljöområdet. Myndigheten anser att förslagen om att ta bort regler för djurskydd och miljö istället kan försämra konkurrenskraften.

Stockholms universitet är uteslutande kritiskt till utredningens förslag.

Familjejordbrukarnas Riksförbund anser att utredningen leder svenskt jordbruk fel och att de mest påverkande faktorerna exkluderats, dvs. skatter på arbetsinkomster, sociala samhällsfunktioner och medborgarnas levnadsvillkor.

Naturskyddsföreningen menar att utredningen borde ha utgått ifrån ekosystemens bärkraft och att långsiktig konkurrenskraft inte kan skapas utan hållbart brukande av naturresurserna. En genomgående brist i utredningen är att inget resonemang förs om hur mervärden kan bidra till konkurrenskraften.

World Animal Protection och *WWF* är kritiska till utredningens bedömningar och förslag. *WWF* instämmer dock i utredningens slutsats att det är positivt med politiska mål för svensk livsmedelsproduktion men att målen även behöver beakta miljömässig och social hållbarhet.

Remissvar per kapitel

Kapitel 2 Strategi för tillväxt och värdeskapande

2.1 Varför strategi?

Utredningens bedömning: Utredningen anser att jordbruks- och trädgårdsnäringen står inför stora utmaningar för att nå ökad konkurrenskraft och produktion. Situationen inom animalieproduktionen kräver särskild uppmärksamhet. Mot den bakgrunden behövs en samlad strategi för tillväxt och värdeskapande i den svenska jordbruks- och trädgårdsnäringen, i perspektivet 2030. I en strategi bör ingå att formulera den svenska förhandlingsstrategin i EU-samarbetet med utgångspunkt i en ökad konkurrenskraft för svensk jordbruks- och trädgårdsnäring. Detta bör självklart gälla inom ramen för det övergripande målet om en utveckling mot ökad hållbarhet samt om avreglering och minskning av CAP:s andel av den totala budgeten för EU.

Utredningens bedömning: Attityderna inom jordbruks- och trädgårdsnäringen samt det omgivande samhällets föreställningar om sektorn har betydelse för utvecklingen. Utredningen bedömer att en vision, ett mål och en strategi för stärkt konkurrenskraft kan bidra till en attitydförändring bland marknadsaktörer, företagare, myndighetsutövare samt inom kunskaps- och innovationssystemet.

Delar utredningens bedömning att jordbruks- och trädgårdsnäringen står inför stora utmaningar för att nå ökad konkurrenskraft och produktion, särskilt inom animalieproduktionen

*Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Kalmar, Blekinge, Västra Götaland, Gävleborg, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Hushållningssällskapen, Svenskt växtskydd, Jordbruksförvaltarna** delar utredningens bedömning att jordbruks- och trädgårdsnäringen står inför stora utmaningar för att nå ökad konkurrenskraft och produktion.

Länsstyrelsen i Kalmar menar att svensk livsmedelsproduktion ligger efter övriga Europa när det gäller produktivitet, lönsamhet, marknadskunskap och innovationsförmåga. Länsstyrelsen i Blekinge anser att lönsamheten är låg i många företag och att Sverige har tappat mark på senare år inom bl.a. forskning och utveckling, växtförädling, delar av slaktindustrin. Länsstyrelsen i Södermanland lyfter fram att Sverige har svårt att konkurrera pga. den korta växtsäsongen, hög kostnadsnivå på arbetskraft och investeringar och därför måste konkurrera med kvalité. Statens veterinärmedicinska anstalt pekar på den vikande animalieproduktionen samt att inga övergripande förändringar har gjorts av den svenska jordbrukspolitiken på 30 år.

Jordbruksverket understryker att det svenska lantbruket verkar på en global marknad där Sverige är en mycket liten aktör. Världen blir mer och mer öppen, något som speglas i ökande antal frihandelsavtal och en ökande världshandel på många områden. Detta innebär att svenska jordbruks-, trädgårds-, och livsmedelsföretag sannolikt kommer att möta en ökande press utifrån. Utvecklingen ställer också krav på att förmågan ta till sig innovationer från andra länder och utnyttja de möjligheter som ökad handel kan innebära.

Konkurrensverket konstaterar att svensk livsmedelsproduktion stadigt har minskat sedan inträdet i EU 1995. Svårigheten för svensk livsmedelsproduktion att konkurrera beror i huvudsak på att det svenska regelverket medför kostnadsnackdelar för svenska producenter. Det är angeläget att dessa nackdelar så långt möjligt minskar om dagens svenska jordbruksproduktion ska bibehållas, likaså är utvecklingen mot mer rationella och konkurrenskraftiga företag viktig.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, LRF Ungdomen, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Föreningen Foder och Spannmål framhåller att konkurrensförhållandena för den svenska produktionen radikalt har förändrats sedan det senaste livsmedelspolitiska beslutet fattades av riksdagen 1990. Sverige har gått ifrån en reglerad svensk marknad till att ha en öppen och fri handel mellan 28 stater i Europa. Prissättningen på EU-marknaden påverkas därtill i mycket hög grad av världsmarknadspriserna efter de senaste reformerna av EU:s jordbrukspolitik.

Lantmännen delar utredningens bedömning att delar av animalieproduktionen visar en relativt svag konkurrenskraft och att vegetabiliesektorn är förhållandevis konkurrenskraftig.

Föreningen Foder och Spannmål och Lantmännen framhåller att det är viktigt för konkurrenskraften att produktionen har en kritisk volym. Annars är det mycket svårt att, i ett avlångt och glesbefolkat land i norra Europa, med tillräcklig kostnadseffektivitet kunna tillverka och transportera foder, spannmål, råvaror och andra insatsvaror till lantbruket. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare anser att svensk spannmålsproduktion har de fördelar som krävs för att vara konkurrenskraftig men att lönsamheten inte är på en uthållig nivå. Ett hinder för utvecklad produktion är att det är lättare att tjäna pengar på annat än lantbruk. Föreningen menar att svensk produktion tappar konkurrenskraft därför att ingen tar ett helhetsansvar. Den viktigaste strategiska frågan är att det saknas en avvägning mellan produktion, miljö, konkurrenskraft och livsmedelssäkerhet. Målkonflikterna är många.

Sveriges Grisföretagare framhåller att produktionsförutsättningarna ändras i takt med den minskande produktionen. Möjlighet att bedriva animalieproduktion blir i delar av landet olönsam eller helt omöjlig beroende på att avstånden till industrin blir för långa.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare framhåller att investeringsbehovet är stort inom spannmålsodlingen. Markförbättringar behövs och skördarna kan höjas med bättre markavvattning och det finns ett behov av investeringar i ny teknik som leder till ökad precision och mindre miljöpåverkan.

Svensk Fågel poängterar att en svag och vikande konkurrenskraft även finns i industriledet (utöver primärledet inklusive avelsled).

Familjejordbrukarnas Riksförbund framhåller att skatten på arbete i Sverige i förhållande till konkurrentländer missgynnar svenskt jordbruk i mycket hög grad. Det gäller inte bara primärproduktionen utan även verksamheter runt jordbruket såsom åkerier, charkuterier och veterinärverksamhet.

Uppsala universitet lyfter fram problemet med att den svenska produktionen ger en lägre klimatpåverkan och att lantbrukarna konkurrerar med företagare som verkar inom annan lagstiftning och därmed kan producera till lägre priser.

Delar utredningens bedömning att det behövs en strategi för tillväxt och värdeskapande

Länsstyrelserna i Uppsala, Kronoberg, Västra Götaland, Jönköping, Halland, Västmanland, Västernorrland, Dalarna, Skåne, Värmland, Gävleborg, Jämtland, Västerbotten, Sveriges Lantbruksuniversitet, Livsmedelsverket, Sveriges Grisföretagare, Ekologiska lantbrukarna, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Jordbruksförvaltarna, Kommunal, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet* delar utredningens bedömning att det behövs en samlad strategi för tillväxt och värdeskapande i jordbruks- och trädgårdsnäringen.

Länsstyrelserna i Östergötland, Blekinge, Halland, Norrbotten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Hushållningssällskapen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, LRF Ungdomen, Kött & Charkföretagen, Svenska Köttföretagen Svenska Ägg, Svensk Dagligvaruhandel, Sveriges jordägareförbund, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Naturskyddsföreningen, Sveriges konsumenter, Vi Konsumenter, Medveten konsumtion*, Djurens Rätt, World Animal Protection* ställer sig positivt till regeringens initiativ till framtagande av en nationell livsmedelsstrategi.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter understryker vikten av bred parlamentarisk förankring som möjliggör spelregler och villkor som står sig över tid, det är en viktig utgångspunkt vid investeringar i produktions- och förädlingsanläggningar. Det är också angeläget att formulera en tydlig samhällsambition för livsmedelssektorns utveckling med utgångspunkt är att produktionen ska växa.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Hushållningssällskapen, Livsmedelsföretagen anser att det är angeläget att ha fokus på renodlade konkurrensvillkor. Kött & Charkföretagen, Svenska Köttföretagen anser att det viktigaste sättet att öka konkurrenskraften för industrin i dagsläget är att öka den svenska primärproduktionen. Sveriges jordägareförbund betonar vikten av en nationell produktionsökning kommer till uttryck i strategin.

Sveriges konsumenter välkomnar arbetet om en svensk livsmedelsstrategi där Konkurrenskraftsutredningen är en del av underlaget. Djurens rätt ser positivt på att en livsmedelsstrategi tas fram under förutsättning att strategin tar stor hänsyn till djurskydd. Djurens rätt anser att animalisk livsmedelsproduktion skiljer sig från annan eftersom djur används. Djurens behov måste alltid komma i första rummet när åtgärder ska genomföras för att öka konkurrenskraften. Vi Konsumenter och Medveten konsumtion* stödjer att en svensk livsmedelsstrategi tas fram med syftet att öka svensk hållbar livsmedelsproduktion.

Ekologiska lantbrukarna anser att åtgärder bör sättas in för att förstärka rollen hos primärproducenten, förslagsvis genom samarbete producenter emellan och genom att på olika sätt förstärka primärproducenternas affärsmässiga roll gentemot senare led i livsmedelskedjan. Vidare anser Ekologiska lantbrukarna att en nyckelgrupp att arbeta tillsammans med för att forma framtida livsmedelsstrategi är de konsumenter som redan i dag värdesätter gott djurskydd, arbete med hållbar livsmedelsproduktion och minimerad användning av antibiotika, Även om alla marknadssegment inte är omfattande i kvantitet kan mindre segment bära och utveckla värden som även driver på utvecklingen i större flöden.

Inspel från remissinstanserna avseende andra strategiska överväganden i livsmedelsstrategin

Många remissinstanser som är positiva till att en livsmedelsstrategi tas fram har uttryckt ytterligare önskemål om vad strategin ska innehålla.

- *regionala strategier*

Länsstyrelserna i Blekinge, Västra Götaland, Norrbotten och Västra Götalandregionen ser även se behovet av regionala strategier eller att strategin behöver anpassas till regionala förutsättningar.

- *en strategi för olika typer av jordbruksföretag*

Länsstyrelserna Värmland, Gävleborg, Jämtlands län framhåller att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket inte bara ska gälla de storskaliga, växande jordbruksföretagen.

Jordbruksverket anser att livsmedelsstrategin behöver se till förutsättningarna i olika typer av företag och olika delar av landet, men med det övergripande målet att främja en aktiv och hållbar produktion.

- *en strategi ska inkludera en utveckling även i mindre gynnade områden*

Länsstyrelserna i Blekinge, Halland, Värmland, Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Jordbruksverket vill se en strategi även för det jordbruk som bedrivs i mindre gynnade områden som på grund av de naturgivna förutsättningarna inte alltid kan bedrivas mera storskaligt men som är en förutsättning för en levande landsbygd i hela landet.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter framhåller jordbruks- och regionalpolitiska frågor, som tillsammans med infrastruktur och annan näringspolitik, är betydelsefulla för näringslivets i olika delar av landet. Den nationella ersättningen till norra Sverige samt olika åtgärder i landsbygdsprogrammet är viktiga och bidrar till en aktiv produktion i hela landet.

- *en strategi bör ha ett landsbygdsperspektiv*

Länsstyrelsen i Kronoberg anser att det är viktigt att ta upp landsbygdssäkring som ett viktigt inslag i det politiska beslutsfattandet. Även *Växjö kommun* lyfter fram landsbygdssäkring och att utredningen på ett tydligare sätt bör knyta an till behovet av en positiv landsbygdsutveckling och den roll de agrara näringarna spelar där. *Uppsala Universitet* anser att landsbygden som helhet bör omfattas i strategin.

- *möjligheter för småskalig livsmedelsindustri bör ingå i strategin*

Länsstyrelsen i Halland, Jämtland, Kronoberg, Växjö kommun anser att möjligheterna i den småskaliga livsmedelsindustrin bör lyftas fram i strategin.

- *en strategi för utveckling av de svenska mervärdena*

Länsstyrelsen Skåne, Halland, Jämtland, Södermanland, Naturvårdsverket, Kommunal, Svenska Djurskyddsföreningen, Sveriges Konsumenter, World Animal Protection, Medveten konsumtion, Vi konsumenter** anser att det

är mer angeläget att vidareutveckla det som gör svenskt jordbruk och trädgårdsodling unikt än att söka konkurrera med en lågkostnadsstrategi och vill se en strategi som innebär utveckling av de svenska mervärdena. Naturskyddsföreningen lyfter fram ekologisk odling som ett tydligt exempel på när mervärden resulterar i ökad lönsamhet.

Länsstyrelsen i Södermanland definierar kvalité med produkter som är relativt fria från miljögifter, bekämpningsmedel, antibiotika och som är ett resultat av en god djurvälstånd. Kommunal vill se kollektivavtalade arbetsvillkor, hög livsmedelssäkerhet, god djurhälsa, låg miljöbelastning.

- *miljöpåverkan och hållbarhet en viktig del i en strategi*

*Länsstyrelserna i Östergötland, Skåne, Vattenmyndigheten Södra Östersjön, Ekologiska lantbrukarna, Naturskyddsföreningen Medveten konsumtion** anser att en samlad strategi ska ligga inom ramen för det övergripande målet om ökad hållbarhet. Ekologiska lantbrukarna framför att ökad produktion och tillväxt förutsätter lönsamma företag och att det är ett allt större antal företag som förbättrar det företagsekonomiska resultat genom att producera ekologiska livsmedel. *Västra Götalandsregionen* efterlyser åtgärder för ökad ekologisk produktion.

*Rud Pedersen (Oatly)** menar att strategin bör ha ett fokus på klimat.

Havs- och vattenmyndigheten anser att det behövs en landskapsstrategi eller handlingsplan för grön infrastruktur som tar hand om natur- och kulturmiljövärden, ekosystemtjänster samt friluftsvärden och rekreativvärden.

Naturvårdsverket menar att strategin bör innefatta samhällsekonomiska konsekvenser och ekosystemtjänster.

*Vi konsumenter** lyfter fram generationsmålet, dvs. att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Vi Konsumenter* anser att från hållbarhetssynpunkt är prispressen på livsmedel alarmerande och bidrar till att vi bryter mot många av planetens gränser. Vår svenska produktion har minskat sina klimatutsläpp, men vår konsumtion har kraftigt medfört ökade utsläpp. Politiken måste sätta gränser eftersom marknaden och konsumenterna inte ensamma kan lösa de globala hållbarhetsfrågorna. Politikerna kan också se till att riktade stöd inom ramen för CAP gynnar en hållbar utveckling.

- *folkhälsa en viktig del i en strategi*

Länsstyrelsen i Norrbotten, Svenska Dagligvaruhandel, Lantmännen, Svenska konsumenter anser att folkhälsoperspektivet bör ingå i strategin. Lantmännen lyfter möjligheten att inom ramen för livsmedelsstrategin skapa proaktiva samarbeten mellan stat, företag och

konsumentorganisationer utifrån ett hälsoperspektiv med syfte att uppnå breda folkhälsovinster genom att bl.a. tillgängliggöra kunskap för konsumenten kring hälsosamma val.

*Västra Götalandsregionen, Sveriges Konsumenter och Rud Pedersen (Oatly)** framhåller att vegetabilier kommer att få ökad betydelse. *Djurskyddet Sverige* ser att en framtida konsumtion behöver innehålla mindre, men bättre, kött och en ökad andel vegetabilier.

- *inkludera livsmedelsförädling baserad på importerade råvaror*

Kommerskollegium anser att livsmedelsföretagens tjänster samt villkoren för import av råvaror och insatsvaror bör inkluderas i en strategi då de kan ha betydelse för livsmedelsföretagens konkurrensvillkor på exportmarknaden.

Kött- och charkföretagen samt *Livsmedelsföretagen* betonar att den nationella livsmedelsstrategin måste inkludera all livsmedelsindustri även den som baserar sin produktion på importerad råvara. Det finns inget motsatsförhållande mellan tillväxten och möjligheterna till utveckling för den del av livsmedelsindustrin som hanterar svensk råvara och den del som inte gör det.

- *matsvinn bör inkluderas i en strategi*

Svensk Dagligvaruhandel lyfter fram att primärproduktionen behöver utveckla en strategi för hur man ska kunna ta vara på 100% av det man producerar. Det som kasseras kan förädlas vidare till grönsakskonserver, juice, foderråvara eller energiråvara.

- *kvalitetsinfrastruktur bör inkluderas i en strategi*

SWEDAC menar att, som en aktör i den svenska kvalitetsinfrastrukturen, bör de frågor som *SWEDAC* ansvarar för lyftas fram i regeringens svenska livsmedelsstrategi. *SWEDAC* framhåller att det finns problem i den svenska offentliga livsmedelskontrollen och föreslår att en möjlig väg för att förbättra den är att kontrollmyndigheter delegerar vissa specifika uppgifter till ackrediterade kontrollorgan.

- *åkermarkens bevarande*

Länsstyrelsen Skåne anser att bevarande av åkermarken bör finnas med i visionen.

Svensket växtskydd menar att det är viktigt att åkermarken bevaras om ökad konkurrenskraft och produktion ska uppnås samt att den nyttjas resursmässigt och miljömässigt optimalt.

Jordbruksförvaltarna och *Svenska Kyrkan* anser att de jordbrukspolitiska systemen måste stimulera till aktivt brukande av marken för att uppnå ökad produktivitet, i dag ligger en hel del mark i träda.

- *självförsörjning – beredskap är viktigt att ha med i en strategi*
*Länsstyrelserna i Södermanland, Östergötland, Kalmar, Blekinge, Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Norrbotten, Växjö kommun, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter Hushållningssällskapen LRF Ungdomen, Jordbruksförvaltarna**, *Kommunal, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin, Svensk Kyrkan, Vi Konsumenter** anser att ökad självförsörjning är viktig. Flera påtalar behov av ökad beredskap vid en krissituation. Länsstyrelsen i Kronoberg, Hallands län anser att regeringen bör återinföra mål om självförsörjningsgrad. Vi konsumenter* menar att ett förändrat klimat sannolikt kommer att medföra större tryck på produktion i Sverige.

Delar utredningens bedömning att svenska förhandlingsstrategin i EU formuleras för ökad konkurrenskraft, även inom ramen för det övergripande målet om utveckling mot ökad hållbarhet samt avreglering och minskning av CAP:s budget

*Länsstyrelserna i Västra Götaland, Kronoberg, Dalarna, Halland, Växjö kommun, Vi konsumenter** delar utredningens bedömning.

Länsstyrelsen i Kronoberg och Växjö kommun anser att Sverige borde bli skickligare på att nyttja de stödsystem som EU medger och på så sätt stärka konkurrenskraften genom en anpassning till den grundsyn som gäller i de flesta andra EU länder.

Konkurrensverket tillstyrker att Sverige bör prioritera konkurrenskraften för svenskt jordbruk i EU samarbetet och i tillämpning av EU-regler.

Lantmännen konstaterar att nuvarande utformning av CAP innehåller flera tillväxthämmande inslag, som bland annat medför passivisering av odlingen genom införandet av bland annat så kallade ekologiska fokusarealer och tvingande krav på flera grödor i växtföljden. Detta är åtgärder som sammantaget riskerar att medföra lägre skördade volymer samt små eller obefintliga positiva miljöeffekter. En svensk livsmedelsstrategi kommer att behöva återspeglas av tillväxt- och exportorienterade svenska positioner vid utformningen av EU:s jordbrukspolitik.

Kommerskollegium anser att det är viktigt att Sverige fortsätter att arbeta för att EU:s jordbrukspolitik ska störa den internationella handeln med jordbruksprodukter så lite som möjligt.

Ifrågasätter hållningen att CAP:s budget bör minska

Länsstyrelsen Skåne anser att förslag som går ut på att minska CAP:s andel av totala EU-budgeten ska åtföljas av en analys av hur det påverkar konkurrenskraften inom jordbruks och trädgårdsnäringen.

Delar utredningens bedömning att attityderna har betydelse för utvecklingen och att en vision, ett mål och en strategi för stärkt konkurrenskraft kan bidra till en attitydförändring

Länsstyrelserna i Östergötland, Örebro, Västra Götaland, Kronoberg, Skåne, Blekinge, Halland, Värmland, Västerbotten, Jordbruksverket, Kemikalieinspektionen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Svensk Dagligvaruhandel, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien och Kommunal lyfter fram attityder som en viktig fråga för utvecklingen. Flera menar att det behövs attitydförändringar såväl inom jordbruks- och trädgårdsnäringen som i det omgivande samhället och bland politiker. Det handlar dels om förståelsen för vikten av ett aktivt jordbruk, dels om attityder gentemot landsbygden. Jordbruksverket menar att förändrade attityder är avgörande för att framgångsrikt vända produktionstrenden. Svensk Dagligvaruhandel håller med om att det är viktigt med en attitydförändring vad det gäller samhällets och politikens syn på primärproduktionen och lyfter fram att det också kräver att förädling och handel stärks utöver primärproduktionen.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare menar att spannmålsproduktion i allt större utsträckning kommer att ske i stora företag och ser, liksom utredningen, en fara med att det diversifierade småskaliga jordbruket i många sammanhang ses som en norm.

Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Västerbotten, Kemikalieinspektionen och Kommunal delar utredningens bedömning att en livsmedelsstrategi, en vision eller ett tydligt politiskt mål kan bli en värdefull sammanhållande process i arbetet med att förändra attityderna.

2.2 Vision 2030

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att regeringen till riksdagen lägger fram ett förslag till en vision för 2030 – en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks- och trädgårdsnäring – som en del av en nationell livsmedelsstrategi.

Utredningens bedömning: Det finns tecken på svag och vikande konkurrenskraft inom betydande delar av primärproduktionen. Denna utveckling delar Sverige delvis med andra EU-länder. Flera EU-länder har av den anledningen antagit nationella livsmedelsstrategier. Det finns starka skäl även för Sverige att anta en nationell strategi för att öka den svenska jordbruks- och trädgårdsnäringens konkurrenskraft. Produktionen kan i ökad omfattning bidra till ekonomisk utveckling och sysselsättning, särskilt i vissa delar av landet. Dessutom förser näringen konsumenterna med säkra livsmedel och är en viktig leverantör av kollektiva nyttigheter, framför allt i form av miljövärden.

Delar utredningens bedömning att livsmedelsproduktionen kan bidra till ekonomisk utveckling och sysselsättning, särskilt i vissa delar av landet,

samt förse konsumenterna med säkra livsmedel och leverera kollektiva nyttigheter bl.a. miljövärden

Länsstyrelsen i Västra Götaland delar utredningens bedömning.

*Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Örebro, Blekinge, Hushållningssällskapen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Jordbruksförvaltarna** lyfter fram att jordbruks- och trädgårdsnäringen bidrar till sysselsättning. *Kött och Charkföretagen* pekar på att även livsmedelsindustrin skapar sysselsättning. LRF lyfter fram att jordbrukssektorn fortfarande har en hög grad av inhemska insatsvaror och tjänster i sin produktion och tillväxt inom sektorn får därmed särskilt bra utväxling när det gäller att skapa jobb och bidra till BNP. LRF menar att primärproduktionen och livsmedelsindustrin i dagsläget ger ungefär 120 000 jobb i hela landet. Till detta kan läggas sysselsättning i insatsvaruledet och andra närliggande verksamheter som är beroende av livsmedelsproduktionen varför det totala antalet arbetstillfällen kan uppskattas till cirka 180 000.

Flera remissinstanser lyfter fram att jordbruks- och trädgårdsnäringen är viktig för att nå de nationella miljökvalitetsmålen, särskilt ”Ett rikt odlingslandskap” och ”Ett rikt växt- och djurliv”. Bland dessa återfinns länsstyrelsen i Uppsala, *länsstyrelsen i Gävleborg, Naturvårdsverket, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien* och *Jordbruksförvaltarna**. Länsstyrelsen i Södermanland, Naturvårdsverket, Hushållningssällskapen framhåller att jordbruks- och trädgårdsnäringen bidrar till den biologiska mångfalden. Hushållningssällskapen menar att den svenska livsmedelsproduktionen även bidrar till generationsmålet för klimat. Naturvårdsverket, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien *Jordbruksförvaltarna** lyfter fram att lantbruket bidrar till flera ekosystemtjänster.

Riksantikvarieämbetet lyfter fram att ett pågående jordbruk är särskilt viktigt för landskapsbilden i mellanbygder och att det diversifierade småskaliga jordbruket är en förutsättning för att bevara bl.a. värdefulla landskapselement samt för att nå kulturmiljömålet om ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer. Även Naturvårdsverket framhåller att jordbruket bidrar till ett varierande kulturlandskap.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien och *Jordbruksförvaltarna** delar utredningens bedömning om jordbrukets betydelse för förvaltningen av naturresurser. Lantmännen framhåller att näringens erbjudande till samhället bl.a. är odling av åkermarken i en hållbar riktning.

Sveriges Jordägareförbund vill understryka jordbruks- och trädgårdsnäringens (och alla gröna näringars) stora potential att spela en

aktiv och framträdande roll i uppbyggnaden av såväl den gröna som den cirkulära ekonomin.

Länsstyrelsen i Örebro lyfter fram jordbruks- och trädgårdsnäringens betydelse för tillväxt. *Livsmedelsföretagen* lyfter fram att den svenska exporten av livsmedel, även om man räknar bort transithandel, överstiger exporten av t.ex. läkemedel eller personbilar. Lantmännen lyfter fram att näringen bidrar till att export- och skatteintäkter.

Tillväxtverket, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien och *Svenska Kyrkan*, Jordbruksförvaltarna* pekar på rollen som jordbruks- och trädgårdsnäringens och livsmedelskedjans har för en livskraftig landsbygd samt lyfter fram den regionalpolitiska nyttan. Näringen ger arbetstillfällen i stort sett i alla delar av landet inklusive glesbygden.

2.3 Strategi för värdeskapande och tillväxt

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ett övergripande nationellt mål beslutas om en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks- och trädgårdsnäring. Målet konkretiseras med etappmål som kontinuerligt följs upp och utvärderas. Utredningen föreslår att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att ta fram nyckeltal utifrån dessa etappmål. Utredningen föreslår vidare att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att löpande följa och redovisa nyckeltalen. Denna uppföljning bör ske vartannat år.

Stödjer utredningens förslag om ett övergripande nationellt mål med etappmål

Länsstyrelserna i Västra Götaland, Östergötland, Skåne, Kalmar, Västmanland, Västernorrland, Jämtland, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjök, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) och Föreningen Sveriges Spannmålsodlare stödjer förslaget om ett övergripande nationellt mål och etappmål. Länsstyrelsen i Skåne och Västernorrland anser att målen kan behöva konkretiseras mer. KSLA tycker att etappmålen måste göras tydligare och mer konkreta i livsmedelsstrategin. Länsstyrelsen i Västra Götaland framhåller vikten av att de mål som ska konkretiseras ger framtidstro samt att de är mätbara och realistiska. Länsstyrelsen i Kalmar föreslår att även ett produktionsmål införs.

Föreningen Foder och Spannmål anser att ett produktionsmål bör sättas för livsmedelsproduktionen som minst motsvarar Sveriges konsumtion av livsmedel.

Ekonomistyrningsverket lämnar synpunkter på hur etappmålen är formulerade. Verket menar att tre av de fyra fokusområdena inte

konkretiseras i etappmålen; endast det första fokusområdet konkretiseras i etappmål 1 och 2. Vidare att etappmål 3, om jordbruks- och trädgårdsnäringsens produktion bidrag till de nationella miljö kvalitetsmålen, inte är ett konkret mål samt att målet i sin tur hänvisar till ett annat målsystem med många fler mål.

Stödjer utredningens förslag om att ge Jordbruksverket i uppdrag att ta fram nyckeltal utifrån etappmålen samt löpande följa och redovisa nyckeltalen

Länsstyrelserna i Västra Götaland, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare stödjer förslaget.

Jordbruksverket lägger till att rikta blicken mot, och årligen kommunicera utvecklingen i svenskt lantbruk, är något som borde kunna bidra till att den önskade utvecklingen uppnås. Erfarenhet från breda projekt som exempelvis Matlandet visar på vikten av och, svårigheten i, att koppla nyckeltal på en generell nivå till specifika åtgärder.

Nyckeltalens exakta utformning behöver analyseras ytterligare.

Jordbruksverket vill i detta sammanhang särskilt peka på svårigheterna att mäta vinstnivån i företagen. Dessa svårigheter beror på att ägarnas arbets- och kapitalinsats är stor i de flesta jordbruks- och trädgårdsföretag. Det finns inget givet sätt att fastställa kostnaderna för denna arbets- och kapitalinsats. Följaktligen riskerar en framräknad vinstnivå att bli något godtycklig, vilket försvårar lönsamhetsjämförelser gentemot andra branscher såsom utredningen föreslår. Begreppet vinstmarginal används på olika sätt och kan vara svårt att jämföra mellan branscher på grund av t.ex. olika förädlingsgrad, plats i värdekedjan eller konsolideringsgraden på marknaden. Jordbruksverket tror att uppföljning och benchmarking med andra länder eller branscher kan ge nya fräscha idéer.

2.4 Metod för genomförande

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att regeringen bildar ett nationellt råd för att genomföra den strategin för tillväxt och värdeskapande. Syftet med rådet är att stärka samarbetet mellan berörda myndigheter, jordbruks- och trädgårdsnäringsens branscher, livsmedelsindustrin, handeln, forskarsamhället, utbildningsväsendet och andra berörda intressen. Rådet bör löpande informera regeringen om näringsens prioriteringar samt om vilka åtgärder som behövs. Rådet ska även arbeta för att berörda aktörer åtar sig att bidra till genomförandet av strategin. Regeringen bör även uppdraga åt berörda myndigheter att samverka och medverka till förbättrad konkurrenskraft inom sektorn. Detta bör skrivas in i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev.

Utredningens bedömning: Ett genomförande av strategin för tillväxt och värdeskapande kräver ett systematiskt aktörs- och åtgärdsinriktat arbetssätt där lösningarna tas fram i samverkan mellan aktörerna. Konkurrenskraften i primärnäringen är i hög grad beroende av lönsamhet i hela produktionskedjan och av att ligga i takt med omvärlden. För detta krävs forskning och innovation, utökade marknader, redskap för företagsoptimering, minskad administration, tydliga och ändamålsenliga regler samt myndigheter som samverkar med varandra och med näringen. Utredningen vill särskilt betona näringslivets roll i genomförandet av strategin.

Stödjer utredningen förslag om att regeringen bildar ett nationellt råd för att genomföra strategin för tillväxt och värdeskapande

*Länsstyrelsen i Västra Götaland, Skåne, Västernorrland, Norrbotten, Sveriges Lantbruksuniversitet, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Ekologiska lantbrukarna, Svensk Fågel, Kommunal, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, Djurens rätt, Vi Konsumenter** stödjer förslaget om ett nationellt råd för att genomföra strategin. Länsstyrelsen Västernorrland anser att för att få en acceptans för rådet bör stor vikt läggas vid rådets utformning, dess uppdrag och mandat. Länsstyrelsen i Norrbotten lyfter fram att Sveriges Kommuner och Landsting och Folkhälsoinstitutet bör vara representerat i rådet.

Djurens rätt betonar att det är väsentligt att djurskyddsintresset representeras i rådet. Vi Konsumenter* anser att konsument-, miljö- och djurskyddsintresset måste vara representerat i det nationella rådet. Svensk Fågel anser att det bör finnas kompetens om matfågelproduktion i rådet.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien anser att det är viktigt att det nationella rådet får ett tydligt mandat för att genomföra åtgärder och nå de mål som livsmedelsstrategin sätter upp.

Andra synpunkter om det nationella rådet

Kommerskollegium anser att rådet bör beakta villkoren för import av råvaror och insatsvaror eftersom det kan ha betydelse för exporten.

Statskontoret anser att det är svårt att bedöma om inrättandet av ett råd då det inte framgår vad rådet ska samarbeta om. Statskontoret rekommenderar regeringen att noga överväga vad som ska ingå i rådets uppdrag.

Stödjer utredningens förslag att regeringen bör uppdra åt berörda myndigheter att medverka till förbättrad konkurrenskraft inom sektorn

Länsstyrelsen i Västra Götaland stödjer förslaget. *Jordbruksverket* anser att staten har ett ansvar för att regler är väl avvägda mellan olika mål och intressen.

Hushållningssällskapen grundläggande inställning är att den lagstiftning som berör en konkurrensutsatt näring som livsmedelssektorn ska följa EU:s regelverk. Alla reformer som berör näringen bör förses med konsekvensbeskrivning avseende jordbrukets konkurrenskraft.

Föreningen Foder och Spannmål anser att för att vända utvecklingen i en positiv riktning kommer stora krav ställas på alla aktörer, men att en helt nödvändig del är att primärproduktionens frågor får en högre prioritering inom näringspolitiken.

Stödjer utredningens förslag om att samverka och medverka för ökad konkurrenskraft bör skrivas in i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Föreningen Foder och Spannmål, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Lantmännen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter stödjer förslaget.

Lantmännen framhåller nödvändigheten i att en tillväxt- och exportorienterad livsmedelsstrategi återspeglas i uppdrag och regleringsbrev till svenska myndigheter som Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, Kemikalieinspektionen så att tillväxt- och exportorienterade åtgärder får praktisk prioritet.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter poängterar menar att det är en viktig del i en livsmedelsstrategi att samhällets mål om en ökande konkurrenskraftig produktion, kommer tydligt till uttryck i relevanta myndigheters instruktioner och regleringsbrev. Samhällsmålet om livsmedelsproduktionen behöver vägas av mot andra viktiga samhällsmål i myndigheternas arbete. Med en sådan modell erhåller livsmedelsproduktionen en liknande situation som den svenska skogsnäringen vars grundläggande ramverk (Skogsvårdslagen) innehåller såväl produktionsmål som miljömål.

Föreningen Foder och Spannmål vill även att en översyn av myndighetsstrukturen bör övervägas, föreningen menar att samordningen mellan myndigheter inte fungerar tillfredställande.

Tveksamma till utredningens förslag om att samverka och medverka för ökad konkurrenskraft bör skrivas in i respektive myndighets instruktion eller regleringsbrev

Länsstyrelsen Skåne anser att försiktighet bör råda gällande allt för detaljerade instruktioner till myndigheter i regleringsbreven så att de regionala skillnaderna inte kolliderar med allt för snäva instruktioner.

Vattenmyndigheten Södra Östersjön anser att förslaget kräver att uppdragen formuleras och genomförs tvärsektorielt. Främjandet av en sektors konkurrenskraft kan inte göras på bekostnad av andra sektorers utveckling, t.ex. turism och fiske och utan att beslutade regelverk uppfylls som t.ex. vattendirektivet.

Statskontoret anser att det är svårt att bedöma om en översyn av instruktioner och regleringsbrev då det inte framgår vilka myndigheter som förväntas samverka och vad de ska samverka om. Statskontoret rekommenderar regeringen att noga överväga vilka problem som en utökad myndighetssamverkan syftar till att lösa.

Delar utredningens bedömning att genomförandet av strategin kräver ett systematiskt arbetssätt i samverkan mellan aktörerna

Länsstyrelsen i Västra Götaland pekar på att samverkan mellan de olika intressenterna i politiken, näringen, FoU, kompetensutveckling, myndigheter är en förutsättning för att vända trenden till det positiva.

Jordbruksverket understryker vikten av samverkan genom hela värde- och livsmedelskedjan, mellan privat och offentlig sektor och mellan myndigheter för att vända trenden i svenskt jordbruk.

Sveriges Lantbruksuniversitet har sett att sedan näringen självt fick ansvaret för att konceptualisera och kommersialisera forskningsresultaten, så har det inte fungerat tillfredsställande. Orsakerna är många. Dels är näringen mycket splittrad i många branschorganisationer som saknar förmåga att jobba med uppgiften, dels genom strukturen där lantbruksföretagen fortfarande är så små att de saknar beställarkompetens och förmåga att implementera på ett effektivt sätt.

Kommunal lyfter fram samverkan i näringen som en del av lösningen.

2.5 Förutsättningar att uppfylla visionen

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att tillgången på mark är tillräcklig för den ökning av produktionen som förutses enligt visionen för 2030 – en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks och trädgårdsnäring. Nödvändiga produktionsfaktorer är inte begränsande för sektorns tillväxt. Avgörande för att uppnå visionen är i stället produktivitetens utvecklingen framöver. Företagsutveckling och strukturomvandling är väsentliga inslag för att nå visionen. Utredningen vill här betona behovet av att utveckla metoder och arbetssätt för att optimera utnyttjandet av arealer och övriga insatsmedel. Nya tekniker inom växtförädlingen skapar möjligheter och utredningen anser att dessa bör utnyttjas i större utsträckning än i dag. Det är därför viktigt att

tillräckliga växtförädlingsinsatser kommer till stånd och att den svenska regeringen inom EU förhandlar i detta syfte.

Delar utredningen bedömning att tillgången på mark och nödvändiga produktionsfaktorer inte begränsar sektorns tillväxt

Länsstyrelsen i Västra Götaland och Gotland delar bedömningen.

Lantmännen anser att det finns goda möjligheter att öka produktionen. Stora arealer är idag obrukade eller passivt brukade.

Delar inte utredningens bedömning om att tillgången på mark inte är begränsande

Länsstyrelsen i Skåne anser att risken är hög att tillgången till mark blir begränsande i framtiden. Länsstyrelsen pekar på att mycket högproduktiv jordbruksmark ligger i direkt anslutning till områden med hög tillväxttakt. Ett annat politiskt mål slår fast är att mer mark behöver planläggas för att lösa bostadsbristen. Detta har nyligen presenterats i långtidsutredningen där bl. a. professor Hans Lind KTH ingår. Ett av förslagen lyder ”Sätt större press på kommunerna så att mer mark planläggs och lätta på restriktioner t.ex. rörande buller och strandskydd.” Det är därför viktigt att det tydligt framgår av visionen att jordbruksmark inte per definition bara är buffertmark till en framtida stad.

Länsstyrelsen i Blekinge delar bedömningen att åkerarelen är teoretiskt sätt är tillräcklig men lyfter fram att den nedlagda åkermarken ligger långt från de företag som har potential att växa vilket innebär att den trots allt kommer att förbli obrukad. Länsstyrelsen menar att om jordbruksmark ska användas för energiproduktion så kan den företrädesvis den marken användas.

Djurens rätt framhåller att det är mer resurseffektivt att, där det är möjligt, använda marken till att odla sådant som människor kan äta direkt istället för att odla foder som tar omvägen via djur.

Delar utredningens bedömning att produktivitetsutveckling är avgörande

Länsstyrelsen i Västra Götaland och Halland delar bedömningen.

Jordbruksverket instämmer i behovet av ökad produktivitet och lönsamhet. Jordbruksverket framhåller att det är lika viktigt att öka produktivitet och lönsamhet i områden med mellansvag konkurrenskraft som att lägga resurser på de mest konkurrenskraftiga bygderna. Jordbruksverket poängterar även vikten av förbättrade förutsättning för såväl större som mindre mer nischade jordbruks- och trädgårdsföretag.

Sveriges Lantbruksuniversitet och Lantmännen instämmer i vad som sägs om ett optimalt utnyttjande av resurserna, dvs. att de över tid

vidareutvecklade produktionssystemen måste kännetecknas av en uthållig intensifiering för att kunna kombinera konkurrenskraft och de krav vi ställer på långsiktighet och hållbarhet.

Lantmännen och *Föreningen Foder och Spannmål* pekar på att, för svenskt vidkommande, är produktivitetens utveckling särskilt viktigt ur ett konkurrenskraftsperspektiv, då vår lantbruks- och livsmedelsproduktion dessutom bygger på ett generellt högre kostnadsläge. Lantmännen pekar på att det finns ett långsiktigt globalt behov av att öka livsmedelsproduktionen. Lantmännen bedömer att det finns en produktivitetspotential inom t.ex. höstevete med 10-20% potentiell avkastningsökning.

Ekologiska lantbrukarna lyfter fram ökad produktivitet som en av de avgörande faktorerna för att vända utvecklingen mot ökad konkurrenskraft och marknadsanpassning såväl som förbättrade förutsättningar för en mångfald av olika företag.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare delar utredningens bedömning att företagets konkurrenskraft måste bygga på ökad produktivitet, marknadsanpassning och regler i paritet med konkurrentländerna.

*Vi Konsumenter** vill betona betydelsen av produktivitetens utveckling för svenskt djurskydd.

Delar utredningens bedömning att växtförädlingsinsatser är viktiga för produktiviteten

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Jordbruksverket, Sveriges Lantbruksuniversitet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Föreningen Foder och Spannmål, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Hushållningssällskapen, Sveriges utsädesförening, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Jordägareförbund anser att särskilt viktigt är ökade satsningar på växtförädling och menar att även mer offentliga medel behövs.

Sveriges Lantbruksuniversitet anser att det kan vara dags att återupprätta ett mer reellt engagemang från samhället i svensk växtförädling. Motiv för detta är behoven av att se till att resultaten av den tillämpade forskningen, för-förädlingen och förädlingen/sortframställningen når ända fram till odlarna. Jordbruksverket tillägger att om Sverige inte har en basal traditionell växtförädling tillgänglig så kommer vi inte ha något lämpligt sortmaterial, eller kompetens för, att föra in de egenskaper som utvecklas med den nya tekniken.

Delar utredningens bedömning om att nya tekniker inom växtförädling skapar möjligheter

*Konkurrensverket, Sveriges Lantbruksuniversitet, Lantmännen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Jordägarförbund, Sveriges Utsädesförening** tillstyrker att Sverige i EU-sammanhang ska driva frågan om att använda ny teknik inom växtodlingen. Konkurrensverket pekar på att vad gäller ny teknik i växtförädlingen är det ett konkurrensproblem att Europa är avsevärt mer skeptiskt till att anamma den än vad man är i världen i övrigt. Det har fått till följd att utvecklingen av tekniken har flytt från Europa. Sveriges Utsädesförening* framhåller att EU, med en gemensam jordbrukspolitik, har en skyldighet att ta ansvar för att möta framtida utmaningar inom jordbruk och växtförädling.

Länsstyrelsen i Östergötland anser att Sverige behöver ha ett vetenskapligt förhållningssätt till användning av GMO. För den långsiktiga utvecklingen av hur livsmedelsproduktionen kan ske på ett så miljöeffektivt sätt som möjligt kan GMO ge konkurrenskraftsfördelar.

Delar inte utredningens bedömning om ny teknik för växtförädling

Västra Götalandsregionen anser att det finns anledning till försiktighet när det gäller tekniken GMO. Det finns en diskrepans mellan experternas positiva inställning till detta samtidigt som konsumenterna ser GMO-frihet som ett mervärde.

Kapitel 3 Företagande

3.1 Strukturomvandling

Utredningens bedömning: Allt färre och större företag står för en allt högre andel av produktionen. Detta är en naturlig följd av utvecklingen på marknaden och företagarnas beslut om hur verksamheten ska utvecklas. Samtidigt finns det nischer på marknaden för små företag, inte minst med vidareförädling. Utredningens bedömning är att strukturomvandlingen kommer att fortsätta och gynna konkurrenskraften.

Delar utredningens bedömning att strukturomvandlingen kommer att fortsätta samt att det gynnar konkurrenskraften

Länsstyrelserna i Blekinge, Halland, Kalmar, Jordbruksverket, Konkurrensverket, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA), Skogs och lantbruksarbetsgivarförbundet, Sveriges Jordägareförbund,

*Jordbruksförvaltarna** delar bedömningen att den snabba strukturomvandlingen i sektorn är ett faktum samt att den stärker konkurrenskraften.

Länsstyrelserna i Kronoberg, Skåne, Västra Götaland, Västerbotten, Tillväxtverket delar utredningens bedömning om den snabba strukturomvandlingen.

Konkurrensverket pekar på att än idag lever föreställningen kvar om att det småskaliga diversifierade familj jordbruket är dominerande. Men att produktionsenheterna är specialiserade och avsevärt större redan i dag och kommer att vara det i ännu högre grad i framtiden. Jordbruksverket poängterar vikten av förbättrade förutsättningar för såväl större företag som mindre mer nischade jordbruks- och trädgårdsföretag. Tillväxtverket ser den kraftiga strukturomvandlingen mot färre men större företag inom primärproduktionen som positiv ur ett strikt företagsekonomiskt konkurrenskraftsperspektiv, men att den också kan få negativa konsekvenser för t.ex. mindre samhällets förmåga att behålla eller attrahera nya invånare. Strukturomvandlingen inom sektorn kan också innebära ökade miljörisker vilka måste hanteras nogsamt för att förbättra hållbarheten i en framtida ökad produktion.

Sveriges Jordägareförbund anser att det även finns utrymme för nischad vidareförädling. Det är viktigt att konstatera, som utredningen gör, att de större jordbruken generellt är mer effektiva, och därmed mer konkurrenskraftiga samt att det fordras insikt hos samhället och myndigheterna om att så är fallet, så att de möjliggör – och inte hindrar – för företagen att växa. Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien understryker att det även i fortsättningen kommer att finnas ett betydande antal mindre företag, som ofta är innovativa och konsumentnära.

Länsstyrelsen Skåne efterfrågar fler analyser kring om strukturomvandling genom expansion per definition gynnar konkurrenskraften och när marginalnyttan avtar. Länsstyrelsen Skåne ifrågasätter bilden av att företag över 200 ha är mer effektiva. Länsstyrelsen i Skåne hänvisar till studier som visar att lantbruk i kombination med entreprenörsverksamhet har visat sig stärka företagens konkurrenskraft.

Jordbruksförvaltarna pekar på vikten av en god arrondering för effektiviteten inom växtodlingen, dvs. korta köravstånd, god figuration på skiftena, en rimlig storlek på skiftena, få brukningshinder osv. Ett stort hinder för att uppnå detta är biotopskyddet för små åkerimpediment, diken och stenmurar. Ett ytterligare hinder för en god arrondering är det nya begreppet landskapselement [inom förgröningen] som jordbruksverket infört för bl.a. diken. Borttagande av, eller skada på, landskapselement är brott mot tvärvillkoren, och leder till avsevärda

sanktioner, i form av avdrag på jordbruksstöden. Jordbruksverket har dessutom en definition av diken som är mycket mer långtgående än miljöbalken, vilket innebär att betydligt fler brukningshinder är skyddade än miljöbalken avsett. Jordbruksförvaltarna anser att regelverket för landskapselement snarast ska upphävas.

Ifrågasätter utredningens bedömning om att strukturomvandling gynnar konkurrenskraften, eller ser andra negativa konsekvenser

Stockholms universitet, Sveriges lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket, Familjejordbrukarnas riksförbund, WWF ifrågasätter på olika grunder utredningens bedömning.

Stockholms universitet lyfter fram att det nu rådande subsidiesystemet har en strukturdrivande effekt, eftersom gårdsstödet är linjärt ökande i relation till area oavsett produktivitet på marken. Den klara ekonomiska fördelen för större driftsenheter är alltså till stor del en effekt av det nuvarande subsidiesystemet, som i en utredning av denna karaktär inte bör tas som en given faktor. Sambanden mellan ett jordbruks effektivitet och dess storlek är ett internationellt sett väl studerat fenomen och sambanden har visat sig vara långt ifrån entydiga. I många fall kan påvisas att det i vissa storleksintervall råder konstant skalavkastning, dvs. att ökad storlek inte innebär högre effektivitet. Det hela går till stor del tillbaka på hur man mäter effektivitet. Om markens produktivitet sätts i centrum finns flera resultat som talar till de mindre jordbrukens fördel, dvs. att det råder ett negativt samband mellan ett jordbruks storlek och dess arealproduktivitet. I ett långsiktigt och miljömässigt hållbart perspektiv måste frågan om jordbrukets effektivitet ställas utifrån fler variabler än enbart det enskilda jordbruksföretagets ekonomiska effektivitet under rådande subsidiesystem. Om det är så att företag med högre arbetsproduktivitet tenderar att ersätta företag med lägre arbetsproduktivitet, så kommer detta att peka mot minskad sysselsättning i näringen som helhet.

Sveriges lantbruksuniversitet pekar på att utredningen refererar till ekonomisk forskning om strukturomvandlingens positiva inverkan på konkurrenskraft, men förbiser annan viktig forskning. Samstämmig ekologisk forskning visar att strukturomvandlingen resulterar i negativ miljöpåverkan, exempelvis p.g.a. minskade kantzoner. Social forskning har fokuserat på strukturomvandlingens negativa påverkan på landsbygden som livsmiljö. Ur ett långsiktigt samhällsperspektiv kan en fortsatt strukturomvandling därför leda till nya sårbarheter om det blir försämrade sociala och miljömässiga förutsättningar för att bedriva jordbruk.

Naturvårdsverket anser att beskrivningen av den pågående strukturrationaliseringen såsom en effektivitetsvinst inte är helt oproblematiske. Exempelvis kan storleksrationalisering medföra en ökad koncentration av djur och därmed stallgödsel vilket kan leda till ökad

geografisk koncentration av näringsämnen i jordbruksmarken och risk för utlakning av näringsämnena. Det kan också leda till mer ensidiga växtföljder där djurhållningen försvinner vilket kan ge förändringar i jordarnas bördighet och ökade problem med växtskadegörare. Storleksrationaliseringen riskerar också att slå främst mot områden där jordbruket har den största positiva effekten på miljön i form av biologisk mångfald samt göra landskapet mer enformigt.

Familjejordbrukarnas Riksförbund anser att ytterligare storleksrationalisering borde vara en passerad politik idag. Skulle så ske blir resultatet enbart en odling av bulkvarumodell för en internationell marknad. Detta skapar inga arbetstillfällen och avfolkar de bästa jordbruksbygderna totalt.

WWF vill betona att det finns en kraftig slagsida i utredningens bild av den svenska produktionen mot det storskaliga lantbruket. Att en stor del av det svenska lantbruket faktiskt kan betecknas som småskaligt beaktas bristfälligt i förslag och bedömningar. Följaktligen återfinns också få förslag som gynnar mindre producenter. I många delar av landet är det lantbrukare med ett lägre antal djur som skapar öppna landskap och arbetstillfällen. Att ha ett ensidigt fokus mot rationalisering och strukturuomvandling är nödvändigtvis inte positivt för de mindre producenterna i skogs- och mellanbygd. Detta är en stor brist som även påverkar möjligheten att nå miljömål och hållbarhet.

Anser att en strategi för konkurrenskraft i jordbruket behöver ge svar inte bara för utveckling av de storskaliga, växande jordbruksföretagen, utan även för konkurrenskraft i det mer småskaliga jordbruket

Länsstyrelserna i Östergötland, Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Halland, Västra Götaland, Västmanland, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten, Jordbruksverket, Växjö kommun vill se en strategi för konkurrenskraft som innefattar även mindre företag.

Uppsala universitet lyfter fram att större lantbruksenheter innebär att de som är intresserade av att driva sitt företag under andra premisser än det storskaliga riskerar att slås ut. En konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring behöver kunna utvecklas under andra premisser än genom strukturrationalisering.

Länsstyrelserna i Östergötland, Gävleborg, Jämtland ser en fara i att lägga för stor vikt vid att skapa konkurrenskraft genom storleksrationalisering. Länsstyrelsen i Jämtland anser att utredningens åtgärder är ensidigt inriktade mot att stödja fortsatt storleksrationalisering och produktivitetsförbättring vilket kommer att leda till ännu större skillnader i konkurrenskraft i olika delar av landet.

- *framhåller att naturgivna förutsättningar försvårar*

Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Gävleborg, Jämtland framhåller att det i länen finns naturgivna förutsättningar som gör att det blir långa avstånd mellansmå, spridda och svårbrukade åkrar vilket sätter gränser för strukturuomvandling.

Hushållningssällskapen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter ser att lantbrukets strukturrationalisering har geografiska begränsningar i norra och södra Sveriges skogs- och mellanbygder.

Länsstyrelsen i Jämtland betonar att det finns stora skillnader i produktionsförutsättningar i vårt avlånga land där klimatet sätter gränser för vad man kan odla. I direktivet för utredningen står att man även ska beakta stöden vilket länsstyrelsen bedömer att man inte gjort. Olikheter påverkar konkurrenskraften kraftigt och måste kunna regleras med olika former av stöd. Detta bör beaktas och det är viktigt att den politiska viljan är att bibehålla livskraftigt jordbruk och öppna landskap i hela Sverige trots olika förutsättningar. Länsstyrelsen i Gävleborg, Jämtland, Västerbotten anser att en nationell strategi bör innefatta möjligheterna till ökad produktivitet, lönsamhet och långsiktighet i alla delar av landet.

Jordbruksverket hänvisar till det framtidsscenario som var en del av utredningens delbetänkande 2014:38 och som pekar på att det för att uppnå etappmålen är lika viktigt att öka produktivitet och lönsamhet i områden med en mellansvag konkurrenskraft som att lägga resurser på de mest konkurrenskraftiga bygderna. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter pekar på att strukturrationaliseringen dock inte kan drivas på samma sätt i hela landet. I skogs- och mellanbygder samt i norra Sverige behövs kompletterande åtgärder för att förutsättningarna för en aktiv produktion ska vara konkurrenskraftiga. Detta gäller även åtgärder som säkerställer en rimlig struktur för förädlingsanläggningar, exempelvis slakterier.

- *pekar på koncentration till bättre jordbruksbygder*

Länsstyrelserna i Kronoberg och Halland pekar på att ett resultat av strukturuomvandling har blivit att länens mest aktiva större jordbruk koncentrerats till länets bättre jordbruksbygd medan den mera skogsbetonande delen oftast sköts mera passivt av mindre familje- och bostadsjordbruk. Därmed står ökande delar av länets landsbygd utan den motor och miljöskapande faktor som ett aktivt jordbruk tillför. Länsstyrelsen i Västernorrland och Västerbotten ser med oro på att i vissa delar av länet är det ett fåtal jordbrukare som brukar stora delar av

bygdens jordbruksareal. Läger dessa lantbrukare ner sin verksamhet leder till att delar av länet står utan aktiva lantbrukare. Länsstyrelsen i Halland och Västernorrland varnar för att det i förlängningen innebär igenväxning/plantering och en förändrad landskapsbild som inte bidrar till en attraktiv landsbygd att bosätta sig i.

- *pekar på möjligheterna med diversifiering*

Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Gävleborg, Jordbruksverket, *Sveriges Lantbruksuniversitet* och Växjö kommun anser att det finns möjligheter även för mindre företag att utvecklas, genom t.ex. diversifiering av verksamheten. Växjö kommun pekar på landsbygdens unika värden i form av träd- och sjölandskapet i kombination med odlingslandskapet som kan utgöra en stor möjlighet för nya kombinationsföretag där livsmedel, upplevelser och gastronomi är en del av affärsidén. Internationellt sett är naturturismen den snabbast växande näringen inom besöksnäringen. Växjö kommun och Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller att de småskaliga matproducenterna ökar dramatiskt i antal och bidrar till både sysselsättning, en levande landsbygd, ökad ekologisk odling och/eller närproducerade alternativ. Växjö kommun menar att dessa företag måste beaktas på ett seriöst sätt och ges generösa spelregler.

Länsstyrelsen i Blekinge konstaterar att många mindre nötköttsföretag idag drivs som hobby/deltidsföretag och då är det den tillgängliga tiden som begränsar storleken på företaget. Länsstyrelsen Skåne bedömer att möjligheten för mindre företag ligger i entreprenörsverksamhet och i gårdsnära vidareförädling och anser att en större del av landsbygdsprogrammet bör användas till bl.a. förädlingsstöd. Länsstyrelsen i Västra Götaland framhåller att mindre företag också kan konkurrera om andra värden såsom djurvälstånd och ren mat vilket ger grund för affärsutveckling och möjligheter att ta ut ett högre pris.

Jordbruksverket ser att det finns nischer på marknaden för små företag. Fler företag bidrar till ökad närhet till konsumenterna och ökad förståelse för livsmedelsproduktionen. En mångfald av företag är också viktigt för att skapa kollektiva nyttigheter som ekosystemtjänster, öppna landskap och bevarad biologisk mångfald inklusive genetiska resurser inom växtmaterial och husdjur.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) pekar på att utredningen helt utelämnar annan jordbruks- och trädgårdsproduktion än produktion av livsmedel. För att få en livskraftig jordbruksproduktion ingår även andra verksamheter på landsbygden, t.ex. har hästhållning kommit att spela en allt större roll där produktion av hästfoder ger inkomster, sysselsättning och håller åkerareal öppen. SLU anser därför att även hästhållning bör tas med i ett fortsatt arbete med en strategi för framtida livskraftig jordbruks- och trädgårdsproduktion.

3.2 Företagande och inre effektivitet

Svar från detta stycke avseende kompetensutveckling finns även inlagt under 6.2 kunskapsområden.

Utredningens bedömning: Utredningen anser att en väsentlig del i konkurrenskraftsstrategin bör vara att öka fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap. Kompetensen inom dessa områden behöver öka. Utredningen betonar att det naturligtvis är företagaren själv som ansvarar för besluten i företaget och som därmed har det yttersta inflytandet över processen. I många företag, främst inom animalieproduktionen, så är lönsamheten för närvarande låg. Det finns samtidigt en stor spännvidd mellan de bästa och sämsta företagen inom en och samma sektor trots att förutsättningarna kan vara i det närmaste identiska. En stor del av denna skillnad förklaras sannolikt av förmågan att leda och driva företag.

Delar utredningens bedömning om ökat fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap

*Länsstyrelserna i Södermanland, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Örebro, Jordbruksverket. Sveriges Lantbruksuniversitet, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Skogs- och Lantarbetsgivarförbundet, Sveriges Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna** instämmer i bedömningen att kompetensen kring företagande behöver öka.

Delar utredningens bedömning om att det finns stor spännvidd i lönsamhet mellan de bästa och sämsta företagen

Länsstyrelserna i Södermanland, Skåne, Västra Götaland, Kalmar, Jordbruksverket, Sveriges Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna, Vi Konsumenter** delar utredningens bedömning om att det finns stor spännvidd i lönsamhet

Länsstyrelsen i Södermanland pekar på det faktum att många lantbrukare är ensamföretagare inom en bransch som kräver både bred och djup kompetens avspeglas i den stora variationen i lönsamhet. Motiven till företagandet varierar stort och lönsamhet är ofta inte en primär drivkraft. *Länsstyrelsen i Jönköping* pekar på att det är en utmaning att få företagarna att inse värdet av kompetensutveckling inom andra områden än den egna specifika produktionen.

Länsstyrelsen i Skåne anser att en viktig faktor i produktionsprocesserna är tid och det är en resurs som kan optimeras i många lantbruksföretag. Länsstyrelsen bedömer att marknaden kommer att kunna ta fram fler verktyg för produktionsstyrning om efterfrågan finns, och att det bör gå

att utnyttja befintliga verktyg från andra branscher. Länsstyrelsen i Västra Götaland anser att det är viktigt att identifiera och ta bort hinder för företagare. Länsstyrelsen i Sörmland framhåller att det inte räcker med bara regelförenkling utan att det behövs ett helhetsgrepp för hela företagandet.

Jordbruksverket anser att lönsamhetsproblemet är den främsta orsaken till svag konkurrenskraft och den vikande produktionen i Sverige. Jordbruksverket konstaterar att ett ökat fokus på mark- och fastighetsfrågor är en nödvändig förutsättning för att kunna höja produktiviteten och därmed lönsamheten i svenskt jordbruk. *Sveriges lantbruksuniversitet* anser att kunskapen om hur man kopplar ihop produktionsprocesser med ekonomistyrning, ledning, strategiprocesser, marknad, personalfrågor, hållbar utveckling och lärande, dvs. företagsledning, behöver både utvecklas i sig och få bättre fäste inom den gröna sektorn för att öka konkurrenskraften.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter framhåller att utan framgångsrika företagare som hela tiden utvecklas kommer inte en nationell livsmedelsstrategi att fungera. De bedömer, i likhet med utredningen, att konceptet Lean Lantbruk bör utvecklas. Skogs- och Lantarbetsgivarförbundet bör som arbetsgivarorganisation vara en naturlig part och delaktig i arbetet med att utforma strategin vad avser företagsledning och entreprenörskap.

Länsstyrelsen Västernorrland saknar jämförelse med andra branscher.

Svensk Dagligvaruhandel föreslår en fördjupad samverkan mellan alla led för att stärka marknadskunnandet. Kontraktproduktion omnämns flyktigt men kan troligen utökas ytterligare.

3.3 Kapitalförsörjning och investeringar

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att Jordbruksverket, tillsammans med berörda intressenter, får i uppdrag att sammanställa kunskap och identifiera kunskapsluckor om byggnation och byggnadsinventarier inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Jordbruksverket ska vidare föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutvecklingen när det gäller byggteknik. Utredningen föreslår också att medel för kompetensutveckling inom Landsbygdsprogrammet allokeras till insatser för att stärka företagares processkunskap gällande upphandlingar vid omfattande investeringar.

Utredningens bedömning: Investeringar kommer inte att komma till stånd om förväntningarna på lönsamhet är låga. Investeringar är samtidigt en förutsättning för att skapa tillväxt och värdeskapande.

Åtgärder behöver därför vidtas för att skapa förutsättningar för mer kostnadseffektivt byggande. Utredningen bedömer att forskningsmedel och innovationsinsatser bör fördelas till att utveckla kunnandet om kostnadseffektivt byggande inom jordbruks- och trädgårdssektorn.

Delar utredningens bedömning att forskningsmedel och innovationsinsatser bör fördelas till kunnande om kostnadseffektivt byggande

*Länsstyrelserna i Stockholm, Kronoberg, Kalmar Skåne, Halland, Västmanland, Gävleborg, Värmland, Västernorrland, Västerbotten, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Svenska Köttföretagen, Sveriges Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna** anser att det är angeläget att sätta av medel till forskning och innovation för kostnadseffektivt byggande.

Jordbruksverket har i flera utredningar kunnat peka på skillnader till Sveriges nackdel i hur byggnationer genomförs och till vilken kostnad. Höga byggnadskostnader svarar för en stor del av kostnadsskillnaderna mellan Sverige och andra länder. Nyinvesteringar är avgörande för den långsiktiga konkurrensförmågan och för att vända trenden med vikande svensk produktion. Länsstyrelsen i Värmland pekar på att nya djurstallar generellt är dyrare i Sverige än i konkurrentländerna. Till en del härleds detta till djurskydds krav men det förklarar inte hela skillnaden. Andra orsaker kan vara bristande konkurrens i byggledet, val av onödigt dyra lösningar, litet inslag av standardlösningar och bristande kunskap hos företagarna i upphandling och genomförande av stora byggprocesser.

Länsstyrelsen i Kronobergs län ser att utbudet av erfarna och kunniga fristående byggnadskonsulenter är begränsat, företagen som säljer stallinredning erbjuder ofta konsultation och byggnadsritningar. Detta begränsar konkurrensen och lantbrukarens valmöjligheter vid byggnation. Länsstyrelserna i Västmanland, Västernorrland och Västerbotten framför att det tidigare funnits stor kompetens beträffande lantbruksbyggnader vid länsstyrelserna och Jordbruksverket. Denna har minskat kraftigt vid neddragningar i verksamheten och har inte ersatts av privata alternativ.

Länsstyrelsen Gävleborg och Halland hänvisar till den nyligen presenterade "Handlingsplan för att utveckla svensk mjölkproduktion" där man betonar att en viktig förutsättning för att kunna bedriva en lönsam och hållbar mjölkproduktion är att de stallar som används är rätt utformade och utrustade, och kan minska smittorisker och bidra till en effektiv produktion. Ett förslag i handlingsplanen är att se över möjligheterna till typgodkännande av färdiga modulstallar vilket skulle kunna vara en väg till förenkling utan risk för kostsamma felinvesteringar. Svenska Köttföretagen pekar på att detta understryks i Handlingsplan Gris.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter pekar på att dagens och framtidens utmaningar vad gällande flera kapitalfrågor grundar sig till stor del på generellt låg lönsamhet.

Stödjer inte utredningens förslag att ge Jordbruksverket i uppdrag att sammanställa kunskap och föreslå åtgärder för att stärka kompetensen inom byggteknik

Jordbruksverket och Sveriges lantbruksuniversitet stödjer inte utredningens förslag att Jordbruket ges i uppdrag att föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutveckling när det gäller byggteknik.

Jordbruksverket delar utredningens bild av att det finns ett behov av att identifiera kunskapsluckor om byggnation och byggnadsinventarier inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Jordbruksverket anser dock att uppdraget bör läggas på aktörer som har befintlig kompetens på området. Till exempel Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) och Institutionen för biosystem och teknologi (BT) som arbetar i ett brett spektra med frågor som rör byggandet inom dessa sektorer inklusive frågor om utbildning och forskning inom området alternativt på något av rådgivningsföretagen.

Sveriges lantbruksuniversitets (SLU) bedömning är att huvudorsaken till de höga svenska byggkostnaderna är konkurrenssituationen i den svenska byggsektorn där utbudet domineras av ett fåtal aktörer, inte minst på materialsidan. Dessa aktörer har betydande marknadsmakt vilket innebär stor risk för att vinsterna av framsteg vad gäller kostnadseffektiva byggnadstekniker – i den mån man lyckas identifiera sådana som inte redan används – inte kommer konsumenterna, i detta fall jordbruks- och trädgårdsföretagen, till del. SLU instämmer dock i att byggkostnaderna är högre i Sverige än i många konkurrentländer. Det är möjligt att detta delvis beror på att Sveriges lagstiftning försvårar direkt tillämpning av teknologiska framsteg inom området jämfört med andra länder. Mot den bakgrunden kan det vara av intresse att sammanställa kunskap och kunskapsluckor och se om det finns kostnadseffektiva lösningar som är förenliga med svensk lagstiftning som inte används.

Stödjer utredningens förslag om att allokera medel inom Landsbygdsprogrammet till att stärka byggkompetens

Länsstyrelserna i Södermanland, Kronoberg, Halland, Kalmar, Skåne, Värmland, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten, Jordbruksverket, Sveriges Jordägareförbund är positiva till att använda medel inom Landsbygdsprogrammet till att stärka byggkompetens.

Länsstyrelserna i Södermanland, Kronoberg, Halland, Värmland, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten ställer sig även bakom utredningens förslag att stärka företagens processkunskap gällande upphandling. Länsstyrelsen i Södermanland pekar på att en stor del av resurserna i landsbygdsprogrammet går till just byggnation och att detta vore ett bra sätt att hushålla med de gemensamma resurserna, samtidigt som företagens konkurrenskraft kan stärkas. Länsstyrelsen Skåne pekar på att gällande byggnation är det viktigt att lantbrukaren har en god förhandlingsförmåga.

Jordbruksverket och länsstyrelsen Skåne är positiva till att använda Landsbygdsmedel och länsstyrelsen Skåne anser även att EIP medel för att stärka kompetensen. De framhåller att lantbrukare gör få stora byggnationer under sitt arbetsliv. Det kan vara bättre, billigare och effektivare att köpa in tjänsten än att lantbrukaren bygger upp en egen kompetens. Däremot är det viktigt att informera om vinsterna med att ha sådan kunskap eftersom många i ett pressat lönsamhetsläge väljer bort att köpa in tjänsterna. Jordbruksverket ser också svårigheter i att uppehålla rådgivarkompetens inom området då antalet byggnationer i vissa områden är få.

Stödjer inte utredningens förslag om att använda medel från Landsbygdsprogrammet till kompetensutveckling för att stärka företagare kunskap om upphandlingar

Sveriges lantbruksuniversitet är tveksamt till nyttan av förslaget att använda medel för kompetensutveckling i Landsbygdsprogrammet till att finansiera insatser för att stärka företagens kunskaper vad gäller upphandlingar vid omfattande investeringar och anser inte att förslaget ska genomföras. Även om företagarnas kunnande om planering av nybyggnation, upphandling av entreprenörer och om att vara byggherre är ofullständiga anser universitetet att begränsade insatser för att utveckla deras kompetens inte kommer att påverka byggnadskostnaderna nämnvärt givet konkurrenssituationen i byggsektorn.

Anser att det finns brister i kapitalförsörjningen till lantbruks- och trädgårdssektorn

*Länsstyrelserna i Dalarna, Västmanland, Västra Götaland, Skåne, Östergötland, Västerbotten, Norrbotten, Lantmännen, Jordbruksförvaltarna** anser att det finns brister i kapitalförsörjningen till lantbruket.

Länsstyrelserna i Dalarna, Västerbotten, Norrbotten, Västmanland pekar på att det kan vara svårt med kapitalförsörjning till lantbruks- och trädgårdsbranschen i områden med låga fastighetspriser. Länsstyrelserna i Västmanland och Västerbotten anser att det är angeläget att finna former för finansiering av företagsöverlåtelser och investeringar vid de växande företagen och att de krympande ramarna för investeringsstöd

inom landsbygdsprogrammet försämrar möjligheterna till finansiering av investeringar via bidrag. Länsstyrelsen i Västra Götaland delar bedömningen att lönsamhet är avgörande för att få investerare. Idag medför också det enskilda ägandet en stor risk för individen. Att finna nya former för att driva och äga företagen inom näringen är nödvändigt.

Länsstyrelsen i Skåne anser att garantilån för yngre lantbrukare eller eventuellt revolverande fonder borde övervägas. Den yngre lantbrukaren, ofta utan kapital, är intresserad av att investera, men har ännu inte förtroende från banken. När bankernas fokus på kassaflödet ökar minskar också möjligheten till tillgången på kapital.

Jordbruksförvaltarna* pekar på att kapitalförsörjningen för de helt arrenderade företagen är besvärlig, vilket hämmar utvecklingen av dessa företag. Det bör undersökas hur de företagen ska kunna få tillgång till en kapitalförsörjning som ligger mer i nivå med den självägande jordbrukarens.

Länsstyrelsen i Östergötland framhåller vikten av att fortsätta arbetet med att få fram fler vägar för att få till riskkapital samt mjuka medel som kan behövas i olika steg inom innovationsprocesser och för företagare som vill satsa på nya verksamheter.

Lantmännen anser att det är fundamentalt för kapitalförsörjningen att skapa lönsamma företag, vilket utredningen adresserar. Däremot saknas analys av behovet av riskkapital för modern och effektiv animalieproduktion, främst under de inledande kritiska åren innan produktionen stabiliserats. Lantmännen skulle vilja lyfta upp frågan till diskussion om ett statligt engagemang kring riskkapitalförsörjning för modern animalieproduktion.

Lantmännen föreslår att som en del av en kommande livsmedelsstrategi bör även möjligheterna för att säkra kapitalförsörjningen inom ramen för ekonomisk förening. För närvarande pågår en process under ledning av Justitiedepartementet om en modernisering av föreningslagen. En central möjlighet som planeras att införas är en möjlighet att anta så kallade investerande medlemmar som bidrar endast med kapital. Lantmännen poängter vikten av att utveckla den kooperativa ägarmodellen, med avseende på bland annat kapitalförsörjning, som en del av en Livsmedelsstrategi som utvecklar svenskt lantbruk- och livsmedelsindustri.

3.4 Riskhantering

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att insatser görs för att öka kunskapen om riskhantering på marknadens villkor och hur exponeringen för risk kan minskas vid företagsexpansion. Detta bör göras genom utbildningsinsatser t.ex. inom ramen för Landsbygdsprogrammet.

Utredningens bedömning: Marknads- och prisrisker i jordbruks- och trädgårdsföretag är, liksom i många andra företag, betydande och behöver hanteras effektivt för att säkra lönsamhet samt för framtidstro och investeringar. Inom animaliesektorn bedöms det i dag inte finnas några stora möjligheter till effektiv börshandel. Utbildning och kompetensutveckling bedöms vara av vikt för att fler aktörer så småningom ska utveckla affärs- och kontraktsmodeller även för riskhantering inom animaliesektor

Stödjer utredningens förslag om ökad kompetensutveckling i riskhantering

*Länsstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Skåne, Halland, Västra Götaland, Kronoberg, Sveriges lantbruksuniversitet, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna**
stödjer utredningens förslag om att kompetensutveckling i riskhantering på marknadens villkor är av stor vikt.

Länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland anser att Landsbygdsprogrammet bör kunna finansiera utbildning i riskhantering. Länsstyrelsen Skåne anser att man bör utgå från befintlig forskning och att det inte är nödvändigt att utreda kunskapsluckor och pekar på att legal/politisk risk nog är tillräckligt stor för lantbrukaren att det förtjänar att diskuteras som en egen risk.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter framhåller att det är angeläget att utveckla modeller för riskhantering och kontrakt på de områden där de idag är mer sällsynta. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare har varit tidigt ute med att utbilda sina medlemmar inom riskhantering på marknadens villkor. Genom terminsklubbar har odlare i mindre grupper fått tillfälle att utbyta erfarenheter om hur man kan sälja sin spannmål såväl på den fysiska marknaden som på terminsmarknaden. Föreningen delar gärna med sig av sina erfarenheter. Lantmännen pekar på att för aktörerna i råvarukedjorna är det centralt att det finns möjligheter att hantera sina risker, från lantbruksföretagen över råvaruhandeln till industriledet. För närvarande pågår ett arbete med EU:s finansmarknadsreglering, MiFID II, där konsekvenserna för prissäkring av jordbruksprodukter kan komma att bli negativa. I sammanhanget ska också poängteras lantbruksföretagens praktiska möjligheter att inom ramen för enskild firma ha möjlighet att använda finansiella instrument, bl.a. ur ett skatteperspektiv.

Jordbruksverket instämmer med utredningen i att det finns kunskapsluckor när det gäller riskhantering. Jordbruksverkets utredningsverksamhet kan kartlägga kunskapsläget på området men det finns aktörer som i dagsläget har mer kompetens på området än Jordbruksverket och således är bättre rustade att ge råd och rekommendationer kring riskhantering. Jordbruksverket anser inte att det bör vara ett offentligt uppdrag att ge rekommendationer på dessa områden.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anser att kompetensutveckling om riskhantering är en uppgift för den högre utbildningen. Det tycks dock som om det största problemet för närvarande är det begränsade antalet instrument som finns tillgängliga för att hantera risker på marknadsmässiga villkor. Ett besläktat problem är att antalet aktörer är begränsat, vilket innebär att vissa av dem kan ha betydande marknadsmakt. Det innebär att riskhantering genom terminshandel i sig är förenat med risker och kräver relativt omfattande kunskaper för att utföras effektivt.

SLU vill också lyfta fram risk associerat med den mänskliga faktorn, t.ex. sjukdom och livskriser som är viktiga för hur lantbruks- och trädgårdsföretag utvecklas. Jordbruksföretag är ofta oerhört beroende av ett fåtal personer och om något händer dem, eller personer i deras närhet, blir företagen mycket sårbara. Strategier för att hantera den här typen av risk bör därför också lyftas fram som ett sätt att stärka konkurrenskraften.

Stödjer inte utredningens förslag om att utbildningsinsatser i riskhantering bör göras inom ramen för Landsbygdsprogrammet

Konjunkturinstitutet (KI) ställer sig tveksam till utredningens förslag om att mer offentliga medel ska ges till utbildningsinsatser för att öka näringsidkarnas kunskap om bland annat riskhantering och ledarskap. Offentliga medel har en värdefull alternativ användning. KI saknar härvidlag en analys av var offentliga satsningar gör störst samhällliga nytta.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anser inte att förslaget om utbildningsinsatser inom ramen för Landsbygdsprogrammet ska genomföras. De kunskaper som behövs för att dra nytta av exempelvis terminshandel är för omfattande för att kunna delges inom ramen för de relativt begränsade kompetensutvecklingsinsatser som sker i Landsbygdsprogrammets regi. SLU anser inte att det vore effektivt att använda resurser för att utbilda enskilda företagare i sektorn till fullfjädrade aktörer på jordbruksbörserna då ett framgångsrikt agerande kräver att mycket tid ägnas åt att följa utvecklingen på marknaderna. SLU anser därför att riskhantering på marknadens villkor förutsätter att företagaren kan få kontinuerlig vägledning och rådgivning vilket är en uppgift för näringsorganisationer. SLU menar att för

jordbruksföretagen utgör gårdsstödet ett skydd mot risk och att det därför kan vara svårt att locka jordbruksföretagare att satsa tid och möda på att utbilda sig i riskhantering på marknadens villkor.

3.5 Ägarbyte och delat ägande

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att Jordbruksverket, i samarbete med marknadens aktörer, får i uppdrag att redogöra för modeller för olika former av ägarbyten samt för vinstdelning mellan fastighetsägare och driftsansvariga.

Utredningens bedömning: Företagsöverlåtelser kommer i allt högre grad att innebära stora kapitalinsatser. Det kommer att kräva en ökad dynamik, nya ägare och nya kategorier av ägare för att kunna överlåta och investera i jordbruks- och trädgårdsföretag. För att säkra konkurrenskraften måste överlåtelser fungera för de stora och kapitalintensiva företag där merparten av produktionen sker. I det sammanhanget är jordförvärvs- och arrendelagstiftning viktiga komponenter.

Delar utredningens bedömning om att företagsöverlåtelser kommer att innebära stora kapitalinsatser

Länsstyrelserna i Kronoberg, Blekinge, Södermanland, Kalmar, Skåne, Halland, Västra Götaland, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägarförbund anser att det är angeläget att finna former för finansiering av företagsöverlåtelser och investeringar vid de växande företagen.

Länsstyrelsen i Södermanland lyfter fram att generationsväxlingen inom svenskt jordbruk de närmaste 10-20 åren troligen är en av de största utmaningarna för näringen och för svensk livsmedelsförsörjning. Länsstyrelsen Blekinge och Skåne instämmer i att de stora kapitalinsatser som krävs vid ägarbyten är ett betydande hinder för en förnygring av jordbruks och trädgårdsföretagarna. En utredning av dessa frågor med en eventuell förändring av regelverket kan sannolikt påskynda förnygringen av företagarna. Länsstyrelsen i Halland pekar på att investeringskostnader kan vara så höga att, trots höga fastighetsvärden, inte ger tillräcklig säkerhet för lån.

Delar utredningens bedömning att det krävs ökad dynamik, nya ägare och nya kategorier ägare

Länsstyrelserna i Västra Götaland, Värmland, Kalmar, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges

*Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna** anser att det krävs en ökad dynamik och att utveckla modeller för ägande.

Länsstyrelsen i Värmland framhåller att ett modernt jordbruksföretag kan kräva en kapitalinsats på flera tiotals miljoner. Det kan inte förutsättas att den traditionella formen av familjeföretag drivna som enskild firma kan förväntas klara det behov av utveckling och investering som är nödvändigt om Sverige fortsatt ska ha en betydande jordbruksproduktion. Exempelvis kan delad risk och delad vinst möjliggöra nytt kapital och nytt företagande i sektorn.

Jordbruksförvaltarna anser att det är positivt med åtgärder som kan stimulera till tidigare generationsskiften, upplåtelse och överlåtelse av mark eller hela företag. De stöd som ges till yngre lantbrukare inom landsbygdsprogrammet är inte tillräckligt stora för att fungera som en sådan stimulans. Jordbruksförvaltarna bedömer att det generellt är negativt för jordbrukets produktivitet och utveckling med en äldre brukarkår, även om det naturligtvis finns många undantag.

Stödjer utredningens förslag att låta Jordbruksverket redogöra för olika modeller av ägarbyten

Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Kalmar, Skåne, Värmland, Dalarna, Västernorrland, Sveriges lantbruksuniversitet stödjer förslaget att Jordbruksverket får i uppdrag att redogöra för modeller för olika typer av ägarbyten samt för vinstdelning ägare/ driftsansvarig.

Länsstyrelsen i Dalarna menar att det finns en stark tradition inom lantbruksnäringen att föra släktens traditioner vidare som ibland hämmar effektiviteten där företagsledaren inte trivs i sin roll. Nya former för ägarbyten skulle kunna underlätta rekrytering av nya företagare med större ambitioner kring företagsledning och entreprenörskap.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin välkomnar åtgärder som underlättar ägarbyte och delat ägande. Såväl start som avslutande av ett lantbruksföretag måste underlättas för att ge ökade möjligheter till nyetablering, inte minst för unga lantbruksintresserade. Skattefrihet för gåva och arv är viktigt att slå vakt om, men det finns skatteregler som kan innebära mycket stora skattekonsekvenser vid en avveckling. Det gäller exempelvis den som måste avveckla ett lantbruksföretag med stora investeringar i byggnadsinventarier, där avskrivningar måste återföras till beskattning.

Tveksamma till att Jordbruksverket ska ta fram modeller för ägarbyte

Jordbruksverket instämmer med utredningen i att det finns kunskapsluckor när det gäller olika modeller för ägarbyte.

Jordbruksverkets utredningsverksamhet kan kartlägga kunskapsläget på området men det finns aktörer som i dagsläget har mer kompetens på området än Jordbruksverket och således är bättre rustade att ge råd.

Jordbruksverket anser inte att det bör vara ett offentligt uppdrag att ge rekommendationer på dessa områden och ser vissa risker med att rekommendera hur avtal om vinstdelning och nya varianter av samägande ska se ut eftersom man inte alltid kan förutse hur utfallet ser ut vid en rättslig prövning. Skatteregler och hur de bedöms kan också förändras vilket gör det svårt att ta fram hållbara rekommendationer.

Jordbruksverket understryker att verket inte får konkurrera med affärsdrivande verksamhet. Dagens avtal tecknas i stor utsträckning med hjälp av jurister och affärsrådgivare till full betalning.

Sveriges Jordägareförbund anser att det är viktigt att en redogörelse för modeller för olika former av ägarbyten samt för vinstdelning inte ses som normerande, alltså att de modeller man presenterar ses som uttömmande. Redogörelsen bör användas för att uppmärksamma företagarna inom jordbruks- och trädgårdsnäringen om några av de modeller som finns.

3.6 Jordförvärvslagstiftningen

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att jordförvärvslagen förändras så att aktiebolag lättare kan förvärva jordbruksmark. Lagen omfattar både jordbruks- och skogsmark. Det ligger utanför utredningens mandat att föreslå åtgärder som gäller skog. Utredningen föreslår att regeringen, ur ett helhetsperspektiv, låter utreda konsekvenserna av att ändra jordförvärvslagstiftningen. Detta med hänsyn till skog och jordbruk, konkurrenskraft, resursanvändning, äganderätt, miljö samt sociala faktorer.

Utredningens bedömning: Jordförvärvslagstiftningen, i dess nuvarande utformning, har en hämmande inverkan på konkurrenskraften i svenskt jordbruk genom att försvåra extern kapitalförsörjning.

Övergripande synpunkter om jordförvärvslagstiftningen

Skogsstyrelsen konstaterar att jordförvärvslagstiftningen inte har lyfts fram av skogssektorn som en viktig konkurrenshämmande faktor. Då jordförvärvslagstiftningen även omfattar skogsmark bör en konsekvensutredning även beröra skogsbruket. I en sådan utredning är det av stor vikt att ha förståelse för, och ta hänsyn till, att skogsbruket har helt olika förutsättningar gällande konkurrenskraft, lönsamhet, etc jämfört med jordbruket.

Jordbruksverket anser att fastighetsstrukturen i svenskt jordbruk medför begränsningar för möjligheten att utveckla företagen. Detta gäller både arealstorlek och arrondering. Strukturproblemen medför att stordriftsfördelarna inte kan utnyttjas fullt ut. Jordbruksverket konstaterar att ett ökat fokus på mark- och fastighetsfrågor är en nödvändig förutsättning för att kunna höja produktiviteten och därmed lönsamheten i svenskt jordbruk.

Stödjer utredningens förslag om att utreda jordförvärvslagen

*Länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Östergötland, Gotland, i Blekinge, Västra Götaland, Västmanland, Gävleborg, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna** ställer sig bakom förslaget att utreda jordförvärvslagen.

Länsstyrelserna i Blekinge, Örebro, Jämtland, Norrbotten och Svenska Kyrkan anser att det är undantagen i jordförvärvslagstiftningen som behöver utvidgas och som bör utredas. Länsstyrelsen i Jämtland anser att jordförvärvslagen inte behöver utredas i sin helhet gällande juridiska personer, utan att en förändring eller tillägg till 6§ i syfte att underlätta för jordbruksföretag drivna i aktiebolagsform, att förvärva mark som är nödvändig för driften, skulle vara tillräcklig. Länsstyrelserna i Blekinge och Norrbotten anser att juridiska personer som bedriver jordbruk i likhet med småskaliga sågverk bör kunna förvärva mark för att skapa arbetstillfällen.

Svenska kyrkan och Jordbruksförvaltarna lämnar förslag på ändring av § 6 pkt 2 i jordförvärvslagen så att den kompletteras med ”mark för samhällsbyggande”.

Länsstyrelserna i Blekinge och Norrbotten anser att den del av jordförvärvslagen som berör fysisk person krav på förvärvstillstånd i glesbygd har spelat ut sin roll och ett avskaffande av kravet på förvärvstillstånd skulle förenkla och minska kostnaderna enskilda markägare. Länsstyrelsen i Blekinge anser att denna del har mindre betydelse, då personer som köper till mark i glesbygd oftast är bosatta i aktuell församling och därmed inte behöver tillstånd.

- viktigt för utvecklingen att aktiebolag kan förvärva mark

Länsstyrelsen i Stockholm, Jordbruksverket, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket ställer sig positiv till att utreda konsekvenserna av att ändra jordförvärvslagstiftningen så att aktiebolag lättare kan köpa mark. Länsstyrelsen i Södermanland instämmer i att jordförvärvslagen kan ha en hämmande inverkan för vissa företag genom att försvåra extern kapitalförsörjning. Länsstyrelsen i Blekinge län bedömer att om lagstiftningen öppnade för företagare med jordbruksmark med jordbruksmark att lägga över i bolag skulle sannolikt intresset vara mycket stort. Länsstyrelsen utesluter inte att detta skulle främja storleksrationaliseringen av jordbruksföretagen. Länsstyrelsen i Blekinge anser att jordförvärvslagen många gånger verkar hindrande för ägarbyten. Jordbruksverket pekar på att strukturomvandlingen i jordbruket ställer krav på nya företagsformer. De begränsningar som finns för aktiebolag att äga mark kan vara en begränsning för att utveckla företagandet. Jordbruksverket menar dock att det behövs ett helhetsperspektiv då det t.ex. finns risk för markspekulation samtidigt som det förenklar för

samägande. Länsstyrelsen i Örebro pekar på att företag som för sin verksamhet behöver både mark och en kapitalkrävande produktionsanläggning, har en fördel av att kunna bedriva verksamheten i bolagsform. Länsstyrelsen i Örebro ser dock även risker med att ett befintligt dåligt företagsklimat kan förstärkas när möjligheterna för lokalt boende att förvärva mark och därmed driva verksamhet med marken som bas begränsas. Vid översynen behöver hänsyn tas till både jord- och skogbruk.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anser inte att möjligheten att enskilda personer skulle få svårare att starta nya jordbruks- och trädgårdsföretag i sig utgör ett problem och vill istället framhålla vikten av att lagstiftningen underlättar att företag som startas, eller expanderar, drivs effektivt. Konkurrensverket anser att lagen behöver anpassas till dagens förhållanden och att inriktningen bör vara att helt ta bort restriktionen för bolag. När Jordförvärvslagen ändrades på 1990-talet var det mycket sällsynt att jordbruksföretag drevs i bolagsform. En avsikt med den översynen av bolagens markköp var att värna mindre träförädlingsföretags tillgång till skogsråvara. Bägge dessa förhållanden har ändrats.

Sveriges Jordägareförbund vill tillägga att en utredning av jordförvärvslagen måste ta sin utgångspunkt i den grundlagsskyddande äganderätten. Det har från annat håll än från konkurrenskraftsutredningen framförts att bör lyfta frågan s.k. friköp av s.k. historiska arrenden. Förbundet anser att detta vore oacceptabelt. Ett tvångsmässigt friköp är ett privat rättssubjekts expropriation av ett annat privat rättssubjekts egendom, vilket vore grundlagsstridigt och skulle strida mot EU-rätten.

Svenska kyrkan och Jordbruksförvaltarna lämnar förslag på ändring av § 6 pkt 2 i jordförvärvslagen så att den kompletteras med ”mark för samhällsbyggande”. När kommuner önskar köpa mark av juridiska personer måste motkrav ställas på bytesmark för att inte kyrkan som juridisk person ska förlora mark vilket komplicerar och försenar kommunala förvärv. Jordbruksförvaltarna* pekar på den korta tiden för att återinvestera i ny mark sedan en juridisk person har upplåtit mark för naturreservat eller sålt mark till kommunen. Det kan innebära att den fastighetsägare som inte hinner återinvestera i mark som ligger väl till för företaget, tvingas köpa mark som man egentligen inte är intresserad av för att inte för evigt ha förlorat utrymme i företagets arealbalans. Andra företag ligger kvar med mark som man egentligen vill sälja eftersom det inte finns omedelbar tillgång till ersättningsmark. Det innebär en suboptimering för företaget och en onödig marknadsstörning på fastighetsmarknaden. Ett annat problem är att en juridisk person som säljer mark till en kommun inte får tillgodoräkna sig detta i arealbalansen. Det innebär en svårighet för kommunerna att komma åt mark för deras samhällsutbyggnad. Ytterligare ett problem är att

kommuner inte har möjlighet att få förvärvstillstånd för att köpa mark som kan användas som bytesmark med jordbrukare som drabbas av samhällsutbyggnad. Kommunerna får endast köpa mark som är planerad för samhällsutbyggnad.

- *ser behov av en utredning men framhåller behovet av en noggrann konsekvensutredning av effekterna på landsbygden*

Länsstyrelserna i Gotland, Uppsala, Södermanland, Blekinge, Västmanland, Gävleborg, Västernorrland, Jordbruksverket vill se en utredning men anser att en noggrann konsekvensanalys av hur förändringar som föreslås påverkar Sveriges landsbygd, respektive glesbygder.

Jordbruksverket anser att erfarenheter från andra länder bör vägas in. *Länsstyrelsen i Östergötland* menar att vem som ska kunna ha tillgång till produktionsmedlen jord, skog och vatten och ägandet av dessa tillgångar har betydelse för utvecklingen av landsbygden såväl som för samhället i stort, vilket också har kopplingar till beredskapsfrågan. Länsstyrelserna i Uppsala och *Västerbotten* framhåller att jordförvärvslagstiftningens tillkom för att främja sysselsättning och bosättning i glesbygd samt att bevara balansen i markägandet mellan fysiska och juridiska personer. Detta ursprungliga syfte måste beaktas i en kommande översyn. Länsstyrelsen i Västerbotten anser att det är av största vikt att en ändring inte leder till en upprepning av den utveckling som en gång ledde till att jordförvärvslagen tillkom, men denna gång med utländska investerare.

- *oro för att aktiva jordbrukare inte kan konkurrera med andra kategorier ägare*

Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Örebro, Västernorrland, Jämtland pekar på att det krävs en lagstiftning som ser till att aktiva lantbrukare inte konkurreras ut om jordförvärvslagen ändras.

Länsstyrelserna i Västernorrland och Jämtland bedömer att en ändring skulle innebära högre fastighetspriser med följderna av att generationsskiften samt nystart av jordbruksföretag försvåras då det kommer kräva ett stort startkapital. Länsstyrelserna i Stockholm och Södermanland menar att i storstadsnära områden finns risk att aktiva lantbrukare får svårt att konkurrera. Jordbruksförvaltarna* anser att det är särskilt viktigt att utreda om en utvidgning av möjligheterna för juridiska personer att köpa jordbruk kan innebära en prisökning på sådana fastigheter. Det skulle i så fall vara en utveckling i fel riktning.

Länsstyrelsen i Örebro menar att vid omfattande ändringar i lagen är det troligt att juridiska personer som redan i dag äger skogsmark kommer att utöka sitt innehav främst för att åstadkomma arronderingsförbättringar. Länsstyrelsen i Västernorrland anser att det finns en överhängande risk för att jordbruksmark kommer planteras igen om man öppnar för

juridiska personer, vilket skulle vara direkt negativt för jordbruksföretagens konkurrenskraft. Länsstyrelsen i Västernorrland pekar på att hänsyn måste tas till att många jordbrukare även är skogsägare och att många fastigheter innefattar både jord och skog. Om tanken är att splittra fastigheter till rena jord- eller skogsfastigheter skulle det vara intressant att se vilka konsekvenser utredningen anser att det har för lantmäteriets verksamhet.

Länsstyrelsen i Södermanland pekar på att i ett län som Södermanland, där det finns efterfrågan på jordbruksfastigheter med tillgång till jakt, har det på vissa håll medfört att stora viltstammar fått breda ut sig. Detta har lett till uppenbara problem för de lantbrukare som driver aktiva jordbruksföretag med primärproduktion.

Tveksam till att prioritera en utredning om jordförvärvslagen

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att en utredning av jordförvärvslagen inte är en prioriterad åtgärd. De menar att frågor kring strukturomvandling och riskkapital i sig är angelägna frågor att titta på samtidigt som privat ägande och ett aktivt brukande av jordbruks- och skogsmark är centrala utgångspunkter för LRFs syn på företagandet inom jord- och skogsbruket. Dagens problem och framtida utmaningar vad gäller flera kapitalfrågor grundar sig främst på en generellt låg lönsamhet.

Stödjer inte utredningens förslag om att utreda jordförvärvslagslagen

*Länsstyrelserna i Jönköpings, Kronoberg, Kalmar, Skåne, Halland, Dalarna, Värmland, Växjö kommun, Stockholms Universitet, LRF Ungdomen, Familjejordbrukarnas Riksförbund, Sveriges Grisföretagare, Kommunal, Djurägarna Sverige** anser inte att jordförvärvslagen bör utredas för att förenkla för juridiska personer att förvärva jord- och skogsbruksfastigheter.

Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Skåne anser att nuvarande lagstiftning är bra och underlättar för jord- och skogsföretagare att förvärva mark till rimligt pris. Länsstyrelsen i Skåne menar att en drastisk uppluckring av jordförvärvslagen skulle innebära långtgående, och i vissa fall närmast oöverskådliga, förändringar för hela den svenska landsbygden. Länsstyrelsen i Värmland befarar att om jordbruksfastigheter kan förvärfvas av aktiebolag innebär det att ägandet på sikt alltmer kommer att skiljas från brukandet.

Stockholms Universitet anser att det är ett anmärkningsvärt förslag då det utan en djupare utredning i framtiden kommer att kunna leda till ökad kortsiktighet i förvaltningen av jordbruksfastigheter. Den senaste forskningen rörande finansmarknadens intresse för jordbruk visar på

stora problem för de stora jordbruksföretag som har stor kapitalförsörjning men inte har någon kontakt med det lokala jordbruket.

Familjejordbrukarnas Riksförbund anser att om det är aktiebolag som ska driva jordbruken och dessa troligen blir utlandsägda kommer varken jordbruksdriften eller vinsten att bli ett tillskott till det svenska samhället. Personalen blir modern slavarbetskraft, precis som i all global storskalig jordbruksdrift. Djurägarna Sverige* hänvisar till internationella exempel där uppköp av mark lett till kraftiga negativa konsekvenser för aktuella länder.

- *oro för att jordbruket inte kan konkurrera med andra kategorier ägare Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Halland, Kalmar, Dalarna, Växjö kommun* bedömer att det snarare skulle försämra jordbrukets konkurrenskraft för livsmedelsproduktion i form av högre markpriser och fler svårigheter till bra arrondering i jordbruket.

LRF Ungdomen och *Sveriges Grisföretagare* pekar på att nytt kapital är oftast prisdrivande vilket ger högre fastighetspriser, som även kan driva på ökat kapitalbehov och än sämre möjligheter för nya företagare att komma in i näringen genom ägande. Sveriges Grisföretagare ser att det visserligen är positivt att få in nytt kapital till en kapitalkrävande bransch. *LRF Ungdomen* anser att trots en förändrad företagsstruktur är ett aktivt brukande och ett privat ägande av jordbruks- och skogsmark avgörande för framtida lönsamhet.

Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Kalmar, Värmland, Växjö kommun, *LRF Ungdomen* anser att en ändring i lagstiftningen som öppnar för förvärv av jord- och skogsmark för aktiebolag kan öka intresset från rena investerare att placera kapital i fastigheter. Länsstyrelsen i Kalmar anser att sådana bolag lätt konkurrerar ut driftsbolag inom jordbruket på fastighetsmarknaden. Länsstyrelsen Värmland ser att i mindre gynnade områden med en generellt svagare lönsamhet kan då komma att finnas en risk att juridiska ägare ser markinnehavet som en alternativ placering men inte lockas att investera i en produktion med osäker och svag lönsamhet.

Länsstyrelsen i Halland anser att mer kortsiktighet kommer att styra besluten för att kunna behålla aktiekapital och det kan också bli så att stora bolag undanhåller skördarna från den svenska marknaden vilket leder till ytterligare försämrad självförsörjningsgrad.

Sveriges Grisföretagare ser och att en möjlig effekt kan vara att bolag med andra huvudintressen köper fastigheter med utgångspunkten att säkra råvaruflöde till livsmedelsindustrin likt utvecklingen i USA, där en stor del av nötproduktionen i dag ägs av brasilianska företag och

grisproduktionen av kinesiska företag. De anser att en liknande utveckling inte är önskvärd i Sverige.

- *anser att bristande lönsamhet är grundproblemet*

Länsstyrelsen i Dalarna tror inte en ändring av jordförvärvslagen underlättar för kapitalförsörjningen för dagens företag. Grundproblemet är inte den juridiska formen utan bristen på lönsamhet.

Länsstyrelsen i Värmland anser att själva ägandet av mark i sig inte säkerställer en svensk livsmedelsproduktion. För det behövs investeringar i en driftsapparat bestående av såväl markinvesteringar (täckdiken, grundkalkning mm) som driftsbyggnader, djur och maskiner. Om riskvilligt kapital i ett aktiebolag utöver att investera i jordbruksmark även ska lockas att investera i driftsbyggnader, såsom stallar för produktion av mjölk eller nöt- och svinkött behöver lönsamheten vara så hög i den planerade driften av denna kan täcka bolagets krav på risksättning för kapitalet. Avkastningskravet för svensk primärproduktion kan därmed komma att öka.

Kommunal vill påtala att institutionella ägare och riskkapitalbolag, i andra regioner, har visat sig kunna leda till än större problem med landsbygdens utveckling och än värre utnyttjande av migrerande arbetskraft över stora landområden. Kommunal befarar att en liknande utveckling om kapitalförsörjningen växlar om till att komma från denna typ av ägare.

3.7 Arrendelagstiftningen

Utredningens förslag: Konkurrenskraftsutredningen föreslår att regeringen beaktar Arrendeutredningens förslag (SOU 2014:32) om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden.

Konkurrenskraftsutredningen föreslår, till skillnad från Arrendeutredningen, att full avtalsfrihet ska råda vid fastställande av arrendeavgiften.

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att arrendemarknaden har stor betydelse för konkurrenskraften. Det är viktigt att arrende är en attraktiv upplåtelseform.

Stödjer utredningens förslag om att beakta Arrendeutredningens förslag om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden

Länsstyrelserna i Stockholm, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Bleking, Halland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Konkurrensverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjök, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter,

stödjer förslaget om ett förändrat besittningsskydd i enlighet med arrendeutredningens förslag.

Länsstyrelsen i Skåne, Sveriges Jordägarförbund och Jordbruksförvaltarna stödjer inriktningen i arrendeutredningens förslag men vill gå längre. Länsstyrelsen i Skåne förordar att besittningsskyddet för arrenden upp till fem år tas bort helt. Sveriges Jordägarförbund förordar avtalsfrihet för arrenden. Jordbruksförvaltarna* föreslår att den typ av besittningsskydd som arrendeutredningen föreslår, bör gälla oavsett sidoarrendets längd.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, vill se en kortare övergångstid för nya bestämmelser jämfört med arrendeutredningens förslag.

Länsstyrelsen i Kalmar bedömer att ökad flexibiliteten är bra för tillgången på jordbruksmark, vilket på sikt gynnar konkurrenskraften. Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Värmland, Västmanland, Västernorrland pekar på att de aktiva jordbruksföretagen i länet har större delen av åkermarken som arrende. Övervägande delen av dessa arrenden är muntliga upplåtelser, vilket ger osäkerhet om arealunderlaget och svårigheter att investera i markförbättringar. En bidragande orsak till att markägare är ovilliga att skriva arrendeavtal är det starka besittningsskyddet. Länsstyrelsen i Värmland, Västmanland och Västernorrland anger dock inte vilka förändringar i lagstiftningen som de ser skulle lösa problemen.

Jordbruksverket ser att nuvarande arrendelagstiftning har sitt ursprung i en tid med helt annan struktur i jordbruket och med andra partsförhållanden. Konkurrensverket pekar på att reglerna runt arrende medför att avtal träffas med avsikt att undgå att arrendatorn ska få besittningsskydd. Följden blir avtal med kort löptid och dålig framförhållning. Sveriges Jordägarförbund framhåller att arrendelagstiftningens besittningsskydd överlag riskerar att fungera konserverande i en situation där Sverige för bibehållen konkurrenskraft behöver kunna genomföra fortsatta strukturrationalisering. Besittningsskyddet kan ge konkurrensnackdelar i jämförelse med vissa konkurrentländer, som t.ex. Danmark där vanlig avtalsrätt gäller för arrendekontrakt.

Andra synpunkter på besittningsskyddet

Svenska kyrkan och *Jordbruksförvaltarna** pekar på att det är kapitalkrävande att starta ett jordbruksföretag, vilket hämmar nyrekryteringen i jordbrukssektorn och föreslår därför en möjlighet att upplåta nya gårdsarrenden med ett begränsat besittningsskydd. Det regelverk som föreslås i arrendeutredningen när det gäller besittningsskyddet borde kunna gälla alla sidoarrendeavtal, och inte

enbart de som är fem år eller kortare. Därigenom skulle det uppstå ett betydligt större utbud av gårdsarrenden.

Svenska kyrkan och Jordbruksförvaltarna menar att i dag upplåts i princip inga gårdsarrenden av privata jordägare på grund av det mycket starka besittningsskyddet, istället väljs upplåtelser av enbart marken i ettårsavtal eller med skötselavtal. Jordbruksförvaltarna pekar på att ungdomar med god kompetens men litet kapital skulle gynnas av ett utbud av gårdsarrenden. Det skulle kunna bli en "karriärväg" för den unge lantbrukaren som skulle kunna etablera sig på ett mindre arrende och bygga upp ett företag som sedan kan växa antingen genom fler eller större arrenden eller genom köp av en gård.

Stödjer inte utredningens förslag om att beakta Arrendeutredningens förslag om förändrat besittningsskydd vid sidoarrenden

Stockholms Universitet menar att syftet med att ha besittningsrätt och indexreglering har varit att skapa långsiktiga villkor och göra det möjligt för arrendatorer att investera i sina jordbruksföretag. Arrendet spelar en stor roll och det är viktigt att i sammanhanget påpeka att de produktionsledande jordbruken i Sverige ofta är helgårdsarrenden eller har en betydande andel sidoarrenden. Trygga arrendeförhållanden skulle snarare premieras än avvecklas om intresset finns för att utveckla jordbruksnäringen i Sverige. En ändring av besittningsskyddet skulle leda till ökad kortsiktighet i användningen av marken.

Stödjer Konkurrenskraftsutredningens förslag om full avtalsfrihet för arrendeavgiften

*Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Blekinge, Skåne, Halland, Värmland, Jordbruksverket, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Svenska kyrkan, Sveriges Jordägarförbund, Jordbruksförvaltarna** ställer sig positiva till att full avtalsfrihet ska råda vid fastställande av arrendeavgiften.

Länsstyrelsen i Blekinge framhåller att svårigheter med att få tillgång till mark i närheten av brukningscentrum många gånger är ett hinder för expansion av företaget. Länsstyrelsen i Värmland anser också att arrendenivån borde kunna regleras även på annat sätt än genom pengar som exempelvis andel av vinsten. Sveriges lantbruksuniversitet delar uppfattningen att en större flexibilitet i möjligheten att konstruera arrendeavgifter antas kunna öka utbudet och även längden på de arrenden som erbjuds och stödjer förslaget. Konkurrensverket pekar på att bestämmelsen om att arrendet måste bestämmas i pengar kan medföra begränsningar i utbudet.

Svenska kyrkan och Jordbruksförvaltarna* anser att full avtalsfrihet vid fastställande av arrendeavgiften för alla arrendeavtal skulle innebära en avsevärd förenkling jämfört med dagens system. Effekten av full

avtalsfrihet innebär i praktiken att besittningsskyddet upphör, om man i övrigt utgår från den arrendelagstiftning vi har idag, och arrendeutredningens förslag. Med fri prissättning skulle det bli så att när man kommer till förlängningssituationen så upphör arrendet om inte parterna blir överens om avgiften.

Sveriges Jordägareförbund konstaterar att arrendemarknadens parter experter i Tomträtts- och arrendeutredningen ingick ett kompromissförslag omfattande bl.a. fastställande av arrendeavgiften, vilken förbundet ställde sig bakom för att komma framåt i frågan. Konkurrenskraftsutredningens förslag överensstämmer med förbundets principiella hållning.

Stödjer inte Konkurrenskraftsutredningens förslag om full avtalsfrihet för arrendeavgiften

Länsstyrelsen i Stockholm, Stockholms universitet, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter ställer sig inte bakom förslaget om full avtalsfrihet.

Länsstyrelsen i Stockholm förordar istället en schablonmodell som förhandlas fram. Stockholms Universitet anser att genom en helt avreglerad prissättning kommer de kortsiktiga intressena att ges ett ökat spelrum. LRF anser att arrendeavgiften ska hanteras enligt Arrendeutredningens förslag.

Kapitel 4 Regler och villkor

4.1 Kostnader för arbetskraft

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att arbetsgivarutbildning och ledarutbildning erbjuds företagare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Utredningen föreslår att utbildningen finansieras via Landsbygdsprogrammet och genom deltagaravgifter.

Utredningens bedömning: Företagare inom sektorn behöver öka sin kompetens vad gäller arbetsrätt och företagsledning. I ett perspektiv där den svenska produktionen ska öka inom ramen för en nationell strategi för tillväxt och värdeskapande har kostnadsnivån för arbetskraft, jämfört med konkurrentländerna, stor betydelse. De totala arbetskraftskostnaderna, dvs. inklusive arbetsgivaravgifter och övriga lönekostnader, är höga i Sverige i jämförelse med flera andra EU-länder.

Delar utredningens bedömning att arbetskostnader är höga i Sverige jämfört med andra EU-länder

Livsmedelsföretagen, Lantmännen och Familjejordbrukarnas Riksförbund lyfter fram att kostnaden för arbetskraft försämrar svensk konkurrenskraft.

Stödjer utredningens förslag att erbjuda arbetsgivar- och ledarutbildning till företagare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen

*Länsstyrelserna i Kalmar, Kronoberg, Halland, Värmland och Västra Götaland, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna**, tillstyrker förslaget om att erbjuda arbetsgivar- och ledarutbildningar till företagare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Länsstyrelsen i Värmland tillstyrker att det prioriteras inom ramen för Landsbygdsprogrammet och lägger till att den framtida primärproduktionen till övervägande del kommer att bedrivas i företag med flera anställda och en sådan utbildning därför är central. Länsstyrelsen i Västra Götaland lägger till att kostnadsnivån för anställda generellt är högre i Sverige jämfört med andra EU länder, dvs. även inom transport, bygg etc och att det kräver affärsutveckling utifrån de förutsättningarna.

Skogs- och lantarbetsgivareförbundet framhåller att förbundet bör vara delaktigt i arbetet med att utforma former för de föreslagna arbetsgivar- och ledarutbildningarna inom jordbruks- och trädgårdssektorn

Stödjer inte utredningens förslag om att erbjuda arbetsgivar- och ledarutbildning till företagare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen

Sveriges lantbruksuniversitet anser att utredningens förslag om att erbjuda arbetsgivar- och ledarskapsutbildning finansierad av Landsbygdsprogrammet inte bör genomföras. Anledningen är tveksamhet till om utbildning i arbetsrätt och ledarskap är ett effektivt sätt att minska företagets arbetskraftskostnader som beror på det allmänna löneläget i Sverige och politiska beslut om sociala avgifter. Möjligen kan bättre kunskaper i ledarskap bidra till att öka effektiviteten hos arbetskraften i företagen men detta kommer i så fall företagen tillgodo i form av högre förädlingsvärden. I den mån sådan utbildning efterfrågas av näringen är det då också rimligt att den finansieras av näringen.

Kommunal lyfter fram att arbetskraft är en tillgång och ser en allvarlig förlust av humankapital i att utredningen reducerar arbetskraft till en kostnad. Vidare anser Kommunal att det är anmärkningsvärt, till och med oroande, att utredningen jämför arbetskraftskostnader mellan länder utan att reflektera vare sig över skillnader i levnadsstandard alternativt köpkraft, eller när det gäller produktionssystemens utformning och teknologi. Kommunal konstaterar att hela det svenska jordbruket och trädgårdsnäringen saknar etiska plattformar för anställd

arbetskraft till skillnad från flera andra branscher, bl.a. längre fram i livsmedelskedjan.

Vidare saknar Kommunal en problematisering av förhållandena för den migrerande arbetskraftens villkor och ersättningar i Sverige.

Andra synpunkter om arbetskraft

Svensk Dagligvaruhandel anger det finns behov av en regelöversyn över tydligare regelverk och vägledning kring gästarbetare (bär, grönsaker)

4.2 Produktionsmedelsskatter

Utredningens förslag: Utredningen anser att det är viktigt att nationella beslut om produktionsmedelsskatter grundas på en analys av bl.a. effekter på konkurrenskraften. En sådan analys, exempelvis i fråga om beskattning av uppvärmningsbränslen i trädgårdsnäringen samt jordbrukets dieselskatt, bör göras inom ramen för uppföljningen av riksdagens klimat- och energipolitiska beslut 2009.

Utredningens bedömning: Enligt utredningen är beskattningen av olika produktionsmedel en faktor som i hög grad påverkar jordbrukets och trädgårdsnäringens konkurrenssituation. Detta bör beaktas inom ramen för en svensk livsmedelsstrategi.

Stödjer utredningens förslag om att analysera produktionsmedelsskatter bl.a. avseende effekter på konkurrenskraften och att en sådan analys, exempelvis i fråga om beskattning av uppvärmningsbränslen i trädgårdsnäringen samt jordbrukets dieselskatt, bör göras inom ramen för uppföljningen av riksdagens klimat- och energipolitiska beslut 2009

*Länsstyrelserna i Västra Götaland, Kalmar, Kronoberg, och Värmland, Konjunkturinstitutet, Konkurrensverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Kemikalieinspektionen, KSLA, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Hushållningssällskapen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna** tillstyrker utredningens förslag. Sveriges Lantbruksuniversitet vill betona att om analysen finner att skatterna påverkar konkurrenskraften negativt är detta i sig självt inget argument för att reducera dem. Detta avgörs av hur värdet av skatternas miljöeffekt (inklusive lokal/global) förhåller sig till deras kostnader i form av försämrade konkurrenskraft.

Kemikalieinspektionen anser att en analys bör inbegripa en översyn av nuvarande punktskatt på enklare substanser med lägre risk för växtskydd inom både ekologisk och konventionell odling.

Konkurrensverket lyfter fram att de skatter som kan ge negativa konkurrenseffekter är de som riktar in sig på att sänka avkastningen i

växtodlingen, nämligen skatt på växtnäring och växtskydd. Skatten på växtnäring är numera borttagen och finns heller inte i något EU land. Skatt på växtskyddsmedel finns endast i Sverige och i Danmark. Det vore därför olyckligt om skatt på växtnäring återinförs. Även LRF, LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Livsmedelsföretagen, Sveriges Betodlare, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Hushållningssällskapen, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare och Sveriges Nötköttsproducenter lyfter fram att det vore mycket olyckligt att återinföra skatt på mineralgödsel. Hushållningssällskapen menar att en mineralgödselskatt skulle snedvrída konkurrensen framförallt gentemot Finland och Tyskland.

LRF, LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter framhåller att en ny vägslitageskatt är kontraproduktiv. Lantmännen menar att en skatt för vägslitage för lastbilstrafik skulle ha en betydande negativ effekt på hela den logistiktäta livsmedelskedjan från insatsvaror, spannmål, foder till färdiga livsmedelsprodukter.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare framhåller att dieselskatten för arbetsmaskiner och skatten på uppvärmningsbränslen snarast bör sänkas. LRF, LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, och Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att det borde vara större reduktion i dieselskatten.

LRF, LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att det inte är bra att nedsättningen av koldioxidskatten för uppvärmningsbränslen tas bort helt.

Stödjer inte utredningens förslag om att analysera produktionsmedelskatter bl.a. avseende effekter på konkurrenskraften

Länstyrelsen i Jämtland anser att huvudinriktningen inom området regler och villkor är att i största möjliga utsträckning bibehålla de värden svensk mat har, säkra, miljömässigt bra och med förhållandevis låg klimatpåverkan.

Svenska Kyrkan ställer sig kritisk till ändrade produktionsmedelsskatter som kan medföra att Sveriges miljömål blir svårare att uppnå. Svenska kyrkan anser att det är mer angeläget att bidra till att höja ambitionerna inom EU:s jordbrukspolitik än att sänka de nationella och att sannolikt ligger en ökad konkurrenskraft att producera högkvalitativa produkter på ett mer hållbart sätt.

Naturskyddsföreningen invänder mot att befintliga och nya regler föreslås utvärderas enbart från ett företags- och konkurrenskraftsperspektiv. Att

inte inkludera samhällsekonomiska effekter är att ge en ofullständig bild av nyttor och kostnader

Tveksamma; remissinstanser som varken tillstyrker eller avstyrker men menar att mer kunskap behövs om produktionsmedelsskatter och dess effekter

Några instanser lyfter fram att utredningen inte ger en helhetsbild av produktionsmedelsskatterna och dess effekter. *Vattenmyndigheten Södra Östersjön och WWF* anser att produktionsmedelsskattemedel behöver analyseras utifrån miljö- och hälsomässiga samt samhällsekonomiska effekter.

WWF menar t.ex. att en analys av borttagande av dieselskatt bör omfatta effekter på användningen av förnybara bränslen som RME.

Naturskyddsföreningen föreslår att en oberoende granskning ska göras av hur svenska miljökrav förhåller sig till omvärldens.

Naturskyddsföreningen och *Vi Konsumenter** framhåller att andra länder har högre skatt än Sverige inom vissa områden. *Länsstyrelsen i Halland* menar att produktionsmedelsskatter kan påverka konkurrenskraften positivt, t.ex. genom incitament till ökad energieffektivitet och understryker att ökad kunskap krävs om sambandet mellan produktionsmedelsskatter och konkurrenskraft.

4.3 Djurskydd

Utredningens förslag: Utredningen föreslår:

1. Att regeringen driver på för skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet. Vidare ska regeringen verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå.
2. Att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet bör prägla djurskyddslagstiftningen. Med lagstiftning avses både lag, förordning och föreskrifter. Utredningen föreslår en översyn av den svenska djurskyddslagstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan ett gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt regler kring byggnationer och beteskrav som kan öka kostnaderna för djurhållare.
3. Att förslaget om vetenskapligt råd som presenterades i Djurskyddslagsutredningen (SOU 2011:75) ska genomföras. Först efter en vetenskaplig värdering ska övriga avvägningar göras mellan djurskyddsintresse och ekonomi.
4. Att Jordbruksverket och länsstyrelserna fortsätter arbetet med att öka samordningen av djurskyddskontrollerna för att lika fall ska bedömas på samma sätt. Rättssäkerheten i kontrollerna kan därmed öka. En ökad målstyrning kräver att djurskyddskontrollerna fokuserar på helheten i djurmiljön.

5. Att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort det obligatoriska kravet om förprovning.

Utredningens bedömning: Grunden för samhällets styrning inom djurskyddsområdet bör vara den gemensamma lagstiftningen i EU. Nationella regler och krav som går utöver den gemensamma nivån bör vara väl motiverade och noga prövas, bl.a. vad gäller deras effekter på konkurrenskraften.

Utredningen bedömer att användningen av kontrollprogram bör underlättas. Dessa ska utformas av branscherna själva och godkännas av Jordbruksverket. Utredningen anser att ett gott djurskydd kan åstadkommas på fler sätt än genom lagstiftning. Mot den bakgrunden är det angeläget att arbetet med frivilliga kontrollprogram fortsätter och att fortsatta initiativ tas kring ursprungsmärkning av livsmedel. Ett gott djurskydd kan uppfattas positivt av konsumenter, vilket därmed kan stärka svenska varors ställning på marknaden. Animalieproduktionen har minskat, vilket tyder på att den faktiska betalningsviljan för ett gott djurskydd inte är tillräcklig för att uppnå lönsamhet hos producenterna.

Delar bedömning att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot

Konkurrensverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, LRF Ungdomen, Lantmännen, Föreningen Foder och Spannmål, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Hushållningssällskapen, Kött- och charkföretagen, Sveriges Grisföretagare, Svensk Fågel, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna, Boarps Gård* och Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet* menar att grunden för de svenska regelverken inom djurskyddet bör vara EU:s gemensamma regelverk. Lantmännen framhåller att när mervärden är lagbundna medför det ofta att det kommersiella värdet av dem kraftigt försvagas då utbud och efterfrågan inte ges möjlighet att mötas. Om branschen ges möjlighet att förfoga över sina mervärden skapas utrymme för att både utveckla dem i takt med konsumenternas preferenser samt skapa attraktiva erbjudande till konsumenten. LRF framhåller att basera regelverk på EU-nivån inte innebär en urholkning av svenska mervärden, vilka fortsatt är mycket viktiga säljargument på marknaden, men att förändringen möjliggör en marknadsmässig syn som ur konkurrenssynpunkt är nödvändig på en öppen marknad. Svensk Fågel lyfter fram att EU-direktiv som rör matfågel måste implementeras i sin helhet så att rättsläget blir tydligt och hållbart inför framtida investering och tillväxt inom branschen.

Delar inte utredningens bedömning att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot

Länsstyrelserna i Jönköping, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kronoberg, Blekinge, Skåne, Dalarna och Norrbotten, Jordbruksverket, Havs- och vattenmyndigheten, Livsmedelsverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Stockholms universitet, Västra Götalandsregionen, Ekologiska Lantbrukarna, Sveriges veterinärförbund, Svensk Dagligvaruhandel, Naturvetarna, Svenska Kyrkan, Djurens rätt, Djurskyddet Sverige, Svenska djurskyddsföreningen, World Animal Protection, Naturskyddsföreningen, WWF, Sveriges Konsumenter, Vi Konsumenter*, Medveten konsumtion** framhåller att djurskyddet i Sverige inte får bli sämre. Flera instanser menar att de höga djurskyddskraven kan vara en konkurrensfördel. Stockholms universitet, länsstyrelsen i Skåne och Djurskyddet Sverige anser att det är viktigt att vara ledande om man ska kunna verka för skärpt EU-lagstiftning. Länsstyrelsen i Skåne uttrycker en oro för att svenska produkter skulle vara dyrare även om djurskyddskraven sänks. Länsstyrelsen menar att produktionskostnaden även beror på kvantiteten där Sverige i de flesta fall ligger långt efter många andra europeiska länder. Stockholms universitet, länsstyrelserna i Skåne, Kronoberg, Södermanland, Uppsala, Dalarna och Norrbotten, Djurens rätt, Svenska Djurskyddsföreningen och Vi Konsumenter* anger beteskravet som särskilt viktigt att värna om. Svenska Kyrkan lyfter fram att ett starkare djurskydd verkar ligga i den politiska rörelseriktningen inom EU. Sveriges lantbruksuniversitet, Djurskyddet Sverige, World Animal Protection och Vi konsumenter* är inte ense med utredningen om kostnaderna för djurskyddet då kostnader för djursjukdomar m.m. inte beaktats och/eller vinsterna med djurvälzfärden som följer av kraven. Livsmedelsverket, länsstyrelserna i Jönköping och Kronoberg, Vi konsumenter* och Djurskyddet Sverige skriver explicit att det är viktigt att på lagstiftningsnivå behålla det goda djurskyddet i Sverige. World Animal Protection anser att statens roll är att ange en etisk lägstanivå för den animaliska livsmedelsproduktionen som kan anses vara acceptabel. Länsstyrelsen i Kronoberg menar att om svenska mervärden ska förknippas med Sverige och inte med enskilda livsmedelsföretag så bör djurskyddskraven vara lagstiftade.

Svensk Dagligvaruhandels medlemmar håller med om grunden för samhällets styrning bör vara den gemensamma lagstiftningen i EU samt att nationella regler och krav som går utöver bör vara väl motiverade, vila på vetenskaplig grund och noga prövas bl.a. vad gäller deras effekter på konkurrenskraften.” Svensk Dagligvaruhandel tror dock att en sänkning av det svenska djurskyddet skulle innebära att det skulle bli allt svårare att kommunicera svenska mervärden. Det gäller att värna om dessa mervärden så att vi kan fortsätta att kommunicera och ta betalt för dem.

Statens veterinärmedicinska anstalt och Svensk Dagligvaruhandel anser att ändringar i den svenska djurskyddslagstiftningen bör appliceras med stor försiktighet.

Länsstyrelsen i Stockholm anser inte att en starkt konkurrenskraft behöver innebära en lägre djurskyddsnivå.

Många av de instanser som inte delar utredningens bedömning framhåller Sveriges låga antibiotikaanvändning (länsstyrelserna i Uppsala, Södermanland, Östergötland, Kronoberg, Blekinge, och Skåne, Sveriges lantbruksuniversitet, Livsmedelsverket, Svenska Kyrkan, Sveriges veterinärförbund, Svenska Djurskyddsföreningen, WWF, Sveriges Konsumenter, Vi konsumenter²). Flera av dem lyfter fram att det är en folkhälsofråga. Länsstyrelserna i Östergötland och Skåne nämner även Sveriges unikt låga salmonellaförekomst.

Tveksamma till utredningens bedömning om att EU-lagstiftningen ska utgöra grunden som svensk lagstiftning bör harmoniseras mot

Länsstyrelsen i Jämtland och Västerbotten håller med om att grunden för samhällets styrning ska vara den gemensamma EU-lagstiftningen och att nationella regler noga prövas mot effekter på konkurrenskraften.

Länsstyrelsen i Jämtland menar emellertid att man inte har gjort en tillräcklig stor konsekvensbedömning av vad det skulle innebära att förändra djur- och växtskyddet. Länsstyrelsen i Västerbotten noterar dock att utredningen har ett mycket stort fokus på de kostnader som den nationella djurskyddslagstiftningen åsamkar näringen och inte gett så mycket utrymme åt de positiva effekter som t.ex. det goda smittskyddsläget samt att de svenska mervärdena medfört en betalningsvilja från konsumenter.

Länsstyrelserna i Värmland, Örebro, Västmanland, Västernorrland, Livsmedelsföretagen lyfter fram fördelarna med den svenska djurskyddslagstiftningen såsom det goda smittskyddsläget, den låga antibiotikaanvändning samt konsumenters vilja att betala för svenska mervärden.

Livsmedelsföretagen välkomnar särskilt de förslag till regelförenklingar som utredningen föreslår.

Länsstyrelsen i Gävleborg skriver explicit att de inte vill ta ställning till om djurskyddskraven i Sverige ska sänkas innan en djupare utredning har gjorts om kopplingar mellan djurvälstånd, smittskydd, antibiotikaanvändning och resistensproblematik.

Delar utredningens bedömning att nationella regler ska vara välmotiverade och prövas mot konkurrenskraften

Länsstyrelserna i Uppsala, Västmanland, Västerbotten, Norrbotten och Jämtland, Konjunkturinstitutet, Sveriges lantbruksuniversitet delar utredningens bedömning om att nationella regler och krav som går utöver den gemensamma nivån bör vara väl motiverade och noga prövas, bl.a. vad gäller deras effekter på konkurrenskraften.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Svensk Dagligvaruhandel, Kött- och charkföretagen och Svenska Ägg stöder utredningens bedömning att nationella regler och andra krav ska vara väl motiverade, vila på en vetenskaplig grundad helhetsbedömning och noga prövas bl.a. vad gäller effekten på konkurrenskraften. Svenska Ägg menar att så är inte alltid fallet idag. Ett exempel är Jordbruksverkets beslut att burar för uppfödning av höns till inredda burar ska förses med sittpinnar och ströbad. Svenska Ägg framhåller att det inte finns någon forskning som visar att det skulle vara bättre för hönsen eller erfarenhet av hur det ska lösas praktiskt.

Länsstyrelsen i Dalarna anser att djuretiska dimensioner ibland kan vara berättigade i den nationella lagstiftningen.

Delar utredningens bedömning om kontrollprogram

Jordbruksverket ser behov av att nya vägar utforskas utöver lagstiftningen för att säkerställa djurskyddet och är positiva till kontrollprogram, dvs. att det går att uppfylla kraven på ett annat sätt än det som anges i djurskyddsföreskrifterna. Jordbruksverket påpekar att kontrollprogram innebär dels kompensatoriska åtgärder som kan vara av olika slag och dels att djuruppfödningen följs upp kontinuerligt och mer frekvent än vad den offentliga kontrollen har möjlighet att göra. Även

Livsmedelsverket är positivt till sådana kontrollprogram eftersom detta skulle ge företagen ökad flexibilitet och möjlighet till utveckling, samtidigt som det goda djurskyddet behålls.

Svensk Fågel är positiv till program som ger ett mervärde utöver lagstiftningen till skillnad från vad Jordbruksverket anger och menar att de ska tas fram av branschen. Svensk Fågel menar att, i dagsläget inom matfågelbranschen, blir deltagandet i kontrollprogram obligatoriskt eftersom det krävs för att överhuvudtaget kunna bedriva en kommersiell produktion. Enligt Svensk Fågel ska näringen inte behöva bedriva produktionen på undantag och dispenser. Svensk Fågel påpekar att, vad gäller djurskyddet för matfågel, har inte Sverige implementerat EU-reglerna i sin helhet utan istället valt att ligga kvar på en lägre beläggningsgrad.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien ser att det kan vara ett intressant alternativ att det svenska regelverket följer EU:s regelverk och att marknadsaktörer tar fram en extra ”modell” för den svenska djurproduktionen.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att modellen med kontrollprogram kan vara ändamålsenlig för vissa produktionsgrenar. LRF påpekar att det är viktigt att regelverket för kontrollprogram bygger på långsiktighet och förutsägbarhet samt inte leder till ökad byråkrati, administration, regelkrångel och kostnader.

Länsstyrelsen i Uppsala är också positiv till att uppnå ett gott djurskydd genom kontrollprogram men anser att kontrollprogram inte kan ersätta den offentliga kontrollen om rådande djurskyddsnivå i landet ska bibehållas.

Delar inte utredningens bedömning om kontrollprogram

Länsstyrelserna i Dalarna, Skåne och Jämtland anser inte att kontrollprogram kan kompensera en mindre krävande nationell djurskyddslagstiftning eftersom många förmodligen inte kommer att ansluta sig. Länsstyrelsen i Skåne påpekar att sänkta nationella krav som ersätts av kontrollprogram skulle innebära ökad administrativ börda och ökade kostnader för produktionen. På grund av detta skulle många producenter inte gå med i kontrollprogrammen, vilket skulle ge en sämre djurhållning. Länsstyrelsen i Skåne framför även att både svanskupering av grisar och näbbtrimning av höns är smärtsamma ingrepp som inte är förenligt med ett gott djurskydd. Ingreppen leder till ökade infektioner med en högre antibiotikaanvändning. Om nationella krav sänks, exempelvis genom ökad beläggning som i övriga Europa, kan detta krävas för en fungerande produktion.

Sveriges Veterinärförbund delar inte utredarens uppfattning att frivilliga överenskommelser skulle generera en djurskyddsnivå motsvarande minst dagens ambition.

*Djurskyddet Sverige, Djurens rätt, WWF, World Animal Protection och Vi Konsumenter** är negativa till att djurskyddet sänks till EU-nivå och att ett gott djurskydd istället ska säkerställas med kontrollprogram. World Animal Protection menar att det kommer att vara en stor utmaning att kommunicera till konsumenter och allmänheten hur djurskyddet garanteras på andra sätt än genom lagstiftning som för det första bara följs av vissa producenter, och för det andra till stor del granskas av näringens egna kontrollanter.

Resonerar kring kontrollprogram men tar inte ställning för eller emot

Länsstyrelsen i Västerbotten anger inte om länsstyrelsen delar eller inte delar utredningens bedömning men skriver att om kontrollprogram införs så måste transparensen bli större än idag samt det ömsesidiga informationsflödet mellan myndighet och certifierande organ öka.

Länsstyrelsen i Stockholm har inte tagit ställning till om omsorgsprogram bör finnas eller inte men framför att om det införs så måste rapporter från branschkontrollanternas besök samt dispensbeslut skickas till länsstyrelserna. Länsstyrelsen framför också vikten av att godkännande av kontrollprogram ska innebära en högre djurskyddsnivå än miniminivån i lagstiftningen. Ett kontrollprogram kan inte bli substitut för djurskyddskontroll men skulle kunna t.ex. påverka riksbedömningen och kontrollfrekvensen kunna sänkas.

Synpunkter på utredningens bedömning om ursprungsmärkning

Utredningen har i sina bedömningar lyft fram ursprungsmärkning både under detta avsnitt (4.3) Djurskydd, samt avsnitt 5.5 Medvetna val i kapitel 5 Marknadsförutsättningar. Remissinstansernas synpunkter om ursprungsmärkning har samlats under avsnitt 5.5 Medvetna val.

Delar bedömningen om att betalningsviljan inte är tillräcklig för ett gott djurskydd

Hushållningssällskapen och Sveriges lantbruksuniversitet instämmer med utredningens bedömning att den faktiska betalningsviljan för ett gott djurskydd inte är tillräcklig för att uppnå lönsamhet hos producenterna eftersom animalieproduktionen har minskat.

Delar inte utredningens bedömning om att betalningsviljan inte är tillräcklig för ett gott djurskydd

Länsstyrelserna i Södermanland, Östergötland, Skåne, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten, Livsmedelsverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Sveriges lantbruksuniversitet uttrycker en oro för att svenska konsumenter inte skulle välja svenskt om de svenska särkraven inte finns kvar kring djurskyddslagstiftningen. Flera lyfter den låga användning av antibiotika som en konkurrensfördel.

Svensk Dagligvaruhandel och *Svensk Fågel* anser att en produkt "bara är svensk" inte räcker i längden. Konsumenter vill veta varför den svenska maten är bättre om de ska betala mer för den.

World Animal Protection delar inte utredningens uppfattning att den faktiska betalningsviljan för ett gott djurskydd inte är tillräcklig för att uppnå lönsamhet hos producenterna. På områden som mejeriprodukter har det hittills inte funnits någon tydlig ursprungsmärkning. På kött sidan där flera initiativ nyligen tagits för att märka det svenska köttet

för konsumenterna, har en positiv utveckling skett där inhemskt kött väljs framför det importerade i allt större utsträckning. Även *Vi Konsumenter**, *Sveriges Veterinärförbund* och länsstyrelsen i Södermanland nämner i sina svar att det importerade köttet har minskat sedan de svenska mervärdena har marknadsförts vilket visar att det finns betalningsvilja. Länsstyrelsen i Södermanland tror att det bara är en tidsfråga innan svenska lantbrukare får betalt för sina mervärden. World Animal Protection anser att utredningen saknar en analys för hur en sänkt ambitionsnivå skulle gynna svensk produktion på längre sikt om dagens mervärden tas bort.

4.3.1 Stödjer utredningens förslag om skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet

*Länsstyrelserna i Uppsala, Stockholm, Södermanland, Kronoberg, Kalmar, Blekinge, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland, Dalarna, Västernorrland och Västerbotten, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Sveriges Lantbruksuniversitet, Svensk Dagligvaruhandel, Svenska Köttföretagen, Kött- och charkföretagen, Sveriges Jordägareförbund, Svenska Kyrkan, Djurens rätt, Svenska Djurskyddsföreningen, World Animal Protection Naturvetarna** och *Vi Konsumenter** stöder utredningens förslag om att driva på en skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet.

Länsstyrelsen i Stockholm skriver att utvecklingen av EU-lagstiftningen inte har gått som planerat, bl.a. saknas lagstiftning för fler djurslag.

Länsstyrelserna i Örebro, Västmanland, Norrbotten, Västerbotten och Kött- och charkföretagen lyfter särskilt fram arbetet med att minska antibiotikaanvändningen i EU. Länsstyrelserna i Örebro, Västmanland och Norrbotten anger folkhälsan som en viktig aspekt i det.

World Animal Protection framhåller att det vore värdefullt och ändamålsenligt om regeringen tog fram en strategi för hur Sverige bör agera för att vi på bästa sätt ska påverka EU:s nivå i önskvärd riktning samt instifta ett djurskyddsråd för regionala och globala djurskyddsfrågor.

4.3.1 Stödjer utredningens förslag om likvärdig tillämpning inom EU

*Länsstyrelserna i Uppsala, Stockholm, Jönköping, Kronoberg, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Örebro, Västmanland och Västerbotten, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Konkurrensverket, Svensk Dagligvaruhandel, Svenska Köttföretagen, Kött- och charkföretagen, Svenska Köttföretagen, Kött- och charkföretagen, Sveriges Jordägareförbund, Svenska Kyrkan, Djurens rätt, Svenska Djurskyddsföreningen och Naturvetarna** tillstyrker utredningens förslag om att verka för en likvärdig tillämpning av lagstiftningen på EU-nivå.

Svensk Dagligvaruhandels medlemmar tycker det är bekymmersamt att olika tolkningar av EU-direktiv gör det svårt för svenska produkter att hävda sig i konkurrensen.

4.3.2 Stödjer utredningens förslag om en översyn av djurskyddslagstiftningen

Länsstyrelsen i Kalmar, Konkurrensverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Svenska Köttföretagen och Sveriges Jordägareförbund tillstyrker utredningens förslag i sin helhet, dvs. att ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet bör präglade djurskyddslagstiftningen, att översynen gäller både lag, förordning och föreskrifter, att översyn görs av den svenska djurskyddslagstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan ett gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft samt att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt regler kring byggnationer och beteskrav som kan öka kostnaderna för djurhållare.

Länsstyrelserna i Uppsala, Blekinge, Värmland, Västmanland, Gävleborg, Västerbotten, Norrbotten, LRF-ungdomen och Svensk Fågel är positiva till att en översyn görs av djurskyddslagstiftningen. Länsstyrelserna i Värmland, Västmanland och Västerbotten menar att det kan finnas skäl att se över lagstiftningen då det var 27 år sedan den infördes. Länsstyrelserna i Västmanland och Västerbotten menar att beteskravet för kor och fixering av suggor vid grisning kan vara sådant som behöver ses över. LRF ungdomen lyfter fram att djurskyddslagstiftningen i Sverige behöver moderniseras. Svensk Fågel anser att det finns ytterligare behov av förenkling i den svenska djurskyddslagstiftningen, i synnerhet när det gäller Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om djurhållning inom lantbruket, L 100 – ändringar som inte riskerar att försämra djurskyddet. Svensk Fågel finner det även anmärkningsvärt att det i allmänna råd till föreskrifter finns hänvisning till Lantbrukets Brandskyddskommitté (LBK), som snarare civilrättsligt reglerar byggnadstekniska specifikationer som gynnar enskilda företag som säljer viss typ av utrustning. Länsstyrelserna i Gävleborg och Norrbotten anser att det är önskvärt att översynen av djurskyddslagstiftningen med anledning av betänkandet Ny Djurskyddslag prioriteras och att konkurrenskraftsutredningens förslag med fördel kan vägas in i den processen.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) tillstyrker att en översyn bör göras av djurskyddslagstiftningen för att finna en balans mellan gott djurskydd och stärkt konkurrenskraft. SLU är dock tveksam till sannolikheten att lyckas med en sådan balansakt. SLU anser att det måste finnas en miniminivå på djurvälstånd och djurskydd. Det är inte är vetenskapligt underbyggt att det svenska djurskyddet verkligen påverkar konkurrenskraften negativt. SLU föreslår att en eventuell förändring av

det svenska djurskyddet föregås av en utredning av djurskyddets positiva och negativa effekter på både företags- och samhällsnivå.

4.3.2 Stödjer inte utredningens förslag om en översyn av djurskyddslagstiftningen

*Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Västra Götaland, Halland, Örebro, Dalarna, Jordbruksverket, Djurens rätt, Djurskyddet Sverige, World Animal Protection och Vi Konsumenter** avstyrker förslaget om att göra en översyn av djurskyddslagstiftningen eftersom en översyn nyligen gjorts av djurskyddslagstiftningen (SOU 2011:75). Vi konsumenter** lyfter fram att, utöver beteskravet, så är det särskilt viktigt att värna om kravet i djurskyddsförordningen på lösgående svin.

*Svenska Djurskyddsföreningen och Naturvetarna** avstyrker förslaget om att en översyn ska göras av djurskyddslagstiftningen.

Svensk Dagligvaruhandel är tveksam till förslaget om att göra en översyn av djurskyddslagstiftningen med utgångspunkt i en balans mellan ett gott djurskydd och konkurrenskraft. En sänkning av det svenska djurskyddet skulle också innebära att det skulle bli allt svårare att kommunicera svenska mervärden.

4.3.2 Stödjer utredningens förslag om ökad målstyrning

Länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar, Västmanland, Blekinge, Skåne, Örebro, Gävleborg och Västernorrland, Konkurrensverket, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare och Sveriges Jordägareförbund är positiva till utredningens förslag gällande målstyrning och ökad flexibilitet.

Jordbruksverket lyfter fram att det inte går att generellt bestämma detaljeringsgraden i djurskyddsföreskrifterna utan det måste övervägas från fall till fall utifrån vilka djurskyddsrisiker, behov och förutsättningar som finns.

Länsstyrelsen i Örebro är positiv men ser att det finns en risk att det ökade utrymmet för tolkningar leder till en ökad variation i tillämpningen. Länsstyrelserna i Örebro, Gävleborg, Skåne och Uppsala lyfter fram att en ökad målstyrning ställer högre krav på de som ska tolka lagstiftningen och länsstyrelsen i Gävleborg menar att det kommer att ställa krav på kompetensutveckling både hos djurhållare och hos länsstyrelsens personal. Även LRF skriver att en ökad målstyrning i djurskyddskraven kräver en något annan och högre kompetens hos djurskyddsinspektörer och andra myndighetsföreträdare. Länsstyrelserna i Örebro och Gävleborg tolkar en ökad målstyrning som att djurskyddskontroller ska utföras som revisioner (systemkontroller) och

framhåller att det är mycket viktigt att målen eller de parametrar som ska bedömas är uppföljningsbara och begripliga för att de ska upplevas som en förenkling och lättnad för djurhållaren.

4.3.2 Stödjer inte utredningens förslag om ökad målstyrning

Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Västra Götaland, Norrbotten, Havs- och vattenmyndigheten och Stockholms universitet avstyrker förslaget om ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet. Argumenten bland länsstyrelserna är att det krävs en viss detaljeringsgrad utan subjektiva bedömningar för att få en samsyn i hela landet. En minskad detaljeringsgrad i lagstiftningen ökar risken att det görs olika bedömningar och är därför rättsosäkert. Det lägger också ett stort ansvar både på lantbrukaren och kontrollmyndigheten. Länsstyrelsen i Stockholm lyfter fram att en minskad detaljeringsgrad ställer ännu högre krav på tydliga vägledningar och riktlinjer från centralt håll. Länsstyrelsen i Stockholm ser gärna att djurskyddslagstiftningen har optimala mått, som t.ex. Danmark har, istället för minimimått.

Sveriges Lantbruksuniversitet anser att förslaget att ersätta detaljregleringar med ökad målstyrning inte är tillräckligt underbyggt.

Djurens rätt och *Vi Konsumenter** är negativa till en ökad målstyrning och ökad flexibilitet i djurskyddslagstiftningen.

Länsstyrelserna i Halland och Jämtland lyfter endast fram nackdelarna med ökad målstyrning. Länsstyrelsen i Halland bedömer att det kan motverka möjligheterna till en rättssäker och samordnad djurskyddskontroll samt att kontrollresultaten blir svårförutsägbara. Länsstyrelserna i Jämtland och Halland skriver att det ställer ännu högre krav på kompetens och ständig kompetensutveckling hos de som utför tillsynen/kontrollerna.

Länsstyrelsen i Värmland anser att utredningens förslag om ökad målstyrning, minskad detaljeringsgrad och ökad flexibilitet noga bör övervägas. Länsstyrelsen lyfter fram bl.a. det goda svenska smittskyddsläget som en konkurrensfaktor och att utredningen alltför ensidigt har fokuserat på kostnaderna för djurskyddet.

4.3.3 Stödjer utredningens förslag om vetenskapligt råd

*Länsstyrelserna i Uppsala, Skåne, Halland, Örebro, Gävleborg och Västernorrland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Sveriges Jordägareförbund, Djurens rätt, Djurskyddet Sverige och Vi Konsumenter** tillstyrker förslaget om att inrätta ett vetenskapligt råd. Jordbruksverket vill understryka att utformningen av ändamålsenliga regler måste ta hänsyn till en mängd olika aspekter utöver vetenskapliga rön exempelvis inom etik och juridik. Ett vetenskapligt råd kommer också att ställas inför utmaningar bl.a. i att det inte alltid går att hitta entydiga svar i

befintliga forsknings- och utredningsresultat och i att applicera utländska studier på svenska förhållanden. Djurskyddet Sverige framhåller att de är positiva till att rådet inrättas ”under ledning av Sveriges lantbruksuniversitet” och att utgångspunkten för rådet bör vara att djur är levande, kännande varelser och att vi som människor har ett stort ansvar i att minimera djurens lidande.

Svenska Djurskyddsföreningen är positiv till att inrätta ett vetenskapligt råd under förutsättning att djurskyddsintresset inte åsidosätts för en ekonomisk vinning.

Länsstyrelserna i Stockholm och Västra Götaland tillstyrker delvis förslaget om vetenskapligt råd. Det som tillstyrks är att inrätta ett råd som knyts till lagstiftningsarbetet. Länsstyrelserna poängterar att vetenskapliga avvägningar ska göras innan de ekonomiska och politiska avvägningarna.

4.3.4 Stödjer utredningens förslag om ökad samordning av djurskyddskontroller

*Länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar, Blekinge, Skåne, Halland, Värmland, Örebro, Gävleborg, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Svenska Ägg, Sveriges Jordägareförbund, Djurens rätt, Djurskyddet Sverige och Svenska Djurskyddsföreningen, Naturvetarna** är positiva till utredningens förslag om ökad samordning av djurskyddskontrollerna. Jordbruksverket lyfter fram att djurskyddskontrollanterna kommer att behöva ha en bra utbildning och kanske ännu viktigare en gedigen erfarenhet, något som kommer att kräva kontinuerliga utbildningsinsatser. Länsstyrelserna i Uppsala och Örebro lyfter fram att resurser krävs för att Jordbruksverket ska kunna ge stöd till länsstyrelserna. Länsstyrelsen i Uppsala menar att det rör både vad gäller riktlinjer, kontrollinstruktioner samt hur lagstiftningen ska tolkas. Svenska Djurskyddsföreningen framhåller att länsstyrelserna bör ges tillräckliga resurser för att utbilda personal, ha tillräckligt personalstyrka och för att kunna utföra kontrollerna i den omfattning som kan komma att krävas. Länsstyrelsen i Skåne menar att det krävs en transparens i branschorganisationernas kontroller och en öppenhet med resultaten från de egna kontrollerna för att samordningen ska fungera.

Naturvetarna* anser att ökad samordning av djurskyddskontroller inte är tillräckligt, för att nå signifikant större effektivitet bör huvudmannskapet och hela organisationen ses över. Naturvetarna lyfter även fram att inspektörernas arbetsmiljö måste bli fri från jäv, hot och våld.

Länsstyrelserna i Stockholm, Västra Götaland och Norrbotten tillstyrker förslaget om ökad samordning av djurskyddskontroller om det är frikopplat från förslaget om ökad målstyrning av lagstiftningen.

4.3.5 Stödjer utredningens förslag om att utreda möjligheterna och konsekvenserna av att ta bort förprovningen

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägareförbund stöder förslaget att utreda möjligheten för och konsekvenserna av att ta bort kravet om förprovning.

4.3.5 Stödjer inte utredningens förslag om att utreda möjligheterna att ta bort förprovningen

Länsstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Blekinge, Jönköping, Kronoberg, Gotland, Halland, Västra Götaland, Värmland, Västmanland, Gävleborg, Jämtland, Västerbotten, Norrbotten, Sveriges lantbruksuniversitet, Jordbruksverket, Statens veterinärmedicinska anstalt, Havs- och vattenmyndigheten, Sveriges Veterinärförbund avstyrker förslaget. Sveriges lantbruksuniversitet och Jordbruksverket hänvisar till att det nyligen utretts och förbättringar genomförts. Flera länsstyrelser lyfter fram fördelarna med dagens förprovning, dvs. att förprovningen i dag ger lantbrukaren möjlighet att få en tilltänkt byggnation granskad kostnadsfritt, att den gör att lantbrukaren undviker kostsamma investeringar som sedan måste åtgärdas för att uppfylla gällande regelverk och att handläggningstiden dessutom är relativt kort.

Länsstyrelserna i Dalarna, Västernorrland och Norrbotten är negativa till att ta bort förprovningen men tillstyrker att den utreds. Länsstyrelsen i Västernorrland anser att det bör utredas om förprovningen kan utföras av en annan kontrollfunktion på liknade sätt som vid uppförande av andra byggnationer såsom till exempel bostadshus men framhåller vikten av att kontrollanten har smittskyddskompetens. Länsstyrelsen i Norrbotten menar att en utökad förprovning skulle gynna konkurrenskraften. Länsstyrelsen i Dalarna anser att det kan vara viktigt att se över att förprovningen verkligen omfattar det som kvalitetssäkrar animalieproduktionen som t.ex. dimensionering av utrymmen, brandförebyggande åtgärder m.m. Länsstyrelsen är också öppen för vissa förändringar som t.ex. att förprovning för mindre häststallar inte ska vara obligatoriska.

Länsstyrelserna i Uppsala och Örebro har inga invändningar mot att en utredning görs men framhåller bara fördelarna med förprovningen. Länsstyrelsen i Örebro föreslår att om utredningen görs så bör den göras av en oberoende instans, t.ex. SLU/SCAW eller JTI. *Länsstyrelsen i Södermanland* lyfter fram att det i förprovningen även ingår säkerhetsaspekter såsom brandskydd och djurmiljö. Vid djurskyddskontroller granskas inte byggnadens inredning och material samt brandskydd och ventilation i samma utsträckning som vid en förprovning. Länsstyrelsen menar att ett borttagande av förprovningen inte innebär en regelförenkling för lantbrukaren utan snarare att ansvaret förflyttas till lantbrukaren som troligen tvingas anlita en konsult för

rådgivning. Länsstyrelsen lyfter även fram exemplet rörande borttagandet av kravet på förprovning av ligghallar för ett mindre antal djur 2012 som har resulterat i att många av de ligghallar som byggts sedan dess inte uppfyller djurskyddslagsstiftningens krav. *Länsstyrelsen i Skåne* varken avstyrker eller tillstyrker men lyfter bara fram nackdelarna med att ta bort förprovningen.

Djurens rätt, Djurskyddet Sverige, Svenska Djurskyddsföreningen och World Animal Protection anser att förprovningen fyller en viktig funktion. Djurens rätt lyfter fram att om ett uppdrag om förprovning ska ges till Jordbruksverket så ska det vara att förutsättningslöst utreda för- och nackdelar. Djurskyddet Sverige framhåller att Jordbruksverket bör tillskjutas medel för en sådan utredning.

4.3.5 Andra synpunkter på förprovningen

Statens veterinärmedicinska anstalt ser positivt på att utreda förprovningen avseende tiden för granskning.

Livsmedelsverket varken avstyrker eller tillstyrker förslaget men understryker vikten av att man i en utredning om förprovningen tar hänsyn till hur djurstallarna i slakterier skiljer sig från stallen i primärproduktionen.

Svensk Fågel menar att förprovningen inte är någon garanti för att djurskyddet fungerar i praxis. Förprovningen får snarare ses som ett sätt att förebygga direkta felkonstruktioner. Att kräva förprovning vid mindre ändringar i befintliga stallar alternativt vid nybyggnation skapar snarare mer administration än möjligheter.

Andra synpunkter om djurskyddet

Länsstyrelsen i Västernorrland anser att riktat forskningsarbete inom djurens välfärd bör ske för att säkerställa att lagstiftningen ger avsedd positiv effekt på djurhållningen.

Länsstyrelserna i Dalarna, Västerbotten, Norrbotten, Jordbruksverket och Sveriges Veterinärförbund lyfter fram att lantbruksföretagen bör få ekonomiskt stöd för de extra kostnader det svenska djurskyddet medför, t.ex. via Landsbygdsprogrammet. Jordbruksverket anser att Sverige inom EU bör driva på för en lagändring, som gör det möjligt att inom ramen för landsbygdsprogrammet ge djurvälståndssättningar för krav som går utöver EU:s minimilagstiftning. Verket vill även uppmana till en helhetssyn på företagets situation i utformningen av nya stöd så att de som blir mest påverkade av merkostnader kan kompenseras. Sveriges Veterinärförbund anser att stödåtgärden bör kombineras med en profilering av de varor som är producerade med strängare regler. Länsstyrelsen i Västerbotten menar att minskade krav i djurskyddslagen öppnar även för extra insatser för djurskyddet, finansierade genom

landsbygdsprogrammet och t.ex. organiserade via branschernas kontrollprogram. Sådan certifiering genomförs redan av exempelvis Norrmejerier. Om ett sådant system införs måste dock transparensen bli större än idag, och det ömsesidiga informationsflödet mellan myndighet och certifierande organ öka, för att systemet som sådant ska bli trovärdigt och effektivt.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter menar att behovet av en mer korrekt tillämpning av lagstiftningen och samordning mellan länsstyrelsernas tillsyn liksom den ökade specialiseringen inom produktionen kommer att ställa högre krav på kompetensutveckling.

Länsstyrelsen i Uppsala anser att det är viktigt med fortbildning inom olika områden inom djurskyddet, både för djurägarna själva och för de som arbetar inom kontrollmyndigheten. Sverige måste ha tillgång till kunniga rådgivare inom alla områden som rör djurhållning. I dagsläget är kompetensen begränsad inom exempelvis ventilation och brandskydd.

Länsstyrelsen i Södermanland skriver att med en ökad strukturrationalisering minskar möjligheterna till en god betesdrift. Det gäller särskilt i samband med mjölkproduktion, där allt större enheter kräver allt mer lämplig betesmark i anslutning till produktionscentrum, men där det finns ett tak för hur stora enheterna kan bli och samtidigt klara beteskravet.

Naturskyddsföreningen, World Animal Protection och *Vi Konsumenter* är inne på att det kan finnas andra aspekter som är viktiga att titta på när det gäller lönsamheten än de höga djurskyddskraven såsom att se över effektiviteten i alla delar av kedjan eller titta mer ingående på varför skillnaderna i lönsamhet mellan olika producenter är så pass stora som de är. *World Animal Protection* menar att Sverige bl.a. har en jämförelsevis hög utslagningsfrekvens på mjölkkor vilket påverkar företagets lönsamhet.

*Djurägarna Sverige** framhåller att djurskydd inte ska kontrolleras av djurrättsaktivistiska grupperingar och är starkt negativa till att nämnda grupperingar tillåts verka inom myndigheter. *Djurägarna Sverige* menar att det råder okunskap inom regeringen och på myndigheterna om djurrättsextremistisk brottslighet. Den svenska traditionen att leva nära djur är garanten för djurvälstånd – inte djurrättsrörelsen.

4.4 Växtskydd

Utredningens förslag: Utredningen föreslår:

1. Att Kemikalieinspektionen får i uppdrag att till regeringen redovisa hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas. En jämförande analys av tillämpningen i ett antal andra EU-länder bör redovisas i detta sammanhang. Förslagen bör därtill analyseras utifrån ett konkurrenskrafts- och miljö/hälsoperspektiv.
2. Att regeringen uppmanar EU- kommissionen att genomföra en granskning av tillämpning av förordning (EG) nr 1107/2009 i enlighet med artikel 82 i förordningen. Detta syftar till att granska hur systemet med ömsesidigt erkännande fungerar i EU:s olika zoner och vilka effekter det har för jordbrukets och trädgårdsnäringens diversifiering, konkurrenskraft samt människors hälsa och miljö.
3. Att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär. Kemikalieinspektionen ges i uppdrag att årligen till regeringen redovisa inkomna ansökningar om ömsesidigt erkännande samt motiv till beslut.
4. Att insatserna inklusive finansiering – för att säkra tillgång till växtskyddsmedel för grödor som odlas i liten omfattning och för begränsade användningsområden, fortsätter.
5. Att satsningar inklusive finansiering – på forskning, utveckling och innovation för ett effektivt och hållbart växtskydd, utökas. Detta omfattar både förebyggande och direkta växtskyddsmetoder.

Utredningens bedömning: Utredningen konstaterar att Sverige i vissa fall har tillgång till färre växtskyddsmedel av betydelse för produktionen än övriga konkurrentländer. Tillgången till adekvata växtskyddsmedel har en betydande påverkan på kalkylen om en gröda ska gå att odla lönsamt i Sverige eller ej. En marknad för växtskyddsmedel som inte fungerar påverkar konkurrenskraften negativt och bör därför vara i fokus för åtgärder.

Utredningen anser att det är av stor vikt att Sverige tillämpar ömsesidigt erkännande och accepterar andra medlemsländers godkännandeprocesser.

Delar utredningens bedömning att åtgärder behövs för att säkra tillgången på moderna och effektiva växtskyddsmedel

Jordbruksverket, Hushållningssällskapen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Föreningen Foder och Spannmål, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Svenskt växtskydd framhåller att det är viktigt att svenska lantbrukare får tillgång till samma växtskyddsprodukter som konkurrentländer. Flera instanser anser att utredningens förslag är en god början men att åtgärder behövs för att säkra tillgången på moderna och effektiva växtskyddsmedel. Svenskt

växtskydd lyfter fram att det är särskilt viktigt för frukt och grönt men även för stora fältgrödor. Jordbruksverket och Svenskt växtskydd instämmer med utredningen att en ökad tillgång till olika växtskyddsmedel inte leder till ökad användning av växtskyddsmedel utan att det istället handlar om att uppnå en behovsanpassad bekämpning och möjlighet till att undvika problem med resistens.

Sveriges Jordägareförbund framför att Kemikalieinspektionens arbetssätt och tillämpning av rådande regelverk behöver ses över ur ett konkurrenskraftsperspektiv.

Delar inte utredningens bedömning att åtgärder behövs för att säkra tillgången på moderna och effektiva växtskyddsmedel

Kemikalieinspektionen saknar en allsidig analys av de konkurrens fördelar som den svenska förebyggande kemikaliepolitiken under lång tid lagt grunden för. Sverige har utvecklat och praktiserar flera olika förebyggande och icke-kemiska metoder inom växtskyddet och det finns t.ex. drygt 30 verksamma ämnen i godkända växtskyddsmedel i Sverige som helt saknas i Danmark. Kemikalieinspektionen menar att relevansen av utredningen försämras eftersom hälso- och miljörisker inte har tagits med i jämförelser av vilka medel som är godkända i olika länder. Kemikalieinspektionen anser att det saknas en mer allsidig analys av de skillnader som förekommer mellan länderna särskilt inom den norra zonen. Kemikalieinspektionen delar inte fullt ut den tolkning som Konkurrenskraftsutredningen gör avseende principen om ömsesidigt erkännande. Detta gäller främst slutsatsen att en vara som lagligen har satts ut på marknaden i ett medlemsland, i princip inte kan vägras tillträde till andra medlemsländers marknader. Kemikalieinspektionen anser att den rättsliga principen har vissa undantag, dels i kodifieringen av principen om ömsesidigt erkännande, dels i EU-domstolens praxis samt i EU-fördraget.

*Länsstyrelsen i Jämtland, Svenska Kyrkan, Sveriges konsumenter, Naturskyddsföreningen, WWF, Medveten konsumtion**, *Vi Konsumenter*** är kritiska till att skapa möjligheter till en ökad användning av växtskyddsmedel i det svenska jordbruket och trädgårdsnäringen. Flera av dem hänvisar till försiktighetsprincipen och att satsningar hellre ska göras på förebyggande åtgärder m.m. Länsstyrelsen i Jämtland lyfter fram att man hellre ska förädla fram sorter för hela landet som är mer resistenta mot skadegörare.

Länsstyrelsen i Halland och Naturskyddsföreningen framhåller att utredningen inte tagit upp växtskyddsmedlens hälso- och miljörisker i tillräckligt hög grad. *Stockholms universitet* menar att användningen av växtskyddsmedel behöver ses i relation till målet om ”giftfri miljö”.

Stockholms universitet har stort förtroende för att Kemikalieinspektionen hanterar frågor om bekämpningsmedel på ett

adekvat sätt och att myndigheten gör en samlad och balanserad avvägning mellan risker och nytta med bekämpningsmedel. Universitetet menar att bekämpningsmedelsanvändningen i Sverige, i ett miljö- och hälsoperspektiv, verkar fungera bättre än i många andra EU-länder. Detta eftersom det finns mindre bekämpningsmedelsrester i livsmedel producerade i Sverige. Universitetet menar att Kemikalieinspektionens analys att ansökningar från Finland inte uppfyller kraven snarare borde motivera en granskning av huruvida det finska systemet för godkännande av bekämpningsmedel fungerar enligt lagstiftningens intentioner än ett ifrågasättande av Kemikalieinspektionens bedömningar.

Länsstyrelserna i Jönköping, Jämtland, Stockholms universitet, Västra Götalandsregionen, Svenska Kyrkan anser att utredningen inte har beaktat konkurrensfördelarna med att det är lägre resthalter av växtskyddsmedel i svenskodlade livsmedel i förhållande till importerade livsmedel. *Länsstyrelsen i Västernorrland* menar att de företag som inte behöver köpa in och sprida växtskyddsmedel har en konkurrensfördel gentemot övriga.

Kommunal anser att Kemikalieinspektionen även fortsättningsvis bör ha i uppdrag att bedöma och godkänna växtskyddsmedel primärt utifrån en analys av hälsorisker snarare än utifrån ett förenklingsperspektiv och ett konkurrenskraftsperspektiv. *Kommunal* menar att konkurrenskraft är fel bedömningsgrund för beslut om vilka växtskyddsmedel som ska tillåtas i Sverige.

Vattenmyndigheten Södra Östersjön skriver att slutsatserna kring Sveriges hantering av ömsesidigt erkännande baseras på färre än 20 ansökningar och att långtgående slutsatser kring behov av förenkling av regelverket inte bör dras utifrån så få ansökningar.

4.4.1 Stödjer utredningens förslag att Kemikalieinspektionen får i uppdrag att till regeringen redovisa hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas

Länsstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Skåne, Värmland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Livsmedelsverket, LRF, LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare och Sveriges Betodlare ställer sig bakom utredningens förslag. Länsstyrelsen i Stockholm framhåller att i dagsläget tar orimligt lång tid att få preparatgodkännande för kemikalier till jordbruk- och trädgårdsnäringen. Livsmedelsverket lyfter fram att intresset från industrins sida för att ansöka om ömsesidigt erkännande i dag är mycket lågt på grund av de långa handläggningstiderna och ansökningarna leder många gånger till avslag. Verket menar att situationen skulle kunna förbättras med ökade resurser. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, LRF, Hushållningssällskapen nämner att Kemikalieinspektionen har fått kritik av Justitiekanslern för sin handläggning av växtskyddsprodukter.

Svenskt växtskydd anser att Kemikalieinspektionen måste kunna effektivisera sitt arbete med handläggningen av ansökningar, i dag är det en helt oacceptabel eftersläpning. Svenskt växtskydd menar att man måste kunna acceptera andra länders myndigheters utvärderingar/tolkning av det gemensamma regelverket och inte behöva göra om allt en gång till. Svenskt växtskydd föreslår att processen för administrativa förlängningar bör ske per automatik utan någon ansökan samt att anmälningsförfaranden ska införas för enkla administrativa ärenden som t.ex. namnändring av en produkt eller att lägga till en produktionsplats som är godkänd på EU-nivå.

Svensk växtskydd anser att någon annan än Kemikalieinspektionen bör utreda möjligheterna till förenklingar. Även *Länsstyrelsen i Örebro* anser att någon annan bör göra det och föreslår Sveriges lantbruksuniversitet.

Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Västra Götaland, Konkurrensverket delar utredningens uppfattning om att Kemikalieinspektionen behöver förenkla sin handläggning. Länsstyrelserna i Jönköping och Kronoberg tillstyrker förslaget att Kemikalieinspektionen bör redovisa hur handläggningen kan förenklas. Länsstyrelsen i Västra Götaland framhåller att om man gör en undersökning om hur handläggningen av ärenden bör förenklas så ska länsstyrelsen involveras och att de behörighetsutbildningar som genomförs varje år finns med i processen för att få ett helhetsgrepp.

4.4.1 Stödjer inte utredningens förslag att Kemikalieinspektionen får i uppdrag att redovisa hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas

Kemikalieinspektionen lyfter fram att myndigheten nyligen fattat beslut om en handlingsplan för att hantera prövningsärenden. Kemikalieinspektionen anser att det ligger utanför myndighetens bemyndigande att göra en jämförande analys.

Länsstyrelsen i Jämtland anser att inte att godkännandeprocessen behöver förkortas.

Länsstyrelsen i Halland ser risker att i godkännande av växtskyddsmedel i högre utsträckning utgå från andra länders godkännandeprocesser. Kemikalieinspektionen bör istället få mer resurser så att godkännandeprocessen kan gå fortare.

Naturvårdsverket anser att det är av största vikt att det tydligt framgår av uppdraget att de förenklingar som föreslås i en sådan utredning inte får innebära ökade risker för människors hälsa och miljön.

Stockholms universitet tycker det är tveksamt om det skulle påverka verksamheten på ett positivt sätt att ge Kemikalieinspektionen i uppdrag

att redovisa hur handläggningen av ärenden om godkännande av växtskyddsmedel kan förenklas.

4.4.2 Stödjer utredningens förslag att regeringen uppmanar EU-kommissionen att genomföra en granskning av hur systemet med ömsesidigt erkännande fungerar i EU:s olika zoner och vilka effekter det har

*Länstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Jönköping, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Sveriges lantbruksuniversitet, Jordbruksverket och Jordbruksförvaltarna** ställer sig bakom utredningens förslag.

Kemikalieinspektionen menar att det är uppenbart att det fortfarande förekommer vissa skillnader i hur länderna tillämpar bestämmelserna i växtskyddsmedelsförordningen 1107/2209 och betonar vikten av att åstadkomma en harmonisering av tillämpningen.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att regeringen måste agera mot EU-kommissionen för att åstadkomma en tillämpning av regelverket så att konkurrensen inte snedvrids. LRF menar att en djupare analys av tillämpningen mellan länderna är önskvärd och nämner som exempel att Sverige avsåg en dispens om neonikotinoider som Finland, Estland och Danmark beviljat användning för och att effekten blir att produktionen försvinner från Sverige.

Jordbruksverket anser att Sverige i arbetet inom EU bör peka på de begränsningar som följer av att norra zonen utgör en liten andel när det gäller ansökningar om godkännande för att placera växtskyddsmedel på marknaden, runt 10 % av arealen för arealmässigt stora grödor och betydligt mindre när det gäller odling av frukt och grönt. Sverige bör också i detta sammanhang lyfta problemet med godkännande av fysikaliska medel med låg risk som har uppstått i samband med övergången till en ny förordning och som utredningen också beskriver.

Svenskt växtskydd föreslår att norra zonen accepterar underlag för prövning från centrala zonen och att nationella miljöriskbedömningar och effektivitetsförsök biläggs i nationella addenda samt att särkraven för norra zonen avskaffas så långt som möjligt.

Hushållningssällskapen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter anser att regeringen bör arbeta för att hela EU ses som en växtskyddszon.

Länsstyrelsen i Stockholm anser att även annan lagstiftning som berörs bör ses över avseende hur tillämpningen sker t.ex. skydd för miljö och vatten, integrerad produktion.

Jordbruksverket och Kemikalieinspektionen upplyser om att kommissionen har påbörjat en analys om hur ömsesidigt godkännande fungerar.

4.4.3 Stödjer utredningens förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär samt att Kemikalieinspektionen ges i uppdrag att till regeringen redovisa inkomna ansökningar

*Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Hushållningssällskapen, Svenskt växtskydd, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter och Jordbruksförvaltarna** tillstyrker förslaget.

Svenskt växtskydd anser att Kemikalieinspektionen bör kunna effektivisera handläggningen genom att acceptera vissa förenklade förfaranden som andra länder i EU använder, t.ex. vid non-significant formulation changes samt tillämpa risk envelope-principen i högre grad. Vidare föreslår Svenskt växtskydd att ömsesidigt erkännande accepteras från norra zonen och centrala zonen samt att företagen ska få komplettera information. Jordbruksverket anser att svenska avsteg från ömsesidigt godkännande av växtskyddsmedel måste vara välgrundade och endast ske i undantagsfall.

Länsstyrelserna i Uppsala, Stockholm, Kalmar, Skåne, Värmland, Västerbotten, Västmanland och Konkurrensverket tillstyrker utredningens förslag att använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt godkännande innebär. Konkurrensverket skriver att det behövs särskilt då marknaden för växtskydd och utsäde är liten i Sverige.

Sveriges lantbruksuniversitet stödjer förslaget om att Kemikalieinspektion ges i uppdrag att årligen, till regeringen redovisa inkomna ansökningar om ömsesidigt erkännande samt motiv till beslut.

4.4.3 Tillstyrker delvis utredningens förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär samt att Kemikalieinspektionen ges i uppdrag att till regeringen redovisa inkomna ansökningar

Länsstyrelsen i Västra Götaland tillstyrker delvis förslaget och menar att uppdraget även bör riktas till Jordbruksverket och länsstyrelserna som bl.a. ansvarar för och genomför behörighetsutbildningar i syfte att få en helhetssyn.

4.4.3 Stödjer inte utredningens förslag att Sverige ska använda de möjligheter till förenkling som ömsesidigt erkännande innebär

Sveriges lantbruksuniversitet stödjer inte förslaget att Sverige ska utnyttja de möjligheter som finns inom ramen för ömsesidigt erkännande av växtskyddsmedel eftersom konsekvenserna av detta ur ett miljöperspektiv är svåra att överblicka och att utredningen inte belyst dem.

4.4.3 Stödjer inte utredningens förslag att Kemikalieinspektionen ges i uppdrag att årligen till regeringen redovisa inkomna ansökningar om ömsesidigt erkännande med motiv till beslut. *Stockholms universitet* tycker det är tveksamt om regeringen kan ha tillräcklig detaljkunskap, eller ens principiellt bör granska myndighetens beslut på en sådan detaljnivå.

Kemikalieinspektionen anser att förslaget att redovisa inkomna ansökningar till regeringen leder till ökad administrativ börda för myndigheten, utan att ökad nytta erhålls. *Kemikalieinspektionen* menar att bl.a. handläggningstiderna står i myndighetens årsredovisning samt att myndigheten ska redovisa förbättringar till FVO, EU:s revisionsmyndighet.

4.4.4 Stödjer utredningens förslag att arbetet fortsätter med att säkra tillgång till växtskyddsmedel för grödor som odlas i liten omfattning och för begränsade användningsområden

*Länstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Hushållningssällskapen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Svenskt växtskydd, Sveriges Nötköttsproducenter och Jordbruksförvaltarna** stödjer förslaget. LRF och Sveriges Frö- och oljeväxtodlare föreslår att krav på särskilda svenska förhållanden tas bort för preparat för minor-use grödor. LRF och Sveriges Frö- och oljeväxtodlare menar vidare att Sverige bör vara aktiv i den nyligen upprättade EU-plattformen för minor-use. Svenskt växtskydd föreslår att beslut i många fall bör kunna baseras på underlag för prövning från den centrala zonen utan ytterligare krav på svensk data, att den sammanlagda arealgränsen på 3000 ha för subventionerade ansökningsavgifter avskaffas samt att underlättande görs för grödor strax över gränsen för mindre gröda och för "minor use in major crops".

Kemikalieinspektionen anser att Sverige bör ge stöd till arbetet inom EU med att underlätta tillgången på växtskyddsmedel för mindre användningsområden. *Kemikalieinspektionen* nämner att EU-kommissionen nyligen har inrättat ett centralt sekretariat för att koordinera detta arbete och att tre länder hittills har valt att medfinansiera sekretariatet, dock inte Sverige.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare vill betona att det även finns exempel inom spannmålsproduktionen där behov finns av insatser för att

säkra tillgången på växtskyddsmedel för grödor som odlas i liten omfattning eller för begränsade användningsområden.

4.4.5 Stödjer utredningens förslag till utökade satsningar avseende forskning, utveckling och innovation för ett effektivt och hållbart växtskydd (omfattar både förebyggande och direkta växtskyddsmetoder)

*Länsstyrelserna i Stockholm, Kalmar, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Naturvårdsverket, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttproducenter och Jordbruksförvaltarna** stödjer förslaget. Länsstyrelsen i Stockholm anser att det även är viktigt att man verkar för att producenterna får del av kunskapen. Jordbruksverket framhåller att satsningarna behöver ske på ett samlat sätt med ett utökat samarbete mellan näring, myndigheter och både nationell och internationell forskning som grund. Jordbruksverket lyfter även fram, att när det gäller att begränsa angreppen av växtskadegörare, har även förebyggande åtgärder vid import och uppförökning av plantmaterial stor betydelse. Naturvårdsverket anser att satsningarna särskilt bör fokusera på förebyggande växtskyddsmetoder och icke-kemisk bekämpning.

4.4.5 Stödjer utredningens förslag med kommentar

WWF stödjer förslaget om det samtidigt har målet att minska bekämpningsmedelsanvändningen.

Andra synpunkter om växtskydd

Hushållningssällskapen anser att Kemikalieinspektionens hantering med tillfälliga dispenser måste ändras då det skapar stor osäkerhet kring framtiden för framförallt svensk trädgårdsnäring. Hushållningssällskapen menar att det i dag finns ett ökat intresse för svenskproducerade trädgårdsprodukter som inte kan tillgodoses till följd av avsaknad av lämpliga växtskyddsmedel och hanteringen av de tillfälliga dispensererna.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) ser allvarligt på att de tjänster som tidigare fanns hos Kemikalieinspektionen med ansvar för bedömning av biologiska bekämpningsmedel (mikroorganismer och naturliga fiender) inte har återbesatts. SLU önskar att det i utredningen framhålls att Kemikalieinspektionen bör upprätthålla kompetens inom området biologiska bekämpningsmedel (gäller gemensamt både växtskyddsmedel och biocider). SLU anser att det i utredningen saknas omnämnande av andra väsentliga komponenter i svenskt växtskydd såsom att resurserna till inhemsk växtförädling, och därmed resistensförädling mot skadegörare, minskat kraftigt under de senaste decennierna. Den långa traditionen av sundhetstestning av utsäde och prognos- och varningstjänsterna, som görs av växtskyddscentralerna, bör också säkras

för framtiden. Behovsanpassat växtskydd borde också betonas mer i utredningen.

WWF saknar förslag om återförande av åtgärden växtskyddsplanering i landsbygdsprogrammet.

Naturvårdsverket konstaterar att skatten på bekämpningsmedel kan leda till att den ekologiska odlingens konkurrenskraft försämras gentemot övriga EU. Fysikaliskt verkande produkter som skulle kunna användas i ekologisk odling blir inte godkända i för användning i Sverige eftersom producenterna av sådana medel inte tycker det finns tillräckligt stort incitament för att söka om godkännande.

Naturvårdsverket anser att risken för ökad miljöbelastning bör bevakas och följas upp i arbetet med att genomföra de delar av utredningens förslag som syftar till att öka antalet tillgängliga växtskyddsmedel.

Ekologiska lantbrukarna saknar beskrivningar av alternativ till kemiska bekämpningsmedel. *Länsstyrelsen i Halland* anser att Kemikalieinspektionen behöver resurser som gör att det går snabbare att få biologiska och fysiologiska produkter på marknaden.

Naturskyddsföreningen delar utredningens slutsats att FoU om alternativa/förebyggande metoder till växtskyddsmedel tar lång tid att utveckla. Föreningen menar att denna forskning alltför länge varit eftersatt och att regeringen skyndsamt bör prioritera detta.

4.5 Tillståndsprovning av jordbruksverksamhet

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ett uppdrag ges till Jordbruksverket om att, tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten, ta fram en ny vägledning för handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion. Uppdraget bör ske efter samråd med Naturvårdsverket i frågor av större betydelse. Utredningen föreslår vidare att regeringen överväger att ta bort kravet på samrådsförfarande för anmälningspliktig verksamhet.

Utredningens bedömning: Prövningsprocessen är lång och kostsam, vilket kan verka hämmande på företagens utveckling.

Delar utredningens bedömning om att processen för tillståndsprovning är lång och kostsam

Svensk Fågel skriver att den erfarenhet som branschen har kring provningstillstånden är att de är kostsamma, tidsödande för den enskilde bonden och kan dessutom innebära mer långtgående regionala krav beroende på var i landet provningen genomförs. Långa handläggningstider har också förekommit beroende på vilket län som produktionen har legat i. Att tillståndsplikten endast omfattar större

djuranläggningar är olyckligt, när detta i praktiken innebär att enbart vissa djurslag omfattas.

Delar inte utredningens bedömning om att processen för tillståndsprövning är lång och kostsam

Länsstyrelsen i Uppsala menar att det framförallt är dåliga underlag från sökanden som gör att handläggningstiden blir lång och inte bristande handläggningskompetens. Även *länsstyrelsen i Skåne* menar att ansökningshandlingar ofta behöver kompletteras.

Stödjer utredningens förslag om att ta fram en vägledning

*Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Västra Götaland, Skåne, Värmland, Jämtland, Södermanland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet och Jordbruksförvaltarna** tillstyrker förslaget att ta fram en ny vägledning för handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion. Jordbruksverket menar att en sådan utredning bör ta ett helhetsgrepp över alla områden som tillståndet kan omfatta och därmed bör flera myndigheter ingå i arbetet än de nämnda.

Stödjer utredningens förslag om att ta fram en vägledning men har kommentarer

Länsstyrelsen i Norrbotten tycker det är oklart om den vägledning som omtalas i utredningen är tänkt att behandla själva handläggningen av ärenden, eller belysa huvudsaklig miljöpåverkan, möjliga åtgärder, tekniska lösningar och kostnader etc. för denna bransch. Länsstyrelsen anser att det inte är lämpligt att hantera handläggning inom en sådan vägledning annat än som information till verksamhetsutövare. Redovisning av huvudsaklig miljöpåverkan, möjliga åtgärder, tekniska lösningar och kostnader etc. för branschen kan däremot utgöra ett stöd och komplement till redan framtagna rutiner.

Vattenmyndigheten Södra Östersjön anser att uppdraget bör riktas till Naturvårdsverket som är den tillsynsvägledande myndigheten inom prövning och anmäl av miljöfarlig verksamhet. Uppdragen bör ske i samråd med Jordbruksverket och Havs- och vattenmyndigheten i frågor av större betydelse.

Har inga invändningar mot att en vägledning tas fram men är tveksamma till nyttan

Länsstyrelsen i Uppsala har inget emot att en vägledning tas fram men nämner att det redan pågår effektiviseringsarbeten i Miljöprövningsdelegationerna och länsstyrelserna och det för närvarande inte behövs någon särskild insats för att ytterligare korta tiderna.

Naturvårdsverket är tveksamt om en ny vägledning är svaret på att komma tillrätta med långa och kostsamma prövningsprocesser men har inget emot att en vägledning tas fram enligt utredningens förslag.

Stödjer inte utredningens förslag att ta fram en vägledning

Länsstyrelsen i Halland bedömning är att utredningens förslag inte kommer att leda till någon förenkling för den sökande.

Oförstående till utredningens förslag om att ta bort kravet på samråd

Naturvårdsverket bedömer inte att förslaget om att ta bort kravet på samrådsförfarande skulle ge någon särskilt stor effekt på prövningsprocessens längd och kostnad. Det finns inget obligatoriskt samrådsförfarande för anmälningspliktig verksamhet. Det som gäller är att vid anmälan ska den kommunala nämnden, enligt 26 a § Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, bedöma om verksamheten ska antas medföra en betydande miljöpåverkan. Om så är fallet ska nämnden förelägga om tillståndsprövning. Endast då utlöses reglerna om exempelvis samråd. Om förslaget gäller förfarandet enligt 26 a § Förordning (1998:899) om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd så är det inte möjligt med den föreslagna förändringen enligt MKB-direktivet eftersom direktivet kräver att det görs en bedömning av om det behövs en miljöbedömning.

Även *länsstyrelserna i Uppsala, Skåne, Halland, Norrbotten, Jordbruksverket* framhåller att det i dag inte finns ett obligatoriskt krav på samråd för anmälningspliktig verksamhet. Jordbruksverket tillägger att de anser att krav på samråd ska finnas kvar i de fall ett anmälningspliktigt företag måste söka tillstånd, dvs. när förändringen i företaget kan leda till betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen i Halland gör tillägget att det oftast inte behövs en miljökonsekvensbeskrivning (och därmed samråd) för anmälningspliktig verksamhet.

Stödjer utredningens förslag att ta bort kravet på samråd för anmälningspliktig verksamhet

*Sveriges lantbruksuniversitet och Jordbruksförvaltarna** instämmer i förslaget att ta bort kravet på samrådsförfaranden för anmälningspliktiga verksamheter.

Stödjer inte utredningens förslag att ta bort kravet på samråd för anmälningspliktig verksamhet

Länsstyrelsen i Värmland och Jämtland avstyrker förslaget om att ta bort kravet på samrådsförfarande vid anmälningspliktig verksamhet.

Upplysning om samråd- och tillståndsprocessen för prövning av miljöfarlig verksamhet

Länsstyrelsen i Halland skriver att den schematiska bild över samråds- och tillståndsprocessen för prövning av miljöfarlig verksamhet som visas i diagram 4.4 på sid 98 inte stämmer längre. I diagrammet anges att ”Sökanden och eventuellt andra sakkunniga ges möjlighet att lämna synpunkter på Länsstyrelsens yttrande med förslag på beslut”. Den meningen är inaktuell eftersom ingen miljöprövningsdelegation längre kommunicerar sina beslutsförslag.

Kapitel 5 Marknadsförutsättningar

5.2 Livsmedelsindustrins konkurrenskraft

Utredningens bedömning: En strategi för stärkt konkurrenskraft med en tydlig politisk viljeinriktning kan ha en stor betydelse för intresset att verka och investera i livsmedelskedjan. Analyser av slakterinäringen visar samtidigt på svårigheter att få ut maximalt värde ur varje del av djuret. Tillträde till nya exportmarknader är nödvändigt för att öka lönsamheten inom livsmedelsindustrin.

Delar utredningens bedömning om livsmedelsindustrins konkurrenskraft eller delar av den

Länsstyrelsen i Västra Götaland och *Jordbruksförvaltarna** instämmer i utredningens bedömning. Länsstyrelsen i Västra Götaland lyfter även fram att det är viktigt att identifiera hela livsmedelskedjan och se var fallgroparna och kostnadstjuvarna finns. Idag talar man om kostnader inom varje bransch för sig.

Länsstyrelserna i Södermanland lyfter fram att en ökad konkurrenskraft för jordbruks- och trädgårdsnäringen också är viktig för livsmedelsindustrin.

Länsstyrelsen i Uppsala delar utredningens bedömning att en strategi för stärkt konkurrenskraft kan ha en stor betydelse för intresset att verka och investera i livsmedelskedjan och att tillträde till nya exportmarknader är nödvändigt för att öka lönsamheten inom livsmedelsindustrin.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare framhåller att grunden för en ökad livsmedelsexport är en lönsam basnäring.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Kött- och Charkföretagen, Lantmännen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Svenska Köttföretagen, Sveriges Nötköttsproducenter, Skogs- och

lantarbetsgivarförbundet menar att det kanske viktigaste sättet att i dagsläget öka konkurrenskraften för industrin är att öka den svenska primärproduktionen. LRF skriver att utvecklingen under senare decennier med stagnerande eller fallande volymer, speciellt inom animalieproduktionen, har urholkat förädlingsindustrins konkurrenskraft med nedläggningar av anläggningar och ägarbyten som följd. Svenska Köttföretagen lyfter fram att även livsmedelsindustrin har en central roll för att utveckla det svenska jordbruket.

*Vi Konsumenter** stöder uppfattningen att avsaknaden av politisk viljeinriktning påverkar investeringsviljan hos svenska livsmedelsföretag.

Kött- och Charkföretagen och *Svensk Fågel* delar utredningens bedömning om att det är viktigt att få avsättning för hela djuret till ett så högt pris som möjligt. Svensk Fågel menar att export inom matfågelbranschen bygger på att få intäkter för delar i produktionen som inte attraherar svenska konsumenter och att det är en förutsättning för tillväxt.

Delar inte utredningens bedömning om svenska slakteriföretags konkurrenskraft

Länsstyrelsen i Västerbotten skriver att utredningens konstaterande om att svenska slakteriföretag är processmässigt konkurrenskraftiga jämfört med t.ex. Tyskland och Danmark inte gäller i Västerbotten där tillgängliga slakterier med betydande slaktkapacitet ligger i angränsande län. Dessa slakterier är trots allt små, med minskande kapacitetsutnyttjande och har dessutom de problem att få fullt värde på marknaden för djurkroppens alla delar som utredningen beskriver som ett allmänt nationellt problem.

Svensk Fågel har inte samma uppfattning i analysen att svenska slakteriföretag är processmässigt kostnadseffektiva i jämförelse med Danmark och Tyskland. Det fanns betydande skillnader i produktivitet, enhetskostnader och pris i varje led mellan Sverige och Danmark till dansk fördel. Danskarna har en bättre avsättning av sina bi-produkter, och andelen kasserade slaktkroppar är betydligt högre i Sverige än i Danmark trots friskare djur i Sverige. Svensk Fågel lyfter också fram att jämförelsen mellan slakterier som ligger i regeringens utredning inte är rättvisande eftersom det finns två stora aktörer i Danmark med tre anläggningar varav en av anläggningarna endast förädlar.

*Vi Konsumenter** ifrågasätter utredningens analys av att svenska slakteriföretag är kostnadseffektiva och efterlyser analys av annan livsmedelsindustri. Vi Konsumenter lyfter fram att det hade varit värdefullt att inkludera Finland i jämförelsen mellan köttindustrier med tanke på det politiska stöd som finns där.

Andra synpunkter om livsmedelsindustrins konkurrenskraft

Länsstyrelsen i Jönköping framhåller att bättre förutsättningar behövs för små och medelstora företag som nischer in sig på mervärden.

Länsstyrelsen menar att den rationella, effektiva hanteringen på slakterierna har fört med sig att det blir mindre intressant med exempelvis hanteringen av återtag. Det är en svår situation att lösa för den producent som kommit igång med köttlådor eller startat gårdsbutik med filosofin att tillgodose de konsumenter och restauranger som efterfrågar naturbeteskött eller hagmarkskött, närproducerat eller lokalproducerat och som efter återtag utökar konsumentvärdet med hängmörning.

*Vi Konsumenter** ifrågasätter det generella påståendet att multinationella företag inte värdesätter svenska mervärden, Danish Crown är ett exempel på motsatsen. Utredningen föreslår att LBU utnyttjas för exportsatsningar. Sådana insatser måste vägas mot andra prioriterade områden där LBU kan göra nytta från hållbarhetssynpunkt.

Kött- och Charkföretagen anser att det är av avgörande betydelse att den svenska EU-politiken på livsmedelsområdet blir mer aktiv.

Länsstyrelsen i Skåne menar att om handeln skulle avstå en marginell del av vinstmarginalen direkt till brukaren genom att betala extra för mervärdena, vilket inte sker idag, skulle merkostnaderna vara lösta och mervärdena bestå. Det bör beaktas i den här utredningen eller lanseras som ett sidospår.

5.3 Export av livsmedel och jordbruksvaror

Utredningens förslag: Utredningen föreslår:

1. Att Livsmedelsverket och Jordbruksverket, genom en omfördelning inom befintliga resurser, får ökade medel för att arbeta med landsgodkännanden och för att göra det möjligt för företag att bli godkända för export.
2. Att dagens organisation för exportfrämjande åtgärder inom livsmedelsområdet utvärderas i syfte att öka effektiviteten.
3. Att livsmedelsattachéer placeras på strategiskt viktiga marknader för svensk livsmedelsexport.
4. Att informations- och kompetensutvecklingsinsatser, riktade till små och medelstora företag som är intresserade av export, genomförs med delfinansiering från Landsbygdsprogrammet.

Utredningens bedömning: Utredningen anser att en ökad export av livsmedel är en förutsättning för ökad lönsamhet inom livsmedelssektorn och att det finns stor potential för export av svenska produkter.

Branschorganisationerna har en viktig roll i att vägleda och koordinera företagen att hitta nya marknader.

Delar utredningens bedömning om vikten av en ökad export

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Sveriges Lantbruksuniversitet, Business Sweden, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Kött- och charkföretagen, Livsmedelsföretagen, Lantmännen, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, World Animal Protection*, delar utredningens bedömning att en ökad export av jordbruksvaror och livsmedel bidrar till ökad lönsamhet inom sektorn och att det finns stor potential för export av svenska produkter.

Länsstyrelsen i Västra Götaland lyfter fram att det är lika viktigt att minska importen till förmån för att konsumenter, restauranger och offentliga kök köper av den inhemska produktionen.

World Animal Protection saknar ett resonemang kring vad Sverige ska använda som försäljningsargument vid export om reglerna sänks till gemensam EU-nivå eftersom mycket tyder på att hög djurvälstånd kommer att krävas för att kunna vara konkurrenskraftig i framtiden.

Lantmännen framhåller att en central utgångspunkt är att den svenska lantbruks- och livsmedelsindustrin behöver vara konkurrenskraftig på exportmarknaderna för att över tid även klara konkurrenskraften på hemmamarknaden.

Delar inte utredningens bedömning om ökad export

Familjejordbrukarnas Riksförbund anser att det är underligt att svensk jordbrukspolitik fokuserar på ett exporttänkande när Danmark, med lång erfarenhet av export, ifrågasätter exportjordbruk som affärsidé.

5.3.1 Stödjer utredningens förslag att Livsmedelsverket och Jordbruksverket, genom en omfördelning inom befintliga resurser, får ökade medel för att arbeta med landsgodkännanden och för att göra det möjligt för företag att bli godkända för export.

Länsstyrelserna i Uppsala, Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Örebro, Västmanland, Västerbotten, Sveriges Lantbruksuniversitet, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Kommerskollegium, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Svenska Köttföretagen, Kött- och charkföretagen, Sveriges Betodlare, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Jordbruksförvaltarna, Skogs- och lantarbetsgivarförbundet* tillstyrker förslaget. Sveriges Lantbruksuniversitet, Svenska Köttföretagen och LRF anser att detta förslag är särskilt viktigt för den svenska livsmedelsexporten. Kött- och charkföretagen poängterar att få högsta möjliga utväxling av insatserna måste landsgodkännanden följas av anläggningsgodkännanden.

Nuvarande avgiftssystem för anläggningsgodkännanden är oförutsägbart och leder ofta till mycket höga kostnader för anläggningarna. Det är därför viktigt att satsningar på landsgodkännanden följs upp med ett nytt avgiftssystem för anläggningsgodkännande som främjar att även de medelstora och små företagen vågar ta steget att exportera. Även LRF och Livsmedelsverket lyfter fram att förslaget bör innefatta anläggningsgodkännanden.

Livsmedelsföretagen tillstyrker delvis förslaget. Livsmedelsföretagen ställer sig tvekande till att det är en effektiv åtgärd att arbetet med fler exporttillstånd görs genom omfördelning av befintliga medel för Jordbruksverket och Livsmedelsverket vilket utredningen föreslår. Detta på grund av att risken är stor att någon annan för exporten viktig verksamhet som dessa myndigheter bedriver då riskerar att få minskade resurser, till exempel arbetet med en effektiv tillsyn. Livsmedelsföretagen anser att det bör övervägas om inte den eller de myndigheter som har ansvar för livsmedelsexporten ska få ökade och öronmärkta anslag för detta arbete.

Svensk Fågel anser att kostnaderna för landsgodkännanden bör ses över då de är kostsamma och endast ett fåtal slakteriföretag har möjligheten att ansöka om tillstånd.

5.3.2 Stödjer utredningens förslag att dagens organisation för exportfrämjande åtgärder inom livsmedelsområdet utvärderas i syfte att öka effektiviteten

*Länsstyrelserna i Uppsala, Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Örebro, Västmanland, Västerbotten, Sveriges lantbruksuniversitet, Business Sweden**, *Lantbrukarnas Riksförbund (LRF)*, *LRF Mjölk*, *LRF Växtodling*, *LRF Trädgård*, *LRF Kött*, *LRF Häst*, *LRF Konsult*, *Lantmännen*, *Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare*, *Sveriges Betodlare*, *Sveriges Nötköttsproducenter*, *Svenska Köttföretagen*, *Föreningen Sveriges Spannmålsodlare*, *Livsmedelsföretagen*, *Jordbruksförvaltarna** och *Skogs- och lantarbetsgivarförbundet* tillstyrker förslaget. Business Sweden lämnar konkreta förbättringsförslag: anslag för längre tidsperioder än ett år i taget, att en referensgrupp bildas istället för att ha en styrgrupp eftersom det blir otydligt vem som ansvarar för effekter och resultat när det är en styrgrupp samt att strukturen för exportfrämjande inom livsmedelsexport utformas så att det korrelerar med exportfrämjandet i sin helhet. Livsmedelsföretagen anser att det bör övervägas om de strukturer för exportfrämjande som finns i dag, t.ex. Food From Sweden, är organiserat på ett adekvat sätt eller om en ny struktur för detta främjandearbete bör tas fram.

5.3.3 Stödjer utredningens förslag att livsmedelsattachéer placeras på strategiskt viktiga marknader för svensk livsmedelsexport.

Länsstyrelserna i Uppsala, Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Örebro, Västmanland, Västerbotten, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Svenska Köttföretagen, Svensk Fågel, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Kött- och charkföretagen, Livsmedelsföretagen, Jordbruksförvaltarna och Skogs- och lantarbetsgivareförbundet tillstyrker förslaget. Jordbruksverket och Lantmännen skriver att det kan komma att behövas fler sådana tjänster (lantbruksråd) i de länder Sverige vill exportera till. Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien skriver att det även kan vara bra med andra resurspersoner på svenska beskickningar.*

5.3.4 Stödjer utredningens förslag att informations- och kompetensutvecklingsinsatser, riktade till små och medelstora företag som är intresserade av export, genomförs med delfinansiering från Landsbygdsprogrammet.

Länsstyrelserna i Uppsala, Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Örebro, Västmanland, Västerbotten, Växjö kommun, Sveriges Lantbruksuniversitet, Business Sweden, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Svenska Köttföretagen, Kött- och charkföretagen, Jordbruksförvaltarna*, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet tillstyrker förslaget. Kött- och charkföretagen menar att en insats som särskilt skulle stärka de små och medelstora företagens möjligheter är att de svenska exportfrämjande myndigheter, exempelvis inom det nyligen bildade Team Sweden, odlar kontakter med viktiga inköpare på intressanta livsmedelskedjor samt bistår med kampanjstöd. Business Sweden ser möjligheter att i än större utsträckning använda de Regionala Exportrådgivarna som täcker alla Sveriges län.*

Länsstyrelsen i Västra Götaland tillstyrker delvis förslaget. Länsstyrelsen ställer sig frågande till varför Landsbygdsprogrammet och inte andra parter föreslås vara finansiärer för kompetensutvecklingsinsatser. Inga andra finns föreslagna och det bör vara rimligt att företagen själva i kedjan står för kompetensutveckling och också andra fonder så som Social- eller regionalfonderna.

Förslag på ytterligare exportåtgärder

Kommerskollegium bedömer att, för att underlätta för svensk export av livsmedel och jordbruksprodukter, är det viktigt att utlandsmyndigheternas personal ges möjlighet till utbildning i hur de

relativt invecklade procedurerna för hur landsgodkännande går till. Utbildning bedöms också vara viktigt om hur svenska departement och myndigheter är organiserade och samarbetar med varandra, och EU-kommissionen, kring dessa frågor. Utbildning behövs även om vanliga hinder som kan uppstå mot den svenska exporten av olika produktslag samt hur svensk produktion och handel med berörda produkter ser ut generellt. Sådan utbildning kan erbjudas gemensamt av de myndigheter i Sverige som är involverade i att möjliggöra företagens export av livsmedel och jordbruksprodukter (Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Kommerskollegium samt eventuellt Statens Veterinärmedicinska anstalt).

Livsmedelsverket anser att exporten även skulle gynnas av ett proaktivt arbete på exportmarknader, utveckling av stödet till enskilda företag, nätverkande inom landet och med andra EU-länder samt en effektivare hantering av intyg. Livsmedelsverket ser också att svensk livsmedels- och jordbruksexport kan ökas genom utveckling av både produkter, företag och marknader samt genom att framhålla Sverige som matdestination för utländska turister. *Länsstyrelsen i Jämtland* lyfter också fram maten som en upplevelsefaktor för utländska besökare och att besöksnäringen sätt med bl.a. speciella produkter som tas fram på gårds- eller bynivå kan skapa betydande exportvärden.

Länsstyrelsen i Jönköping och *Kungliga Skogs- och lantbruksakademien* lyfter fram till att en tydligare uppmärksamhet på stora internationella mässor behöver prioriteras.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), *LRF Mjolk*, *LRF Växtodling*, *LRF Trädgård*, *LRF Kött*, *LRF Häst*, *LRF Konsult*, *Lantmännen*, *Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare*, *Sveriges Betodlare*, *Sveriges Nötköttsproducenter* och *Livsmedelsföretagen* vill att det tydliggörs för exporterande företag vem som gör vad bland svenska myndigheter när det gäller att bistå i exporten. Det finns också ett behov av att tydliggöra syftet med övrigt statligt främjande – ambassader, Business Sweden och Visit Sweden med flera. Lantmännen och Livsmedelsföretagen förordar att en särskild portal upprättas, till exempel i form av en hemsida, där statens stöd för exporterande livsmedelsföretag samlas, och som ger en väg in för svenska exporterande livsmedelsföretag. Livsmedelsföretagens medlemmar beskriver ofta att det är svårt att veta om ett myndighetsproblem med export ska handläggas av Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Kommerskollegium, Tullverket eller någon annan myndighet.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter ser gärna att regeringen synliggör sektorns exportpotential och tillsätter en högnivårepresentant med uppgift att inspirera till och främja svensk matexport.

Kött- och charkföretagen framhåller att staten kan hjälpa företagen att vara uthålliga i sina exportsatsningar då exportsatsningar kräver stora belopp i initialfasen.

Andra synpunkter avseende export

Jordbruksverket vill peka på att termen "livsmedel" bör ändras till "jordbruksvaror och livsmedel", som även täcker in produkter som t.ex. foder, levande djur, sperma, embryon mm.

Kött- och Charkföretagen anser att för att nå största möjliga effekt bör insatser och åtgärder för en ökad livsmedellexport fokusera på de företag som har störst potential att exportera oavsett om de är stora eller små, om de använder importerad eller svensk råvara, om råvaran är konventionell eller ekologisk.

Jordbruksverket vill understryka att Norge är den i särklass viktigaste marknaden för svensk jordbruks- och livsmedellexport och enligt företagen finns det potential att öka den ytterligare. Exporten av jordbruksvaror och livsmedel till Norge är dock behäftade med en hel del hinder, t.ex. tullar och kvoter. Detta regleras i särskilda handelsavtal mellan EU och Norge. Det är viktigt att Sverige fortsätter att driva frågan om förenklingar i avtalen. Även *Svenska snustillverkarföreningen** lyfter fram exporten till Norge och lyfter fram att exporten av snus till Norge hotas av norska regeringens vilja att likställa snus med röktaobak.

Sveriges lantbruksuniversitet anser att det är angeläget att exportfrämjande åtgärder som vidtas också beaktar möjligheter till export av vegetabilier i mer eller mindre förädlad form (inte bara animalieprodukter). Även *Rud Pedersen (Oatly)** anser att avsnittet om export behöver kompletteras gällande den potential som finns i exporten av vegetabiliska livsmedel.

Svensk Fågel vill understryka att aktiviteter inom Food from Sweden inte endast ska inriktas på nischade produkter utan att man inser att även svenska konventionella produkter betraktas som nischade i utlandet och i synnerhet i tredje land, framför allt när det gäller kvaliteter som livsmedelssäkerhet och god djurhälsa med samtidigt låg förbrukning av antibiotika.

Svensk Fågel anser att representationen i Food from Sweden bör spegla de olika branscherna och framför allt att dialog sker med näringen om vilka behov som finns.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien lyfter fram att en stark och innovativ livsmedelsindustri är helt nödvändig för att primärproduktionens råvaror ska förädlas och ges ett mervärde på en alltmer konkurrensutsatt exportmarknad, som inte begränsas till

europamarknaden. Det nya handelsavtalet med USA (TTIP) är ett talande exempel på detta.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare lyfter fram att grunden för en ökad livsmedellexport är en lönsam basnäring. När det gäller spannmål har Sverige redan i dag ett överskott som med framgång kan exporteras till underskottsområden i södra Europa och norra Afrika. Det är av stor vikt att samtliga spannmålshandlare har tillgång till exporthamnar för att nå dessa viktiga avsättningsområden.

*Vi Konsumenter** håller med om att ökad export av livsmedel kan innebära en möjlighet till ökad svensk produktion, vilket kan positivt påverka livsmedelsföretagens konkurrenskraft. Men en förutsättning är att exporten bygger på svenska råvaror.

5.4 Marknadsmakt inom livsmedelskedjan

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att Konkurrensverket ges i uppdrag att löpande analysera utvecklingen inom livsmedelskedjan med avseende på marknadskoncentration.

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att både dagligvaruhandeln och förädlingsledet har en betydande köpar- och säljarmakt gentemot tidigare och senare led i livsmedelskedjan. Primärproducenten är pristagare och har ofta svårt att påverka avräkningspriset. Utredningen drar slutsatsen att primärproducenternas lönsamhet kan öka genom lägre produktionskostnader, nya marknadskanaler eller genom att skapa sina egna varumärken.

Stödjer utredningens förslag om att Konkurrensverket ges i uppdrag att löpande analysera utvecklingen inom livsmedelskedjan med avseende på marknadskoncentration, eller delar av förslaget

Länsstyrelserna i Stockholm, Jönköping, Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Värmland, Jordbruksverket, Konkurrensverket, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Livsmedelsföretagen, Lantmännen, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna, Skogs- och lantarbetsgivarförbundet, WWF, Sveriges konsumenter, World Animal Protection och Vi Konsumenter** stödjer utredningens förslag om att Konkurrensverket ges i uppdrag att löpande analysera utvecklingen inom livsmedelskedjan avseende marknadskoncentration. Konkurrensverket förordar dock att om ett sådant uppdrag ges ska resurser för att klara uppgiften tillföras och inte, som utredningen föreslår, finansieras genom omfördelning av befintlig ram. Konkurrensverket upplyser om att en undersökning gjordes 2011 som visade att vare sig priserna eller marginalerna i Sverige avvek från jämförbara länder.

SLU anser att syftet med utredningens förslag oklart men anser att information som kan utgöra underlag för fördjupade vetenskapliga studier är välkommet.

Statskontoret tillstyrker delvis förslaget och föreslår att Jordbruksverket eller Livsmedelsverket gör analysen då Statskontoret menar att Konkurrensverket inte har liknande uppgifter på andra områden. Jordbruksverket och Livsmedelsverket är dessutom bättre lämpade då de har kunskap inom jordbruks- och livsmedelsområdena.

Jordbruksverket, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna*, WWF, Sveriges konsumenter och Vi konsumenter* vill gå längre än utredningens förslag. Jordbruksverket menar att analysen bör breddas, det finns en rad andra faktorer än marknadskoncentrationen som inverkar på hur konkurrensen på marknaden fungerar, exempelvis hur lätt det är för nya aktörer att komma in på marknaden, graden av produktdifferentiering på marknaden och hur transparent prissättningen är. I flera sektorer är primärproduktionen beroende av en internationellt konkurrenskraftig förädlingsindustri då en allt större del av råvaran konsumeras i form av förädlade produkter. Konkurrenssituationen i de led som producerar och levererar insatsvaror och tjänster till jordbruket är lika viktiga att analysera som de led i livsmedelskedjan som ligger närmare konsumenten. Sveriges Jordägareförbund anser att uppdraget bör skärpas och innefatta att vid behov aktivt gripa in med tillgängliga verktyg i syfte att bryta sådan koncentration. Jordbruksförvaltarna* anser att Konkurrensverkets uppdrag även ska omfatta en undersökning om hur marknadskoncentrationen i handeln påverkar små livsmedelsproducenters möjlighet att ta sig in på marknaden. Sveriges konsumenter och Vi konsumenter* anser att konkurrensen i livsmedelskedjan måste granskas mer, inte bara inom detaljhandeln utan även inom industrin, exempelvis inom mejeriindustrin, som domineras av stora aktörer. WWF anser att marknadskoncentrationen i Sverige och effekterna på producenter och möjliga åtgärder skulle behöva belysas betydligt grundligare, eventuellt i en egen utredning. WWF ser utredningens förslag som svagt och det är oklart vad en sådan analys ska kunna leda till för åtgärder.

Stödjer inte utredningens förslag att Konkurrensverket ges i uppdrag att löpande analysera utvecklingen inom livsmedelskedjan med avseende på marknadskoncentration

Svensk Dagligvaruhandel anser inte det var rätt prioritering att lägga ner ytterligare tid och kraft på att löpande analysera leverantörs- och handelsleden då marknaden fungerar väl vilket också finns bekräftat i olika utredningar. Svensk Dagligvaruhandel erfar att utredningsresurserna är begränsade och det finns andra för branschen viktigare frågor där utredningar kan ge klarhet vad gäller uttolkning och implementering i Sverige av EU-lagstiftning (exempelvis införlivandet av EU-direktivet för plastbäckassar).

5.5 Medvetna konsumenter

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att ett uppdrag ges till Livsmedelsverket och Jordbruksverket om att sammanställa och tillgängliggöra fakta om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion.

Utredningens bedömning: Utredningen anser att det är värdefullt att marknadsaktörer utvecklar en nationell gemensam ursprungsmärkning. Utredningen anser vidare att kommuner, stat och landsting bör använda sig av Konkurrensverkets upphandlingsstöd i större utsträckning. Detta skapar möjligheter att anta anbud som utgår från de ambitioner, exempelvis i fråga om djurskydd, som gäller i Sverige. Dessutom anser utredningen att upphandling bör användas i större utsträckning för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet.

Delar utredningens bedömning om ursprungsmärkning, eller delar av bedömningen

Länsstyrelserna i Stockholm, Södermanland, Jönköping, Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Dalarna, Värmland, Västernorrland, Norrbotten, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Kemikalieinspektionen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, Kommunal, Sveriges Veterinärförbund, Djurskyddet Sverige, Naturskyddsföreningen, Sveriges Konsumenter, Vi Konsumenter*, Medveten konsumtion** är positiva till en nationell gemensam ursprungsmärkning. Flera instanser lyfter fram att det ska vara lätt för konsumenter att göra medvetna val. Länsstyrelsen i Södermanland ser att det är angeläget att det är lätt för konsumenterna att se var en vara är producerad och tillverkad. Länsstyrelsen i Västernorrland håller med utredningen om att det behövs en profilering av svenska produkter och att en nationell gemensam ursprungsmärkning är ett viktigt verktyg för detta. Djurskyddet Sverige anser att det i märkningen bör framgå var djuren fötts, vuxit upp och slaktats.

SLU och WWF anser att trovärdigheten i en ursprungsmärkning skulle öka om ansvaret för detta låg hos oberoende nationella organ; SLU föreslår Livsmedelsverket och Jordbruksverket. WWF lyfter fram märkningen "Origin Green" på Irland som riktar sig till hela den irländska livsmedelskedjan i syfte att öka export. Djurskyddet Sverige önskar att politiska beslut fattas om ursprungsmärkning, både från svensk sida samt inom EU. Länsstyrelsen i Norrbotten anser att det är viktigt att initiativet för en ursprungsmärkning kommer från regeringen och att det ges ett tydligt uppdrag t.ex. till någon branschorganisation som kan vara sammanhållande i arbetet med att utveckla en tydlig och enhetlig ursprungsmärkning för svenska livsmedel.

Kommerskollegium välkomnar att utredningen valt att inte föreslå att staten ska ansvara för att en ursprungsmärkning kommer till stånd eftersom det strider mot fördragets regler. Sveriges Jordägareförbund anser att det är viktigt att en nationell ursprungsmärkning utvecklas av marknadens aktörer, och inte av stat eller myndighet.

Tveksamma till utredningens bedömning om ursprungsmärkning

Livsmedelsverket anser att idén om en nationell ursprungsmärkning kan vara intressant men behöver utvecklas vidare för att inte vilseleda konsumenten eller försvåra dennes val. Livsmedelsverket befarar att den stora mängden olika ursprungsmärkningar vilseleder konsumenten eller försvårar konsumentens val. Vidare är det nödvändigt att märkningen inte förväxlas med den ursprungsmärkning som regleras enligt förordning (EU) 1169/2011 om livsmedelsinformation.

Svensk Fågel menar att principiellt ska märkning ligga på respektive bransch att avgöra om behov finns och vilka kriterier som ska tillämpas. Svensk Fågel menar att det inom animaliesektorn endast är mejeribranschen som inte infört en gemensam märkning och att det inte kan ligga till grund för att skapa en nationell märkning. Svensk Fågel delar inte utredningens bedömning att konsumenter har problem med mångfalden av märkningar. Svensk Fågel lyfter fram att utredaren inte har analyserat vilka effekter det får när hela livsmedelskedjans aktörer, inklusive detaljhandeln förvaltar en nationell ursprungsmärkning. Det framgår inte heller hur kvalitetssäkringen ska gå till. Det saknas också en analys om konsekvenser för befintliga märken om en gemensam nationell märkning införs.

Andra synpunkter om utredningens bedömning om ursprungsmärkning

Konkurrensverket vill påminna om att obligatorisk ursprungsmärkning är ett indirekt konkurrenshinder, men att märkning för att marknadsföra en produkt inte är det. (Ursprungsmärkning av nötkött infördes i EU när galna kosjukan (CJD) grasse-rade, för att det ska vara möjligt att spåra var djuret fötts upp).

Flera instanser resonerar kring ursprungsmärkning och vad den skulle stå för i ljuset av utredningens förslag om att reglerna i Sverige skulle närma sig konkurrentländerna. *Sveriges Veterinärförbund* lyfter fram att märkningen måste fyllas med innehåll av värde för marknaden. *Naturskyddsföreningen* menar att en ursprungsmärkning bara har betydelse för konsumenternas val om svenskt står för verkliga mervärden. Föreningen menar att det inte går ihop att utredningen å ena sidan vill se mer svensk-märkta varor och förväntar sig att konsumenterna väljer och samtidigt förespråkar att striktare lagkrav tas bort. *World Animal Protection* ställer sig frågande till vad en utökad svensk-märkning innebär om den svenska animalieproduktionen inte är enhetlig längre utan kan

representera djurvälstånd på flera olika nivåer. *SLU* anser att det är paradoxalt att utredningen å ena sidan framhäver den höga standarden inom miljö- och djurskyddsområdet som konkurrensfördelar för det svenska jordbruket, men å andra sidan föreslår att miljö- och djurskyddsregler ska tas bort.

Se också texter om remissinstansernas återkoppling på utredningens bedömning om betalningsviljan för svenska mervärden, 4.3 Djurskydd.

*Vi Konsumenter** delar inte uppfattningen att det finns en mångfald av märkningar som är förvirrande för konsumenterna.

Delar utredningens bedömning om att myndigheter i större utsträckning använder sig av Konkurrensverkets upphandlingsstöd och antar anbud som utgår från de ambitioner, exempelvis i fråga om djurskydd, som gäller i Sverige

Länsstyrelserna i Västra Götaland, Värmland, Norrbotten, Kemikalieinspektionen, Konkurrensverket, Kungliga Skogs och Lantbruksakademien, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Svensk Fågel, Sveriges Jordägareförbund, Jordbruksförvaltarna, Skogs- och lantarbetsgivareförbundet, Kommunal, Svenska Kyrkan, Djurskyddet Sverige, Sveriges Konsumenter, Naturvetarna** är positiva till utredningens bedömning att offentliga aktörer i sin upphandling bör främja svenska livsmedel.

Konkurrensverket påpekar att offentlig upphandling aldrig får riktas till svenska producenter som sådana. Svensk Fågel anser att medel bör avsättas till upphandlingsenheterna för att bättre kunna kontrollera och följa upp kraven som har ställts i upphandlingar.

Länsstyrelsen i Stockholm anser att faktabladet som tas fram av Livsmedelsverket och Jordbruksverket bör beaktas vid offentliga upphandlingar.

Delar utredningens bedömning om att offentlig upphandling bör användas för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet

Länsstyrelsen i Kronoberg, Halland, Västernorrland, Växjö kommun, Västra Götalandsregionen, Kungliga Skogs och Lantbruksakademien, Jordbruksförvaltarna, Kommunal, Svenska Kyrkan* delar utredningens bedömning att offentlig upphandling bör användas för att efterfråga nya lösningar och därmed bidra till innovation. Västra Götalandsregionen menar emellertid att tidigare erfarenheter visar att det krävs mer för att detta ska bli verklighet. Ett nytt, konkret förslag bör kopplas till innovation i stort inom livsmedelssektorn.

Stödjer utredningens förslag att ge ett uppdrag till Livsmedelsverket och Jordbruksverket att sammanställa och tillgängliggöra fakta om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion

Länsstyrelserna i Stockholm, Jönköping, Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Värmland, Gävleborg, Norrbotten, Livsmedelsverket, Sveriges Lantbruksuniversitet, Kemikalieinspektionen, Svensk Fågel, Jordbruksförvaltarna, Naturskyddsföreningen, Vi konsumenter och Medveten konsumtion** är positiva till utredningens förslag om att Livsmedelsverket och Jordbruksverket gör ett faktablad om säkra livsmedel och svensk livsmedelsproduktion. Länsstyrelsen i Gävleborg skriver emellertid att effekten av denna åtgärd sannolikt är begränsad. Livsmedelsverket avstyrker att förslaget ska genomföras inom befintlig ram samt föreslår att en sådan uppgift förtydligas i ett kommande regeringsuppdrag och att särskilda medel tillförs uppdraget. Vi Konsumenter* anser att medel bör tillföras för att kommunicera fakta om svensk livsmedelsproduktion och föreslår att Konsumentverket får en aktiv roll i detta arbete.

Svensk Dagligvaruhandel menar att svenska regelverk som är mer långtgående jämfört med EU inte endast kan marknadsföras av producenterna utan även måste kommuniceras av myndigheter och politiker.

*Rud Pedersen (Oatly)** menar att ett sätt att åstadkomma en sammanställning av fakta om säkra livsmedel är att ta fram en enhetlig klimatmärkning för livsmedel i Sverige idag.

World Animal Protection anser det viktigt att framtidens konsumenter fostras i hur de kan göra medvetna val i affären och pekar på att flera andra länder har livsmedels- och djurskyddsfrågor integrerade i skolans läroplaner.

Tveksam till utredningens bedömning att offentlig upphandling ska användas för att främja innovationer

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) är tveksamt till att upphandling i större utsträckning bör användas för att gynna innovationer inom livsmedelsområdet. Här vill SLU påpeka att upphandling bör syfta till att uppnå bästa möjliga konsumentnytta till minsta möjliga kostnad.

Andra synpunkter om offentlig upphandling

Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Växjö kommun och *Jordbruksförvaltarna* lyfter fram att den offentliga upphandlingen bör anpassas så att små lokala leverantörer ges möjligheter att delta i upphandlingarna. Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Växjö kommun föreslår delade upphandlingar för att underlätta för mindre företag. Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland, Växjö kommun föreslår även

införande av avtal som möjliggör lokal offentlig upphandling och samdistribution som ett medel att minska miljöpåverkan vid transporter.

*Rud Pedersen (Oatly)** menar att det i offentlig upphandling är det viktigt att lyfta fram behovet av konkurrensneutrala villkor för vegetabiliska och animaliska livsmedel. Det är också viktigt att utveckla metoder så att kommuner, stat och regioner ges reella möjligheter att ställa klimatkrav i upphandlingar, något som idag inte förekommer alls.

Andra synpunkter om marknadsförutsättningar

Livsmedelsverket föreslår att ökat stöd ges för registrering av produkter med skyddad ursprungsbeteckning, geografisk beteckning eller garanterad traditionell specialitet.

World Animal Protection framhåller att leden efter primärproducenterna och deras roll i att lyfta produktionens mervärden inte berörs i någon större utsträckning av utredningen. Vidare anser *World Animal Protection* att utredningen inte, i tillräcklig omfattning, tagit upp de möjligheter som finns att utveckla svensk livsmedelsproduktion i linje med den efterfrågan som finns i dag på ekologiska produkter men som inte möts upp av produktionen. Den ökade efterfrågan på ekologiskt uttrycker konsumenternas växande intresse och medvetenhet för miljömässigt och djurskyddsmässigt höga standarder för livsmedel.

5.6 EU:s marknadsreglerande åtgärder

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att det inte föreligger någon motsättning mellan att ha en principiell ståndpunkt i en förhandling och att sedan använda de möjligheter som blir resultatet av förhandlingen. Detta gäller särskilt om detta bedöms leda till en ökad konkurrenskraft inom jordbruks- och trädgårdsnäringen och om de administrativa konsekvenserna är hanterbara. Dessutom kan en ökad användning av EU:s insatser leda till ett ökat återflöde av EU-medel till Sverige.

*Länsstyrelsen i Västra Götaland, Växjö kommun, Jordbruksförvaltarna** och *Vi Konsumenter** delar utredningens bedömning.

Kapitel 6 Kunskap och innovation

Utredarens och remissinstansernas resonemang kring kunskapskedjan finns såväl i kapitel 6 som i kap 2.5, 3.2 och 3.3. Svaren har i tillämpliga delar tagits med under kunskapsområden kap 6.2.

6.1 Kunskaps- och innovationssystemet

Övergripande svar om att kunskap och innovation stärker konkurrenskraften
Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) delar utredningens konstaterande att det är statens roll att skapa goda förutsättningar för företagens konkurrenskraft genom villkor och regler i paritet med konkurrentländerna samt genom ett kunskaps- och innovationssystem som är anpassat för företagens behov.

När det gäller kunskaps- och innovationssystemet har den styrning av verksamhet vid SLU som skett från olika externa finansiärer inneburit en fokusering av insatser inom tillämpad forskning som rör jordbruk och trädgårdsnäring till frågor som rör miljö, djurskydd och nya produkter medan den forskning som direkt syftar till ökad konkurrenskraft på en alltmer internationell marknad för livsmedel blivit eftersatt.

SLU menar att utveckling och implementering av ny kunskap är central för branschens utveckling och hållbara konkurrenskraft. Det finns här ett delat ansvar mellan näring och akademi. Eftersom forskning och utveckling måste kombineras med implementering av kunskaper och färdigheter så anser SLU att kunskaps- och innovationssystemet behöver samordnas strategiskt och tilldelas resurser för att kunna arbeta effektivt.

VINNOVA stödjer samtliga utredningens förslag om kunskap och innovation. VINNOVA bedömer dock att fler och mer långtgående reformer och konkreta åtgärder kommer att krävas för att nå visionen. VINNOVA skulle i detta sammanhang särskilt vilja lyfta fram behov av ökad transparens vid fördelning av fakultetsmedel till forskning.

Länsstyrelserna i Jönköping, Kronoberg, Halland, Värmland, Södermanland, Kalmar, Jämtland, Västra Götaland, Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Tillväxtverket delar utredarens bedömning och ställer sig generellt positiva till åtgärder som utvecklar kunskaps- och innovationssystemen.

Jordbruksverket anser att ett ömsesidigt utbyte med andra länder är viktigt för att försörja svenskt lantbruk. Jordbruksverket ser också att i många driftinriktningar är ett minskande antal företag en utmaning i och med att underlaget för rådgivning och innovationer blir litet. Livsmedelverket ser behovet av kunskapsutveckling för både kontrollmyndigheter, företag och konsumenter.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Föreningen Sveriges Spannmålsodlare, Svensk Fågel, Kött och charkföretagen, Livsmedelsföretagen, Föreningen Foder och Spannmål, Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet, Sveriges Jordägareförbund,

Jordbruksförvaltarna, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien anser att kunskap och innovation är avgörande för konkurrenskraften i den svenska livsmedelsproduktionen.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, anser att kunskapssystemet behöver en tydligare signal i form av vision och mål från statsmakten i fråga om den svenska livsmedelsproduktionen. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare konstaterar att det är bra med konkurrens mellan olika universitet. Svensk Fågel anser att representationen i forskningsstyrda organ måste bättre utgå från nya tillväxtbranscher. Idag saknar t.ex. matfågelbranschen representation i Stiftelsen Lantbruksforskning. Livsmedelsföretagen, Kött och Charkföretagen framhåller att forskningssatsningar eller åtgärder som stärker attraktiviteten att arbeta i livsindustrin stärker hela kedjan, även svensk primärproduktion och att utredningens förslag om behovsdriven forskning, ökat företagsengagemang i innovationssystemet samt ökat samarbete mellan privata och offentliga aktörer - är tillämpliga på hela livsmedelskedjan.

Föreningen Foder och Spannmål ser att den svenska forskningen, inte minst den tillämpade, har eroderat, till betydande del pga av resursbrist, men även beroende på att det inom livsmedelsområdet finns en svårmotiverad populistisk teknikfientlighet. Forskarkompetensen försvinner därför till andra mer attraktiva områden och också utbildningarna inom lantbrukets område, vilket visar sig i antalet sökande studenter. Förändringar i strukturerna kring forskning, utveckling, utbildning och innovation kan i detta sammanhang behöva övervägas.

*Naturskyddsföreningen, Vi Konsumenter** delar utredningens bedömning om vikten av ökad satsning på kunskap och innovation.

Naturskyddsföreningen anser att dessa satsningar inte enbart kan gälla konkurrenskraft utan måste inkludera konkurrenskraftens inverkan på miljöfrågor, djuromsorg, hälsa m.m. Föreningen känner sig något tveksam till att mer statliga medel ska kopplas till Stiftelsen Lantbruksforskning som näringen själva i hög grad styr.

*Naturvetarna** är väldigt positiva till att utredningen lyfter fram behovet av högre naturvetenskaplig kompetens som avgörande för svensk jordbruk- och trädgårdsnärings framtid.

Övergripande kritisk till utredningens inriktning inom forskning och innovation

Stockholms universitet anser att det är ett anmärkningsvärt förfarande att utredningen gett VINNOVA i uppdrag att analysera kunskaps och innovationssystemet i jordbruks- och trädgårdssektorn.

Andra synpunkter om forskning och innovation

Uppsala universitet anser att en del av forskningen bör bedrivas med utgångspunkten att lantbruken och trädgårdsnäringen är en del av landsbygden och landsbygdsutvecklingen. Universitetet efterlyser att landsbygden blir belyst utifrån den fysiska och sociala kontexten på samma sätt som den ekonomiska blivit.

6.1.1 Offentligt finansierad behovsdriven forskning

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att Formas instruktion ändras så att myndigheten i större utsträckning kan verka för att forskningen bidrar till ökad konkurrenskraft. Utredningen föreslår dessutom att Formas får i uppdrag att tydligare redovisa vilken andel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov denna forskning svarar mot. Utredningen föreslår att SLU ges i uppdrag att redovisa hur stor andel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov som denna forskning svarar mot.

Utredningens bedömning: Utredningen anser att behovsdriven forskning som stärker konkurrenskraften inom jordbruks- och trädgårdssektorn bör ges högre prioritet. Regeringen bör beakta detta i arbetet med nästa forsknings- och innovationsproposition.

Delar utredningens bedömning om att ökad behovsdriven forskning stärker konkurrenskraften bör ges högre prioritet

Länsstyrelserna i Stockholm, Östergötland, Kalmar, Gotlands, Västra Götaland, Örebro, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten, Södermanland, Jordbruksverket, Livsmedelsverket, Konkurrensverket och Västra Götalandsregionen ställer sig bakom att högre prioritet bör ges till behovsdriven forskning som kan stärka konkurrenskraften.

Länsstyrelsen i Stockholm pekar dock på att det inte behöver, eller bör, finnas en motsättning med ökad kunskap generellt inom ett område. Jordbruksverket och länsstyrelsen i Östergötland ser också behov av att sprida ny och befintlig kunskap. Jordbruksverket anser att det finns samhällsekonomiska motiv för offentlig finansiering.

Länsstyrelsen i Kalmar föreslår att studier kan göras om hur man gör i andra länder, t.ex. Holland. Länsstyrelsen i Västernorrland och i Västerbotten anser att det är angeläget att mer pengar satsas på kunskap om jordbruks- och trädgårdsmetoder i Norrland. Förutsättningarna för framgång är goda eftersom SLU fortfarande har en bra men klen finansierad verksamhet i Norrland. Länsstyrelsen i Jönköpings län beklagar att försöksverksamheten inom jordbruk och trädgård på regional nivå har minskat. Livsmedelsverket ser behovet av någon typ av stiftelse som permanent fördelar medel till tillämpad forskning inom livsmedelsområdet. En tillämpad och behovsdriven forskning kan inbegripa forskning inom säker mat, globala klimatförändringars

påverkan på jordbruket, samt de växtkrav som ställs på just svenska odlingsförhållanden.

Stiftelsen Lantbruksforskning (SLF) instämmer i utredningens förslag att tillskottet av offentliga medel till behovsdriven lantbruksforskning bör förstärkas. Det understryks av det faktum att i 2014 års öppna utlysning (till SLF) kunde endast 5 % av de inkomna ansökningarna beviljas medel. Stiftelsen delar årligen ut medel till behovsdriven forskning. Merparten av dessa medel kommer från privata finansiärer, och en del från staten. Dessvärre har det statliga bidraget till SLF:s behovsdrivna forskning minskat och utlovade förstärkningar har uteblivit.

Kött och charkföretagen och *Livsmedelsföretagen* vill starkt betona behovet av en kraftfull satsning på behovsdriven livsmedelsforskning i kommande forsknings- och innovationsproposition.

Kungliga Skogs- och lantbruksakademin och *Hushållningssällskapen* anser att Sveriges lantbruksuniversitet bör ges tydligare direktiv att arbeta för att på olika sätt stärka konkurrenskraften för svenskt lantbruk. Kungliga Skogs- och lantbruksakademin framhåller att den tillämpade forskningen är en viktig bas för utbildning av agronomer, hortonomer, lantmästare och trädgårdsingenjörer.

Delar utredningens bedömning om att behov finns av ökad behovsdriven forskning för att stärka konkurrenskraften, men delar inte utredningens bedömning om omprioritering

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) instämmer i utredningens synpunkt att mer offentliga medel bör gå till behovsdriven forskning. Det får dock inte ske på bekostnad av annan forskning eller de knappa basresurserna för grundutbildning.

SLU anser att den behovsdrivna forskningen inte heller får begränsas till att handla enbart om behov som ska uppfyllas på kort sikt. Det är viktigt att annan forskning med hög relevans men längre tidsperspektiv inte lämnas utan finansiering, eftersom den ger möjligheter till nytänkande och i förlängningen leder till att hitta även de kortsiktiga lösningarna

SLU har över tid anpassat sig till de signaler som getts från staten där krav på internationell konkurrenskraft genom vetenskaplig publicering varit framträdande och där prioriteringar från olika externa finansiärer, såväl forskningsråd som andra myndigheter, också inneburit stark styrning. SLU hävdar sig bra i internationella utvärderingar, mycket på grund av att universitetet har satsat på forskning av hög kvalitet med publicering i välrenommerade tidskrifter. Det innebär att prioritering av forskningens inriktning i hög grad sker utifrån det akademiska meriteringssystemet.

Kritisk eller oförstående till utredningens förslag att ge behovsdriven forskning högre prioritet

Formas anser att när det gäller behovsdriven forskning så bidrar merparten av Formas forskning till olika samhällsbehov, där även så kallad nyfikenhetsforskning kommuniceras med möjliga användare inklusive forskare, och att kunskapen bidrar till samhällsnytta på sikt. Även kritisk forskning som rör miljömässiga och sociala aspekter på areella näringar bidrar med viktig och nyttig kunskap för att hitta hållbara lösningar och förutsättningar för konkurrenskraft. Större delen av Formas forskningsfinansiering går till behovsdriven forskning. Mer produktionsnära forskning och utveckling kräver däremot ökad medverkan från näringen.

Stockholm universitetet pekar på att utredningen infört ett nytt begrepp, ”behovsdriven forskning”, med tydlig avsikt att samhällsaktörerna (främst företag och branschorganisationer) ska få en mycket starkare roll i att definiera vilka frågor som forskningen ska bedrivas kring. Denna förändring riskerar att underminera och sänka kvalitén på forskningen. Forskarna är bäst lämpade att definiera forskningsfrågorna. Universitetet motsätter sig kraftigt en utveckling mot det beställar-utförare system som antyds i utredningen.

Konjunkturinstitutet (KI) ställer sig tveksam till utredningens bedömning om att mer offentliga medel fördelas till behovsdriven forskning för att stärka konkurrenskraft i jordbruks- och trädgårdssektorn. Offentliga medel har en värdefull alternativ användning.

Djurens Rätt anser att behovsdriven forskning kan ha en positiv betydelse, om behovsdriven inte per automatik betyder ”närings behov”. Djurens behov måste prioriteras i hög grad inom forskningen. Djurens Rätt anser inte att det ligger i SLU:s roll att som universitet öka sitt bidrag till stärkt konkurrenskraft och öka sitt fokus på närings behov.

Stödjer utredningens förslag att ändra Formas instruktion

Konkurrensverket anser att Formas har en nyckelroll som det organ som fördelar statliga forskningsmedel inom bland annat de areella näringarnas område.

Livsmedelsföretagen anser att både Formas och Vinnova bör få ett uttalat uppdrag att finansiera behovsdriven forskning inom hela livsmedelskedjan.

*Rud Pedersen (Oatly)** anser att det är bra att man betonar att det behövs en förändring av Formas uppdrag så att myndigheten verkar för nyttiggörande av forskning för att nå hållbar tillväxt och som handlar om att ta fram nya hållbara livsmedel. Att forska fram bättre

produktionsprocesser räcker inte för att nå målen om en klimatomställning.

Stödjer inte utredningens förslag om ändring av Formas instruktion

Formas anser inte att det behövs ett särskilt förtydligande liknande instruktionen för VINNOVA då det inte finns någon motsättning mellan konkurrenskraft och hållbarhet. Begreppet hållbarhet innefattar både ett ekologiskt, ekonomiskt och socialt perspektiv, en stärkt konkurrenskraft ses därför som en del i en hållbar utveckling, vilket redan ingår i Formas instruktions andra paragraf ”*Inom ramen för den uppgift som anges i 1 § ska Formas särskilt, nyttiggöra forskningsresultaten och främja en hållbar utveckling i samhället.*” VINNOVA delar inte utredningens synpunkt att Formas forskarstyrning leder till bristande stöd till forskning som bidrar till konkurrenskraft.. *Formas* menar att forskarrådet är välbalanserat och att *Formas* samverkar med näringen på andra sätt.

Stockholms universitet anser att det är fel att ändra Formas instruktion till att bli snarlik VINNOVA:s instruktion. Den förändring som föreslås är dessutom alltför svepande eftersom den inte begränsas till just forskning inom jordbruks- och trädgårdssektorn (utredningens uppdrag) men skulle inkludera all forskning som *Formas* finansierar. Det är mer naturligt att utöka VINNOVA:s instruktion och ge VINNOVA uppdraget att finansiera behovsdriven forskning inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Detta samstämmer bättre med VINNOVA:s och *Formas* respektive roller inom forskning och utveckling. Det är dock viktigt att detta inte sker genom en omfördelning av anslag från *Formas* till VINNOVA, med risk att utarma forskarinitierad nyfikenhetsdriven och behovsmotiverad forskning inom miljö, areella näringar och samhällsbyggande.

WWF ser med oro på att utredningen föreslår att *Formas* instruktion ändras så att myndigheten i större utsträckning kan verka för att forskningen bidrar till ökad konkurrenskraft. WWF anser att forskningen behöver stå oberoende av sådana direktiv som detta om man ska klara av att ta fram kunskap till en hållbar framtid.

Stödjer utredningens förslag att *Formas* och Sveriges lantbruksuniversitet bör redovisa andel behovsdriven forskning

Livsmedelsföretagen och Svenska Köttföretag anser att *Formas* och SLU bör få i uppdrag att redovisa hur stor andel av anslagen som går till behovsdriven forskning. *Livsmedelsföretagen* anser att även *Vinnova*, Lunds Tekniska Högskola (LTH) och Chalmers bör ges i uppdrag att redovisa hur stor andel som går till behovsdriven forskning inom livsmedelsområdet.

Stödjer inte utredningens förslag att Formas och Sveriges lantbruksuniversitet bör redovisa andel behovsdriven forskning

Länsstyrelsen Stockholm bedömer inte att det skulle leda till mer relevant forskning

Sveriges lantbruksuniversitet framhåller att utredningens förslag om att redovisa hur stor andel som går till behovsdriven forskning samt vilka behov som denna forskning svarar emot inte låter sig göras med lätthet. I någon mening kan man hävda att i stort sett all forskning vid SLU på olika sätt relaterar till identifierade behov med olika närhet till tillämpning. För att åstadkomma en fullödig redovisning av SLUs behovsdrivna forskning skulle en omfattande kvalitativ bedömning och utvärdering krävas, liknande den utvärdering av forskningens kvalitet och nytta som SLU genomförde 2009 (KoN2009).

6.1.2 Branschens medverkan och beställarrollen

Utredningens bedömning: Det privata engagemanget i forskning och utveckling behöver öka för att konkurrenskraften i sektorn ska öka. Näringslivet behöver bli en tydligare beställare och ta aktivt ansvar för att formulera mål, strategi och åtgärdsbehov inom kunskaps- och innovationssystemet. Systemet behöver därtill bli mer attraktivt att verka och investera i.

Delar utredningens bedömning att näringslivet bör bli tydligare beställare

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Formas, Jordbruksverket, länsstyrelserna i Stockholm, Jönköping, Södermanland och Västra Götaland anser att det privata engagemanget i forskningen behöver öka och att näringslivet bli tydligare beställare. SLU och Formas inser att medverkan är svårare i en bransch med många små aktörer.

SLU har sett att sedan näringen självt fick ansvaret för att konceptualisera och kommersialisera forskningsresultaten så har det inte fungerat tillfredsställande. Neringen är mycket splittrad i många branschorganisationer som saknar förmåga att jobba med uppgiften.

SLU ser att jordbruks- och trädgårdsnäringen själva har svårt, genom det system för frivillig insamling av avgifter som Stiftelsen lantbruksforskning etablerat, att i större utsträckning ta ansvar för tillämpad forskning och utveckling inom ämnesinriktningar som är avgörande för konkurrenskraften. I en del länder, t.ex. Danmark, Nederländerna och Storbritannien, baseras insamling genom lagen av avgiftsmedel från producenter och senare led i förädlingskedjan och i andra länder utnyttjas budgetmedel. Det är angeläget att staten, näringens organisationer och andra aktörer i livsmedelskedjan gemensamt kommer fram till en bättre fungerande modell för finansiering av tillämpad forskning och utveckling än den nuvarande i det fortsatta arbetet med en livsmedelsstrategi.

Formas har i flera riktade utlysningar under de senaste åren uppmuntrat till deltagande och medfinansiering från avnämare i forskningsansökningar. Satsningen på strategiska innovationsområden, genom såväl agendor som strategiska innovationsprogram, är exempel på aktiviteter där näringen kan ta initiativet. Samverkan mellan forskare och företag/användare kan förbättras, liksom mellan offentliga och privata aktörer, till exempel för identifiering av kunskapsbehov och samfinansiering av forskning och innovationsfrämjande åtgärder.

Länsstyrelsen i Stockholm anser att det troligen behövs skarpare förslag än vad utredningen föreslår; att peka ut strategiska innovationsområden kan vara ett sätt. Länsstyrelsen i Jönköping anser att det bör ges förutsättningar för att omsätta innovationer på marknaden. Jordbruksverket anser att samarbetet mellan forskningsbeviljande organ och näringen krävs för att de begränsade resurser som finns att tillgå ska användas på bästa sätt.

Stiftelsen Lantbruksforskning har ett beredningssystem som garanterar det engagemang från företag och bransch som utredningen efterlyser samt den vetenskapliga kvalitén av de beviljade ansökningarna. I ett första steg läggs huvudvikt vid relevans och nytta för näringen. Passerar ansökningarna denna fas uppmanas sökande att komma med en fullskalig ansökan som bedöms av en beredningsgrupp bestående av lika delar branschrepresentanter och internationell erkända forskare.

Kött och charkföretagen, Livsmedelsföretagen, Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet, Vreta Kluster, Hushållningssällskapen anser att det privata engagemanget i FoU behöver öka. Livsmedelsföretagen delar utredningens bedömning om att systemet behöver bli mer attraktivt att verka och investera i. Ett internationellt konkurrenskraftigt innovationssystem har potentialen att locka fler av de stora multinationella företagen att investera i FoU i Sverige.

Andra synpunkter om branschens medverkan och beställarrollen

Konkurrensverket anser att det är viktigt att offentligt finansierad forskning kan användas av alla som verkar på en marknad. Forskningsresultat kan kommersialiseras och ge enskilda företag en marknadsfördel. Inte minst mot bakgrund av att utredningen föreslår att det privata engagemanget i forskningen bör öka, bör regler för att säkerställa tillgänglighet till forskningsresultaten utredas.

Länsstyrelsen Gotland och *Vreta Kluster* anser att det behövs en struktur, där en speciell satsning på regionala innovationsplattformar ingår och där man kan verka nära de enskilda företagens vardag.

6.1.3 Samverkan

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att SLU ges i uppdrag att redovisa omfattningen och effekten av samverkansinsatserna.

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att det krävs ökat samarbete mellan kunskaps- och innovationssystemets aktörer.

Stödjer utredningens förslag att SLU redovisar samverkansinsatser

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) välkomnar förslaget om stärkt fokus på samverkan mellan universitet och det omgivande samhället. SLU kommer att fortsätta sin satsning på samverkan och hur denna kan utvecklas bl.a. i dialog med näring och berörda myndigheter. Som en del i VINNOVAS uppdrag att föreslå en modell för bedömning av prestation och kvalitet i lärosätenas samverkan, genomförs nu en pilotstudie där lärosäten redovisar sina samverkansstrategier samt hur man arbetar med att implementera desamma. SLU genomför alltså redan stora delar av det uppdrag som utredningen föreslår.

Traditionellt har nära samverkan skett med jordbruks-, trädgårds- och skogsbruksnäringarna. På senare år har samverkan också utvecklats mot en bredare livsmedels- och hälsosektor, bioteknik, vattenkvalitet och akvatiska resurser, sällskapsdjurens sjukvård, bioenergiområdet, stadsutveckling mm.

SLU bedriver i likhet med andra lärosäten forskning och utbildning men universitet har sedan 1997 också regeringsuppdraget att utföra fortlöpande miljöanalys (Foma) som ett tredje verksamhetsområde vilket innefattar nära samverkan med ett antal nationella myndigheter som t ex Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Skogsstyrelsen, SMHI, Boverket, Hav- och vattenmyndigheten samt med länsstyrelserna.

Länsstyrelserna i Stockholm, Västra Götaland och Livsmedelsföretagen ställer sig bakom förslaget att SLU ska redovisa omfattning och effekt av samverkansinsatser. Livsmedelsföretagen anser även att Lunds Tekniska Högskola och Chalmers bör redovisa omfattningen och effekter av samverkansinsatser och att det ska omfatta hela livsmedelskedjan.

6.1.4 Institutssektorn m.m.

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att SLU får i uppdrag att tillsammans med relevanta organisationer inom näringsliv och offentlig verksamhet arbeta fram ett särskilt program för industridoktorander. Utredningen föreslår också att SLU får i uppdrag att särskilt redovisa vilka institutsuppgifter man genomför samt hur de påverkar jordbruks- och trädgårdssektorns konkurrenskraft.

Utredningens bedömning: Institutssektorn behöver bli starkare inom jordbruks- och trädgårdsnäringen. Stärkt samverkan mellan befintliga aktörer bedöms vara nödvändig.

Delar utredningens bedömning att institutssektorn bör stärkas

Länsstyrelsen i Västra Götaland, Västra Götalandsregionen och Jordbruksverket delar bedömningen att institutssektorn bör stärkas.

Jordbruksverket ser positivt på det arbete som påbörjats med att utforma ett strategiskt institut och anser att målet bör vara att det ska finnas ett förslag färdigt till 2016. En av utmaningarna är att få en ledare som är tillräckligt fristående från de organisationer som har kompetensen. SLU, andra universitet och högskolor samt näringen är strategiska aktörer i detta arbete. Jordbruksverket medverkar också gärna.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Livsmedelsföretagen, delar bedömningen att institutssektorn bör stärkas.

LRF menar att en tydligare institutprofil runt SLU och andra relevanta lärosäten är motiverat i linje med den sammanhållande roll som SkogForsk har på skogsområdet. Livsmedelsföretagen anser att hela livsmedelskedjan bör omfattas samt utgångspunkten vara erfarenheterna från TvärLivs och livsmedelskedjans arbete inom SIO Food and Health. LiFT forskarskola bör utvärderas och vidareutvecklas till att inkludera hela livsmedelskedjan och få en än mer företagsinriktad inriktning.

Andra synpunkter på bedömningen om att stärka institutssektorn

SLU anser att snarare än att skapa ett fristående institut för jordbruks- och trädgårdssektorn är det viktigt att utveckla arbetssätten inom institutssektorn. Uppbyggnad av ett särskilt institut skulle riskera att dränera och splittra sektorns forsknings- och utvecklingsresurser. SLU har stora möjligheter att öka sitt bidrag till stärkt konkurrenskraft i sektorn. Detta förutsätter emellertid att universitetet får mer resurser med fokus på näringens behov. Vid SLU är institutsuppgiften generellt integrerad i annan verksamhet som faller inom något av områdena; Försöksverksamhet, Forskning och utveckling i samverkan med näringen, Planerad informationsverksamhet till näring och samhälle, Stöd till andra myndigheter, Klinisk verksamhet, Samverkansanställningar samt Djurlokaler.

Stödjer utredningens förslag om särskilt program för industridoktorander

Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala universitet, Formas och Västra Götalandsregionen, instämmer med utredningens förslag, att tillsammans

med relevanta organisationer arbeta fram ett program för industridoktorander.

SLU framhåller att det även bör ingå att föreslå hur finansieringen av en sådan satsning ska lösas. En särskild satsning på industridoktorander förutsätter att näringarna själva tar ansvar för finansiering av utbildningen. Industridoktorander är en form av konkret samproduktion av kunskap vilket skapar goda förutsättningar för att stärka kunskapskedjan. Ett forskarutbildningsprogram för industridoktorander skulle skapa naturliga kontaktytor mellan SLU:s forskning och rådgivning/tillämpning, och förbättra möjligheterna för behovsdriven lantbruksforskning i Sverige. Doktorander och disputerade forskare med näringsanknytning skulle dessutom kunna utgöra en värdefull resurs i grundutbildningen och bidra till underlag för rekrytering av forskare och lärare. En karriär som rådgivare skulle antagligen bli intressantare om det fanns större möjligheter till kompetensutveckling och utmaningar.

Uppsala universitet framhåller att det är viktigt att industridoktoranderna också kan vara antagna vid andra universitet och högskolor än SLU för att i större utsträckning möjliggöra tvärvetenskapliga angreppssätt.

Svensk Fågel anser att industriprogram även bör omfatta matfågelindustrin eftersom den skiljer sig från annan animalieproduktion.

Stödjer utredningens förslag att redovisa institutsuppgifter

VINNOVA lyfter fram behovet av att organisationer med institutsuppgifter tydligare bör beskriva vad lantbrukets och trädgårdsnäringsens företag kan förvänta sig av dessa när det gäller mål, roller och uppdrag.

Stödjer inte utredningens förslag att redovisa institutsuppgifter

SLU framför att det inte finns ett särskilt anslag till institutsuppgiften utan att det fördelas som en del av institutionernas basanslag. Detta till skillnad från flertalet andra OECD-länder där man inte integrerat institutverksamheter i universiteten. Det här betyder att det är en grannlaga uppgift att redovisa vilka kostnader som SLU har för institutsuppgiften med bäring på jordbruks- och trädgårdssektorns konkurrenskraft.

6.1.5 OECD-utvärdering

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att regeringen låter OECD göra en analys av det svenska kunskaps- och innovationssystemet inom jordbruks- och trädgårdssektorn, där även SLU:s framtida roll analyseras.

Utredningens bedömning: Ökad transparens och ett kontinuerligt förbättringsarbete och lärande bedöms vara nödvändigt för att ge förutsättningar för ett kunskaps- och innovationssystem som leder till en innovativ, attraktiv och hållbar jordbruks- och trädgårdssektor.

Stödjer utredningens förslag om en OECD utvärdering

Länsstyrelserna i Stockholm, Västra Götaland, Jordbruksverket och Formas ställer sig bakom förslaget. Formas anser att en viktig del är analysen av SLU:s framtida roll. Man bör också överväga om effekterna av SLU:s samverkansinsatser kan inkluderas i studien. Jordbruksverket anser dock att det är angeläget att ett eventuellt arbete med en översyn av den svenska institutssektorn på jordbruks- och livsmedelsområdet inte blir fördröjt av en sådan studie.

Livsmedelsföretagen och Lantmännen anser att den föreslagna OECD-utvärderingen bör innefatta hela livsmedelskedjan.

Svenska Köttföretagen anser att regeringen, med relevant hjälp, bör analysera det svenska kunskaps- och innovationssystemet inom jordbruk inklusive SLU:s framtida roll.

6.2 Kunskapsområden för konkurrenskraft

Kunskapsområden för konkurrenskraft från olika delar av konkurrenskraftsutredningen samlas här och innehåller

- produktionsprocesser, marknad, företagsledning
marknadskunnande och entreprenörskap (avsnitt 6.2 och 3.2)
- produktivitetsutveckling, däribland växtförädling (avsnitt 2.5)
- byggnation och upphandling (avsnitt 3.3)

Utredningens bedömning: Utredningen anser att ytterligare medel för forskning och utveckling behövs inom vissa strategiska områden för att förbättra produktionsprocesserna, stärka den inre effektiviteten och för att öka marknadskunnandet.

Från Företagande och inre effektivitet i avsnitt 3.2 – (snarlikt ovan)

Utredningens bedömning: Utredningen anser att en väsentlig del i konkurrenskraftsstrategin bör vara att öka fokus på produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap. Kompetensen inom dessa områden behöver öka. Utredningen betonar att det naturligtvis är företagaren själv som ansvarar för besluten i företaget och som därmed har det yttersta inflytandet över processen. I många företag, främst inom animalieproduktionen, så är lönsamheten för närvarande låg. Det finns samtidigt en stor spännvidd mellan de bästa och sämsta företagen inom en och samma sektor trots att

förutsättningarna kan vara i det närmaste identiska. En stor del av denna skillnad förklaras sannolikt av förmågan att leda och driva företag.

Delar utredningens bedömning att det finns behov av att satsa mer på forskning i att förbättra produktionsprocesserna, stärka den inre effektiviteten och öka marknadskunnandet

Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU) tolkar att detta avser forskning inte minst för utveckling av produktionssystem för växtodling, djurhållning och trädgårdsnäring för den konventionella och mer industriella produktionen. SLU kan ta ett ansvar för att utveckla produktionsprocesserna. SLU anser att utredningen helt har missat betydelsen av forskning och utveckling gällande arbetsmiljö- & personalledning, hälsa & säkerhet samt attraktionskraft och arbetskraftsförsörjning (inklusive utländsk arbetskraft).

”Kompetenscentrum för Företagsledning vid SLU” bör kunna utgöra en del av det samverkansnav, där forskning, utbildning och samverkan inom området företagsledning kombineras (t.ex. strategi, marknad, arbetsmiljö och innovation). Kunskapen om hur man kopplar ihop produktionsprocesser med ekonomistyrning, ledning, strategiprocesser, marknad, personalfrågor, hållbar utveckling och lärande, vad vi sammantaget kallar företagsledning, behöver både utvecklas i sig och få bättre fäste inom den gröna sektorn för att öka konkurrenskraften.

Länsstyrelserna i Södermanland, Västmanland, Västerbotten, Västra Götaland, Jönköping, Skåne, Örebro, Västra Götalandsregionen och Kemikalieinspektionen delar bedömningen. Flera länsstyrelser pekar på behovet av en ny inriktning för en ny generation lantbrukare, dvs. de, som förutom att vara effektiva producenter, även ska leda större och växande företag med ett antal anställda och ha en aktiv marknadsbevakning, en stor skillnad mot för bara något tiotal år sedan. Västra Götalandsregionen förordar ökad samverkan med andra högskolor för att förbättra produktionsprocesser och för att stärka den inre effektiviteten (exempelvis med Chalmers och Högskolan i Väst). Införandet av Lean production i lantbruket har visat att det är möjligt att överföra kunskap från andra sektorer till lantbruket. Länsstyrelsen i Skåne pekar på att en viktig faktor i produktionsprocesserna är tid och att forskning bör inriktas mot tidstudier då flera av de studier som finns tillgängliga är flera år gamla och tekniken går fort framåt.

*Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Kungliga Skogs- och lantbruksakademin (KSLA), Skogs och Lantarbetsgivarförbundet Sveriges Jordägareförbund och Jordbruksförvaltarna** anser att utredningens förslag om kunskapsutveckling inom produktionsprocesser, marknad, företagsledning och entreprenörskap är strategiskt viktiga. KSLA anser

att ett viktigt område är företagsledning eftersom utvecklingen går mot allt större företag med många anställda. LRF anser att Lean Lantbruk behöver utvecklas.

Sveriges Jordägareförbund erfar att det finns ett ökande behov av en företagslednings- och ekonomiinriktad lantmästarutbildning. Dagens lantmästare uppfattas av många, som utredningen uttrycker det, som ”doers”. I takt med att enheterna/företagen blir allt större efterfrågas dock en ny typ av utbildning/kompetens – med fortsatt god kunskap om praktiskt lantbruk men med större kunskaper inom företagsledning och ekonomi. Bristen på denna kompetens idag är en anledning till att allt fler stora och växande svenska jordbruksföretag har danska verksamhetsledare. Förbundet anser att det bör införas ett utvecklat lärlingssystem med obligatorisk praktik. I Danmark finns en modell som kan utgöra förebild.

Från Förutsättningar att uppfylla visionen i avsnitt 2.5

Utredningens bedömning: Utredningen bedömer att tillgången på mark är tillräcklig för den ökning av produktionen som förutses enligt visionen för 2030 – en hållbar, attraktiv och innovativ jordbruks och trädgårdsnäring. Nödvändiga produktionsfaktorer är inte begränsande för sektorns tillväxt. Avgörande för att uppnå visionen är i stället produktivitetens utvecklingen framöver. Företagsutveckling och strukturomvandling är väsentliga inslag för att nå visionen. Utredningen vill här betona behovet av att utveckla metoder och arbetssätt för att optimera utnyttjandet av arealer och övriga insatsmedel. Nya tekniker inom växtförädlingen skapar möjligheter och utredningen anser att dessa bör utnyttjas i större utsträckning än i dag. Det är därför viktigt att tillräckliga växtförädlingsinsatser kommer till stånd och att den svenska regeringen inom EU förhandlar i detta syfte.

Delar utredningens bedömning att satsa mer på produktivitetens utveckling

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), Västra Götalandsregionen och Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA) delar bedömningen. SLU pekar på att fördjupade kunskaper om produktionssystemens utvecklingsbehov och möjligheter för ett hållbart företagande och konkurrenskraft ställer krav på tvärvetenskapliga insatser inom teknik, biologi och ekonomi. Den ingenjörsvetenskapligt inriktade forskningen inom jordbruk och trädgård är eftersatt. Trädgårdsnäringens avancerade styrda produktionssystem är ett exempel där den tekniska utvecklingspotentialen bedöms som stor. SLU ser positivt på att utveckla samarbetet med tekniska universitet och institut. Västra Götalandsregionen pekar på behov av innovation för effektivt växtskydd, god djurvälstånd och växtförädling utan att göra avkall på hållbarhetsaspekter som ger mervärden på marknaden.

KSLA pekar på områden för förbättrad produktivitet såsom växtodling, växtskydd, produktionssystem för trädgård, husdjursförädling, husdjurens utfodring och vård, agroteknik och lantbrukets byggnadsteknik, där förutsättningar för svensk produktion i form av klimat, regelverk, marknad mm har beaktats. Resultat från motsvarande forskning i andra länder, t.ex. i Danmark, kan inte direkt utnyttjas på grund av andra förutsättningar för produktionen.

Delar utredningens bedömning om ökade satsningar på växtförädling

Sveriges Lantbruksuniversitet instämmer i att en förstärkt satsning på växtförädling är angelägen. Det kan vara dags att återupprätta ett mer reellt engagemang från samhället i svensk växtförädling. Den bör dels inbegripa insatser för att växtbiotekniken ska kunna utnyttjas fullt ut inom EU, dels en avsevärd utökning av det nationella program för växtförädling som sedan 2009 ligger på SLU och som kompletterar den växtförädling som genomförs kommersiellt med sikte på att ta fram sorter för odling i Sverige av jordbruks- och trädgårdsväxter. Ett problem ur svenskt perspektiv är dock att det företag som främst borde gynnas av detta, Lantmännen lantbruk, har sålt ut många förädlingsprogram som är viktiga för svenskt lantbruk, exempelvis höstraps, vårkorn för södra Sverige, ärt mm. Det skulle behöva vara en mycket större satsning för att kompensera för den nerdragning av satsningen som skett inom den svenska industrin.

Länsstyrelsen Jämtlands län ser en risk i att försöksodlingarna i norra Sverige nästan är borta. Det minskar tillgången till nya sorter som ger bättre avkastningar, och metoder att möta frågeställningar unika för Norrland.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Föreningen Foder och Spannmål, Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien, Hushållningssällskapen, Sveriges utsädesförening, Sveriges Frö och Oljeväxtodlare, Sveriges Jordägareförbund anser att det är särskilt viktigt med ökade satsningar på växtförädling och menar att mer offentliga medel behövs.

Hushållningssällskapen, LRF och Lantmännen pekar på att växtförädlingen ger produktivitetshöjning och att en anpassning till svenska förhållanden är nödvändig. Den inhemska växtförädlingen har i dag krympt kraftigt. Hushållningssällskapen pekar på att Stiftelsen Lantbruksforskning, som hittills finansierat en stor del av sortprovningen, kommer att ändra sin inriktning vilket innebär att finansieringen kommer att minska. Såväl sortprovning som övrig fältförsöksverksamhet behöver hitta en ny finansieringsform som är handelsneutral och där alla berörda bidrar, vilket inte är fallet i dag.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, Sveriges utsädesförening betonar vikten av framtagning av nya egenskaper och verktyg, anpassat till sortframställning, så kallad prebreeding. För de stora marknaderna lönar sig prebreeding kommersiellt, men inte för små marknader med krav på lokal anpassning, som den svenska. Lantmännen menar att därefter kan kommersiell inriktad sortframställning ta över den fortsatta utvecklingen. LRF framhåller att våra nordiska grannländer Danmark, Finland och Norge har under de senaste åren antagit nya program i samarbete med staten och kommersiella aktörer med syfte att säkra sin nationella växtförädling. Svensk växtförädling bör ses i ett nordiskt sammanhang och förutsätter en fortsatt och ökad satsning genom bland annat Nordiska Ministerrådet Public Private Partnership (PPP). Lantmännen framhåller att växtförädling är viktig för ökad diversifiering och skapar möjligheter för livsmedelsindustrin och bidrar även till ökad biologisk mångfald. Det tar lång tid innan ett växtförädlingsprogram ger ekonomisk avkastning för ett utsädesföretag, fast det ger god lönsamhet för lantbrukaren och näringen. Sveriges utsädesförening föreslår att en ytterligare resursförstärkning till området baseras på en särskild utredning som helst är parlamentariskt sammansatt, eller en motsvarande arbetsgrupp knuten till arbetet med livsmedelsstrategin.

Från Kapitalförsörjning och investeringar 3.3 – kunskapsområde bygg

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att Jordbruksverket, tillsammans med berörda intressenter, får i uppdrag att sammanställa kunskap och identifiera kunskapsluckor om byggnation och byggnadsinventarier inom jordbruks- och trädgårdssektorn. Jordbruksverket ska vidare föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutvecklingen när det gäller byggteknik. Utredningen föreslår också att medel för kompetensutveckling inom Landsbygdsprogrammet allokeras till insatser för att stärka företagens processkunskap gällande upphandlingar vid omfattande investeringar.

Utredningens bedömning: Investeringar kommer inte att komma till stånd om förväntningarna på lönsamhet är låga. Investeringar är samtidigt en förutsättning för att skapa tillväxt och värdeskapande. Åtgärder behöver därför vidtas för att skapa förutsättningar för mer kostnadseffektivt byggande. Utredningen bedömer att forskningsmedel och innovationsinsatser bör fördelas till att utveckla kunnandet om kostnadseffektivt byggande inom jordbruks- och trädgårdssektorn.

Stödjer utredningens förslag om att utveckla kompetens inom byggteknik

Länsstyrelserna i Stockholm, Sörmland, Halland, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten och Jordbruksverket anser det viktigt att forskning och innovationsinsatser ska satsas för att utveckla

kunnandet om kostnadseffektivt byggande. Jordbruksverket anser dock att uppdraget bör läggas på aktörer som har befintlig kompetens på området. Till exempel Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) och Institutionen för biosystem och teknologi (BT) som arbetar i ett brett spektra med frågor som rör byggandet inom dessa sektorer inklusive frågor om utbildning och forskning inom området, eller något av rådgivningsföretagen.

Svenska Köttföretagen anser att det är särskilt viktigt att forskningsmedel och innovationsinsatser fördelas till att utveckla kostnadseffektiva byggnader inom jordbrukssektorn samt att kunskapsluckor identifieras inom samma område. Detta understryks också inom Handlingsplan Gris.

*Jordbruksförvaltarna** instämmer i utredningens analys och förslag till åtgärder.

Tveksam till delar av förslag om byggteknik

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) bedömer att huvudorsaken till de höga svenska byggkostnaderna är konkurrenssituationen i den svenska byggsektorn där utbudet domineras av ett fåtal aktörer, inte minst på materialsidan. Dessa aktörer har betydande marknadsmakt vilket innebär stor risk för att vinsterna av framsteg vad gäller kostnadseffektiva byggnadstekniker – i den mån man lyckas identifiera sådana som inte redan används – inte kommer konsumenterna, i detta fall jordbruks- och trädgårdsföretagen, till del.

SLU anser inte att förslaget om att ge Jordbruksverket i uppdrag att föreslå åtgärder för att långsiktigt stärka kompetensutveckling när det gäller byggteknik ska genomföras.

SLU instämmer dock i att byggkostnaderna är högre i Sverige än i många konkurrentländer. Det är möjligt att detta delvis beror på att Sveriges lagstiftning försvårar direkt tillämpning av teknologiska framsteg inom området jämfört med andra länder. Mot den bakgrunden kan det vara av intresse att sammanställa kunskap och kunskapsluckor och se om det finns kostnadseffektiva lösningar som är förenliga med svensk lagstiftning som inte används.

Andra synpunkter på kunskapsområden

Länsstyrelsen i Jönköping menar att, för att stärka primärproducenternas roll i försäljningsledet, finns det behov av kompetensutveckling för primärproducenter inom följande utvecklingsområden: underlätta produktion av premiumprodukter som efterfrågas av konsumenter, egen förädling av råvaran, starkare varumärke, andra försäljningskanaler samt lämna anbud vid offentliga upphandlingar.

Sveriges Lantbruksuniversitet anser att, för att stödja exportmöjligheterna, är det också angeläget med forskning och innovationsinsatser som syftar till att ta fram produkter med inbyggda mervärden, baserade på inte bara cerealier utan också frukt och grönt där efterfrågan ökar snabbt.

Naturskyddsföreningen delar utredningens slutsats att FoU om alternativa/förebyggande metoder till växtskyddsmedel tar lång tid att utveckla. Föreningen menar att denna forskning alltför länge varit eftersatt och att regeringen skyndsamt bör prioritera detta.

6.3 Rådgivning

Utredningens bedömning: Rådgivarna kan spela en nyckelroll i arbetet med att stärka jordbruks- och trädgårdssektorns konkurrenskraft genom att agera brobyggare mellan praktik och akademi. Utredningen bedömer att det är viktigt att rådgivningsföretagen utvecklar kompetens inom områden som är strategiskt viktiga för konkurrenskraften både vad gäller företagande och sakkunskap. Utredningen bedömer vidare att branschen bör ta ansvar för att kategorisera rådgivningen så att kunder ges bättre möjlighet att välja den rådgivning som svarar mot behovet. För att tillgodose behovet av rådgivare anser utredningen att branschen, i samarbete med SLU:s kompetenscentrum för rådgivning, bör utforma ett traineeprogram för nya rådgivare.

Delar utredningens bedömning att rådgivarna kan spela en nyckelroll i arbetet med att stärka konkurrenskraften

Länsstyrelserna i Stockholm, Östergötland, Gotland, Blekinge, Skåne, Halland, Västra Götaland, Västmanland, Dalarna, Gävleborg, Jämtland, Västernorrland, Västerbotten och Jordbruksverket delar utredningens bedömning om rådgivningen nyckelroll.

Länsstyrelserna i Kronoberg, Gotland, Halland, Dalarna, Västerbotten, Västernorrland, Jämtland pekar på att det är brist på kvalificerade rådgivare. Länsstyrelserna i Kronoberg, Dalarna, Jämtland och Västerbotten anser att insatser måste göras för att bevara kvalificerad rådgivning även i områden där det är glesare mellan jordbruken.

Länsstyrelsen i Stockholm pekar på att rådgivningen även är en viktig förmedlare av behov från näringen till akademi. Länsstyrelsen i Östergötland framhåller att rådgivningen behöver utvärderas och bli mer evidensbaserad. Länsstyrelsen i Blekinge uppfattar att lantbrukare ibland inte anser att rådgivarna svarar upp mot behoven. Behovet av rådgivning har även förändrats och vid större förändringar på företaget, t.ex. inför en större investering, krävs ett större helhetsgrepp hos rådgivaren. Många gånger kan det krävas att flera rådgivare med olika kompetens samarbetar, men framförallt krävs rådgivare med stor kunskap och erfarenhet. Länsstyrelsen i Gävleborg menar att det är viktigt att inse att

rådgivningen ger bäst resultat när den sätts in hos de lantbruksföretag som kan minst. Länsstyrelsen menar att det är fel strategi att serva de som redan kan mycket med expertkunskaper och spjutspetskompetens. Jordbruksverket anser att ökad spridning och tillämpning av befintlig kunskap kan ha väl så stor potential att öka produktiviteten som framtagande av ny kunskap. Dessutom på kortare tid. En bakgrund till denna synpunkt är att det finns stora skillnader i tekniskt och ekonomiskt effektivitet i företagen, såväl inom landet som i jämförelse med andra länder.

Sveriges lantbruksuniversitet anser att rådgivningen inte har lyckats tillräckligt bra med uppgiften att implementera ny kunskap. På något sätt behöver man skapa en starkare infrastruktur som jobbar med bristerna i kunskapskedjan, nämligen kopplingen mellan forskning och implementering. Här kan SLUs nyinrättade "Kompetenscentrum rådgivning" fylla en viktig uppgift.

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien (KSLA), Svenska Köttföretagen, Svensk fågel, Ekologiska lantbrukarna stödjer utredningens bedömning om behovet av stärkt rådgivning.

KSLA pekar på att rådgivningsföretagen har svårt att få tag på kompetent personal. Detta understryker vikten av att SLU agerar mer aktivt för att öka underlaget till utbildningar av betydelse för jordbrukets och trädgårdsnärings konkurrenskraft. Samtidigt har rådgivningsföretag och företag ett stort ansvar att initiera ökade kontakter med SLU. Svenska Köttföretagen anser att det är viktigt att kopplingen mellan forskare och rådgivare stärks. Ekologiska lantbrukare pekar på att ekologiska producenter efterfrågar rådgivare med spetskompetens. Det blir allt färre rådgivare som kan tillgodose det behovet. För att möjliggöra en expansion och tillgodose marknadens efterfrågan på ekologiska livsmedel är tillgång på rådgivare en förutsättning.

Delar utredningens bedömning att kompetens inom företagande och sakkunskap är viktiga

Länsstyrelsen i Halland pekar på att det är brist på rådgivning inom områdena trädgård, teknik, markavvattning, byggnadsteknik.

Länsstyrelsen i Västerbotten pekar på brist på rådgivning inom mjölk och byggnadsteknik och befarar brist på rådgivning när Växa lägger ned sitt kontor i länet.

Jordbruksverket pekar på att det är brist på erfarna växtodlings- och trädgårdsrådgivare, inte minst i skogslänen. En mjölkproducent i ett skogslän behöver även kompetent växtodlingsrådgivning.

Svensk Fågel pekar på att kompetensen måste anpassas efter respektive bransch. Rådgivningsföretagen täcker inte alla behov, i synnerhet inte

inom matfågeluppfödning som inhämtar kompetensen från utlandet. Kunskapen kring svenska mervärden i form av djurhälsa, smittskydd och djurvälstånd är dock inte på samma nivå internationellt.

Stödjer utredningens förslag om ett traineeprogram för rådgivare

Länsstyrelserna i Stockholm, Blekinge och Västra Götalandsregionen stödjer förslaget om ett traineeprogram för rådgivare.

Stödjer inte utredningens förslag om traineeprogram

Länsstyrelsen i Skåne anser inte att en traine utbildning kan hjälpa studenter att bli duktiga rådgivare och skapa de praktiskt kunniga rådgivare som marknaden efterfrågar, utan föreslår istället att Lantmästarprogrammet får ett påbyggnadsår.

Stödjer inte utredningens förslag om kategorisering av rådgivare

Länsstyrelsen i Norrbottens avvisar förslaget till kategorisering av rådgivare, då det inte bedöms säkerställa kvalitet.

6.4 Kompetensförsörjning

Utredningens förslag: Utredningen föreslår att SLU i samarbete med näringslivet, samt svensk och internationell expertis inom universitet och högskola, får i uppdrag att analysera och lämna förslag till hur kompetensförsörjningen för primärproduktionen kan stärkas genom högre utbildning. Utredningen föreslår att viktiga kunskapsområden för att stärka konkurrenskraften prioriteras inom ramen för kompetensutveckling och rådgivning inom Landsbygdsprogrammet.

Utredningens bedömning:

1. Utredningen anser att den högre utbildningen har stor betydelse för tillväxt och konkurrenskraft i sektorn. Universitet som vill utvecklas måste emellertid erbjuda utbildning med en bredare inriktning. Jordbruks- och trädgårdssektorn har minskat i omfattning, vilket har medfört att det finns färre studenter som vill utbilda sig inom sektorn. Detta innebär att det kan bli svårt att tillgodose behovet av kompetens för att stärka jordbruks- och trädgårdssektorns konkurrenskraft.

2. Utredningen anser att man bör underlätta för vuxna som vill byta yrke till ett trädgårds- eller jordbruksyrke. De förslag som har lämnats av Myndigheten för Yrkeshögskolan bör genomföras. Utredningen anser vidare att tvååriga tillstånd för att ge utbildning inom yrkeshögskolan är för kort tid och att man bör överväga mer långvariga tillstånd för yrkeshögskoleutbildningar inom jordbruk och trädgård.

3. Utredningen anser att naturbruksgymnasium bör kunna kombineras med högskolekompetens, och att ökad nationell samordning t.ex. genom riksintag inom gymnasieskolans naturbruksutbildningar bör övervägas.

4. Utredningen anser att det skulle vara positivt med en högre grad av nationell samordning av kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser inom Landsbygdsprogrammet.

5. Utredningen bedömer att attraktiviteten för vissa viktiga nyckelyrken inom näringen behöver förbättras och att branschen bör ta ett ökat ansvar för att säkra sin kompetensförsörjning.

6.4.1 Delar utredningens bedömning att den högre utbildningen har stor betydelse för tillväxt och konkurrenskraft i sektorn, samt att det är svårt att tillgodose kompetens

Länsstyrelserna i Uppsala, Skåne, Västra Götaland, Värmland, Jordbruksverket, Sveriges lantbruksuniversitet, Livsmedelsverket, Västra Götalandsregionen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter, LRF Ungdomen, Livsmedelföretagen, Ekologiska lantbrukarna, Naturbruksskolornas förening, Svensk Fågel, Svenska Ägg, Sveriges Jordägarförbund och Kött och charkföretagen delar utredningens bedömning.

Länsstyrelsen i Uppsala anser att man bör se över möjligheten att underlätta för högutbildade människor från andra länder att få tillgodoräkna sig en examen från ett annat land. Länsstyrelsen i Skåne förordar att Lantmästarprogrammet får ett påbyggnadsår som kan ge fördjupade naturvetenskapliga kunskaper och på så sätt göra det möjligt för näringen att få tillgång till rådgivare med stor praktisk kunskap, förankrad i naturvetenskaplig/teknisk grund. Företagare gillar ofta ”doers” men för att ta rätt strategiskt beslut och skapa innovation behövs fördjupad kunskap och de tre förmågorna teknisk, kreativ och social/beteendemässig förmåga. Länsstyrelsen i Gävleborg konstaterar att praktisk lantbrukserfarenhet är viktig i de flesta av de olika typer av tjänster där länsstyrelsen kommer i kontakt med lantbrukare. Att arbeta med de biologiska processer som odling och uppfödning kräver mer än teoretiska kunskaper och lantbruksinriktade utbildningarna bör därför innehålla krav på praktik.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anser att i dagsläget saknas praktisk kompetens inom det tekniska/biologiska området inom den högre jordbruksutbildningen, något som är alarmerande i detta sammanhang. En nysatsning på denna typ av kompetens behövs för att möta behoven framöver. Det har under senare år varit svårt att rekrytera studenter till agronom- (delvis) och hortonomutbildningarna trots goda möjligheter till anställning samtidigt som potentiella arbetsgivare inom sektorn har synpunkter på innehållet i utbildningarna. SLU har inlett en översyn av dessa program där synpunkter från sektorn kommer att beaktas.

SLU pekar på att betydelsen av att utbildningen kan baseras på en aktiv forskning är mycket viktigt för sektorns långsiktiga utveckling men det diskuteras inte i utredningen. SLU måste ges ett större utbildningsuppdrag för att säkerställa kunskapsförsörjningen på arbetsmarknaden både på grundutbildningsnivå och inom det livslånga lärandet. Som universitet har SLU sedan lång tid anpassat sig till den verklighet som poängterar forskningsframgångar inom lärarkåren. Det är inom många områden svårt att rekrytera lärare med tillämpad lantbrukskompetens, vilket kan anses nödvändigt för att kunna erbjuda just denna kompetens inom SLU:s yrkesprogram.

Jordbruksverket poängterar att för att säkra sektorns kompetensbehov är attraktiva grundutbildningar nödvändiga. Jordbruksverket ser inom flera av sina egna områden att det är svårt att hitta personer med både akademisk utbildning och praktisk erfarenhet. Kombinationen är extra viktig till exempel för djurskyddskontrollanter och handläggare som ska vara med i processerna kring att utforma nya stöd eller regler, men också utanför Jordbruksverkets områden för rådgivare, bankanställda och inom livsmedelsindustrin.

Livsmedelsverket pekar på att den målstyrda livsmedelslagstiftningen och företagans ansvar i den egna verksamheten ställer stora krav på kompetens hos livsmedelsföretagarna om till exempel processutveckling, riskvärdering och lagstiftning. Motsvarande krav ställs följaktligen även på kontrollmyndigheterna. Livsmedelsverket ser behov av kontinuerlig kompetensutveckling för inspektörer och att det satsas offentliga medel för att utbilda livsmedelsföretag, via till exempel e-learning, är

Västra Götalandsregionen pekar på att tillgängligheten till högre utbildning inom jordbruk har försämrats sedan SLU flyttat grundutbildningar från SLU i Skara till Uppsala. Det är angeläget att se över möjligheterna att hitta andra lösningar för att förbättra kompetensförsörjningen till jordbrukssektorn i Västra Götaland som är ett av landets största jordbrukslän. Exempelvis skulle en mastersutbildning om jordbruksproduktion bli en bra påbyggnad på kandidatutbildningar inom biologi, ekonomi och teknik.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttproducenter anser att ett utvecklat samarbete mellan skola och näringsliv kan säkerställa utbildningens kvalitet och att branschrådet vid SLU kan aktiveras ytterligare. Ekologiska lantbrukarna ser sedan några år tillbaka på hur utbildning monteras ned från naturbruksgymnasier hela vägen till universitet. LRF Ungdomen pekar på att lantbruksföretagen dagligen möter risk och hanterar stora kapital och att det krävs kvalificerad utbildning. LRF Ungdomen anser att utbildningarna bör innehålla både akademisk och praktisk kunskap för att möta rätt behov

på arbetsmarknaden. SLU behöver skapa den kompetensprofil som arbetsmarknaden är i behov av.

Livsmedelsföretagen instämmer i problembeskrivningen för primärproduktionen kring både gymnasial utbildning för unga och vuxna (yrkesvux) samt yrkeshögskola och högskola. Det är dock beklagligt att livsmedelsindustrin, som en viktig länk i livsmedelskedjan, lämnas därhän. Den svenska livsmedelsindustrin har genomgått en strukturomvandling sedan EU-medlemskapet för tjugo år sedan. Fortsatt modernisering av produktionen är nödvändig för att klara den långsiktiga konkurrensen och därmed möjligheten att behålla och utveckla produktionen i Sverige.

Svensk Fågel och Svenska Ägg framhåller att det är viktigt att regeringen satsar på en fjäderfäutbildning inom SLU för att stärka den kvalitet som Sverige hittills har lyckats uppnå vad gäller god djurhälsa och säkra livsmedel. SLU planerar att dra ner på fjäderfäundervisningen och de nyutexaminerade veterinärerna kommer att ha ännu sämre kunskap om fjäderfä trots att branschen ökar.

Svenska Ägg anser att SLU inte fullgör sitt uppdrag när det gäller att utbilda kvalificerad personal för livsmedelsproduktionens hela kedja. För att besättningsveterinärer ska kunna fungera måste branschen själv utbilda dem i baskunskaper om fjäderfäsjukdomar, djurvälstånd och produktion. Förtroendet har branschen erhållit genom ett nära samarbete med myndigheter, experter samt genom kompetensutveckling inom branschen där helhetssynen mellan god djurhälsa, bra smittskydd och god djurvälstånd varit basen. Det finns redan nu exempel på företag i Sverige som söker veterinär kompetens i andra länder. Dessa veterinärer har hög kompetens inom fjäderfä, men ofta en annan syn på förebyggande arbete inom såväl djurvälstånd som smittskydd jämfört med vad vi har i Sverige. Den svenska antibiotikaanvändningen ligger på en mycket låg nivå, som ett resultat av det gedigna arbete som hittills lagts ner.

Kött och Charkföretagen pekar på att inom områdena kött och charkuteri har de resurser som funnits i form av kompetens och forskning på bl.a. SLU försvunnit, för en stärkt animalieuppfödning är inte bara forskning om uppfödning/avel viktigt, utan lika viktigt är ett återupprättande av nationell kompetens även inom kött och charkuteri.

6.4.2 Delar utrednings bedömning att man bör underlätta för vuxna som vill byta till ett trädgårds- eller jordbruksyrke

Myndigheten för yrkeshögskolan pekar på att inom yrkeshögskolan finns eftergymnasiala verksamhets- och företagsledarutbildningar, t.ex. driftledar- och gårdsmästarutbildningar. Just nu finns ingen utbildning inom yrkeshögskolan som inriktat sig mot trädgårdsodling, men det har funnits tidigare. Utbildningar inom yrkeshögskolan är eftergymnasiala

och ska därför ses som en del av den högre utbildningen. Utbildningar inom yrkeshögskolan nyttjar dock inte alla beviljade platser. Några orsaker till detta kan vara att grundkunskaper saknas, bl.a. på grund av att det är för få som väljer dessa inriktningar inom gymnasial utbildning och avsaknaden av yrkeslivserfarenhet i jordbruk- och trädgårdsproduktion. Utredningens uppgifter om tillstånd för yrkeshögskolan är felaktiga. Yrkeshögskoleutbildningar är olika långa och därför varierar det hur långa besluten är.

Länsstyrelserna i Uppsala, Stockholm, Kronoberg, Halland, Västra Götaland, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten och Västra Götalandsregionen delar bedömningen. Antalet sökande till ren jordbrukslinje på gymnasiet minskar. Många av dem som etablerar sig som lantbrukare i framtiden kommer av olika skäl att göra detta efter ett yrkesbyte. Därför behövs effektiva former för vuxenutbildning för blivande företagare. Det bör även ges goda möjligheter för eleven att studera på annan ort eller på distans.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter och LRF Ungdomen ser det som mycket värdefullt att vuxenutbildning förstärks. Det finns ett behov av att öka möjligheterna till yrkesutbildning för vuxna för att öka tillgången på kompetent personal och möta efterfrågan från personer som senare i livet önskar satsa på företagande inom svensk livsmedelsproduktion. LRF Ungdomen anser att finansiering av eftergymnasiala utbildningar måste prioriteras av arbetsförmedlingen, då det finns ett stort behov av arbetskraft i branschen.

Livsmedelsföretagen framhåller att svensk livsmedelsindustri behöver medarbetare med teknisk kompetens inom processteknik, drift och underhåll samt automationsteknik. Livsmedelsföretagen ser därför behovet av yrkesvux för den som vill utbilda sig till yrken inom livsmedelsindustrin i vuxen ålder.

6.4.3 Delar utredningen bedömning att naturbruksgymnasium bör kunna kombineras med högskolekompetens, och att ökad nationell samordning t.ex. genom riksintag inom gymnasieskolans naturbruksutbildningar, bör övervägas

Länsstyrelserna i Uppsala, Kalmar, Västra Götaland, Västernorrland, Norrbotten, Sveriges lantbruksuniversitet, Västra Götalandsregionen, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjölk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter, Hushållningssällskapen, Naturvetarna och Naturbruksskolornas förening instämmer i utredningens förslag att naturbruksgymnasium bör kunna kombineras med högskolekompetens.

Länsstyrelserna i Kalmar, Kronoberg, Västra Götaland, Västmanland, Västernorrland, Västerbotten, Jämtland, Norrbotten, Jordbruksverket delar bedömning om ökad nationell samordning exempelvis med riksintag då antalet sökande till utbildningarna försämras eller är mycket lågt.

Länsstyrelserna i Jämtland och Norrbotten pekar på att i dag kämpar de mindre naturbruksgymnasierna då antalet elever är ständigt minskande. I Jämtlands län finns många småskaliga livsmedelstillverkare som för att utveckla sitt företag och bli mer konkurrenskraftiga behöver kompetensutveckling. Länsstyrelsen i Kalmar framhåller att det är föråldrat att bedriva lantbruksutbildning på isolerade naturbruksgymnasium med internat. Oftast finns det inte resurser för att hålla skoljordbruk som har det senaste inom t.ex. teknikområdet. Utbildningscentrum med ett bredare anslag bör inrättas, där man har livsmedelsproduktion i fokus och inte bara jordbruk. Ett sådant centrum skapar möjligheter att nyttja gemensamma resurser för grundutbildning och högskolebehörighet, och ger möjlighet till olika utbildningsvägar inom lantbruk, trädgård, slakteri, mejeri, storkök, restaurang, teknik och fordon etc. Länsstyrelsen Skåne bedömer att den nya gymnasieläroplanen (2011) förhindrar utredningens förslag. Det är fortfarande möjligt att läsa naturvetenskapliga ämnen som komplement, men studieplanen blir då så omfattande att det går ut över helheten och väldigt få elever uppnår tillräckligt höga betyg för att kunna konkurrera med elever, från t.ex. natur-vetenskapliga programmet, om platserna på högskolor och universitet.

Sveriges lantbruksuniversitet och Västra Götalandsregionen framhåller att naturbruksskolornas elever tidigare utgjort en betydande del av SLU:s studentunderlag. Elevunderlaget till naturbruksskolornas lantbruksutbildningar har samma negativa trend som studentunderlaget till SLU:s utbildningsprogram inom lantbruksområdet. Västra Götalandsregionen pekar på att ökat flöde av elever från naturbruksgymnasier till högskoleutbildningar på högre nivå skulle skapa bättre förutsättningar för kombinationen av hög akademisk och praktisk kunskapsnivå, vilket efterfrågas av branschen.

Jordbruksverket anser att en avgörande faktor för framtida konkurrenskraft är attraktiva grundutbildningar. Jordbruksverket anser att det bör finnas incitament för naturbruksgymnasier att hitta samarbetsformer och former för distansundervisning så att gymnasiala utbildningar kan erbjudas i alla landsdelar.

Hushållningssällskapen framhåller att naturbruksskolan bör ge högskolekompetens och menar att det skulle bidra till att få fler högskoleutbildade rådgivare med kunskap om praktiskt lantbruk. Hushållningssällskapen har, liksom andra rådgivningsorganisationer, de senaste åren haft svårigheter att rekrytera nya rådgivare.

Naturvetarna* pekar på att Yrkesprogramutredningens slutbetänkande når en helt annan slutsats om behovet av högskolekompetens. Konkurrenskraftutredningens är mer förankrade i den verklighet förbundet upplever.

Andra synpunkter avseende gymnasieskolan

Myndigheten för yrkeshögskolan pekar på att ett vikande elevantal på naturbruksprogrammet inom gymnasieskolan påverkar inte bara antalet potentiellt sysselsatta i branschen, utan också rekryteringsunderlaget till yrkeshögskoleutbildningar. Dessutom kan ett vikande elevantal på naturbruksprogrammet inom gymnasieskolan leda till att även utbildningar inom yrkeshögskolan aldrig kommer igång. När naturbruksgymnasierna lägger ner vissa inriktningarna förskingras även lärarkompetens och undervisnings anläggningar monteras ner. Yrkeshögskoleutbildningarna bedrivs ofta av samma anordnare som gymnasieskolans utbildningar.

Livsmedelsföretagen framhåller att svensk livsmedelsindustri behöver medarbetare med teknisk kompetens inom processteknik, drift och underhåll samt automationsteknik. I dagsläget finns processinriktad industriteknisk gymnasieutbildning på tre orter i Sverige med sammanlagt ca 40 elever som ska försörja hela den processinriktade industrin inklusive läkemedel, raffinaderier och papperstillverkare. Inom automation finns det totalt drygt 500 elever i hela Sverige. Livsmedelsföretagen vill dessutom särskilt lyfta att inom styck/slakt finns i dag en enda utbildningsanordnare som genom så kallad särskild variant fått tillstånd att anordna denna utbildning inom gymnasieskolan i Göteborg. Sedan 2011 har utbildning inom detta område inte haft någon sökande elev. Inom mejeri finns det inte längre någon utbildning i Sverige på gymnasial nivå. Svenska livsmedelsföretag har därför fått vända sig till Danmark för att kunna utbilda sina egna anställda. Då anpassad utbildning saknas på gymnasial nivå är många livsmedelsföretags produktion i Sverige på sikt hotad. Vi anser att Sverige borde utöka sitt samarbete inom Norden för att tillgodose livsmedelsföretagens behov av utbildning på gymnasial nivå för både unga och vuxna. Utbildning inom både mejeri och styck/slakt finns i Danmark.

6.4.4 Delar utredningen bedömning att det vore bra med nationell samordning av kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser inom Landsbygdsprogrammet

Länsstyrelserna i Kronoberg, Gotland, Skåne, Halland, Västmanland, Västernorrland och Västerbotten stödjer utredningens förslag med ökad nationell samordning om det kombineras med tydligt regionalt inflytande på hur insatserna genomförs. Länsstyrelsen i Västmanland och Västerbotten framför att den högre graden av nationell samordning

redan är genomförd genom att budgeten för utbildningarna lagts på Jordbruksverket och inte på länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Skåne anser att behovsanalyser och viss kompetensutveckling kan erbjudas under hela programperioden och att grundinnehållet i utbildningarna kan vara detsamma, över landet. Detta är dock inte detsamma som att kompetensutvecklingen i sin helhet ska administreras enbart centralt av Jordbruksverket. Länsstyrelsen föreslår därför att en central behovsanalys kompletteras med en regional analys för att ta fram behovet av kompetensutveckling. Länsstyrelsen i Västerbotten framför att de grundläggande kurser som erbjudits nystartade jordbrukare bl.a. för att klara utbildningskraven för startstöd, och som finansierats genom landsbygdsprogrammet, inte längre kan ges pga. minskad medelstilldelning.

6.4.4 Delar inte utredningen bedömning att det vore bra med nationell samordning av kompetensutvecklings- och rådgivningsinsatser inom Landsbygdsprogrammet

Länsstyrelserna i Södermanland, Stockholm, Örebro, Jönköping, Skåne, Västra Götaland och Västra Götalandsregionen anser inte att medlen i Landsbygdsprogrammet till kompetensutveckling i högre grad än tidigare ska administreras av Jordbruksverket (nationellt) då förutsättningarna för företagen inom jordbruk- och trädgårdsnäringen skiljer sig åt inom landet. Länsstyrelsens lokalkännedom samt närhet till företagare och övriga aktörer gör att det är lätt att bedöma målgruppens behov.

Länsstyrelserna i Södermanland, Stockholm och Örebro pekar på att många av de konsulter och rådgivare som anlitas inom kompetensutvecklingen har spetskompetens inom ett smalare område och jobbar över stora delar av landet. Administreras medlen till kompetensutveckling centralt från Jordbruksverket finns det en risk att större delen av medlen går till de områden som har tätt med rådgivare och konsulter. Det skulle starkt missgynna delar av Sverige där det saknas eller är brist på rådgivare, konsulter och annan kompetens inom lantbruk och trädgård. Inom vissa kompetensområden är målgruppen liten och det finns redan idag ett väl utvecklat samarbete mellan länen. Länsstyrelsen i Stockholm anser att nationell samordning kan gälla metodikfrågor (mobilisering och genomförande), samt samordning av medel inom vissa områden.

Länsstyrelsen i Västra Götaland anser att det ger bättre resultat att länsstyrelserna administrerar resurserna inom Landsbygdsprogrammet regionalt. Det förutsätter dock att det finns en fungerande utbildning på alla nivåer inom det ordinarie skolsystemet, inklusive yrkeshögskolor. Länsstyrelserna delar bedömningen att programmen för kompetensutveckling och rådgivning ska vara långsiktiga och ske i samverkan mellan olika aktörer.

6.4.5 Delar utredningens bedömning att näringen bör ta ett ökat ansvar för att säkra sin kompetensförsörjning

Länsstyrelsen i Uppsala anser att branschens egen attityd är viktig och att man för fråga sig – varför attraheras inte ungdomar av vår bransch?

Länsstyrelsen Norrbotten anser att grundskolan har en viktig roll i att upplysa konsumenter och skapa intresse för branschen. Barnen får i dag lära sig att kompostera mat men inte odla mat. Genom aktiv marknadsföring av olika inriktningar och möjligheter kan man göra utbildningarna mer attraktiva och locka fler sökanden.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) vill tillsammans med naturbruksskolorna ha ett mer aktivt samarbete där man jobbar med rekrytering till sina utbildningar för att stödja naturbruksskolornas ambition att fler elever ska kunna studera vidare vid SLU.

Lantbrukarnas Riksförbund (LRF), LRF Mjolk, LRF Växtodling, LRF Trädgård, LRF Kött, LRF Häst, LRF Konsult, Lantmännen, Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare, Sveriges Betodlare, Sveriges Nötköttsproducenter och Föreningen Sveriges Spannmålsodlare pekar på betydelsen av ett utvecklat samarbete mellan skola och näringsliv i arbetet med att säkerställa utbildningens kvalitet och attraktionskraft. På gymnasienivå handlar det om en förstärkning av lokala programråden.

Föreningen Sveriges Spannmålsodlare anser att större resurser måste satsas på en mer produktionsinriktad lantbruksutbildning. Samverkan mellan lantbruksskolor och näringen måste fördjupas för att få fram driftiga duktiga brukare. Även fortbildning för aktiva lantbrukare behövs. Detta gärna i samarbete med maskinföretag för att lyfta teknikkunskaper och kunna påverka utvecklingen.

LRF Ungdomen anser att det finns gott om utbildningsplatser för de gröna näringarna, men de syns inte på rätt sätt. Från politiskt håll behövs långsiktigt hållbara spelregler som gör det attraktivt att satsa och verka inom gröna näringar, då vi i Sverige inom snar framtid kommer att ha allvarliga problem med generationsskiften inom branschen.

Naturbruksskolornas förening pekar på att de senaste åren har attraktionskraften hos ungdomar sjunkit kraftigt för de gröna näringarna vilket bl.a. avspeglas i att en mindre andel än tidigare av landets ungdomar söker sig till naturbruksprogrammets olika inriktningar. Naturbruksskolornas förening stödjer utredningens bedömning om att branschen och företagen har en viktig roll att fylla och att även naturbruksskolorna måste ta sitt ansvar.

Stödjer utredningens förslag att Sveriges lantbruksuniversitet, i samarbete med näringslivet, får i uppdrag att lämna förslag till stärkt kompetensförsörjningen för primärproduktionen genom högre utbildning

Länsstyrelsen i Stockholm, Jordbruksverket och Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) stödjer utredningens förslag.

SLU betonar att det är viktigt att även andra aktörer än universitetet är delaktiga, där exempelvis utbildningarna vid naturbruksskolor också spelar en viktig roll. Jordbruksverket pekar på att det verkar finnas ett informationsglapp mellan arbetsmarknaden och presumtiva studenter på SLU.

Myndigheten för yrkeshögskolan anser att de bör delta i utredningen om kompetensförsörjning. Myndigheten har kompetens i att analysera sektorns behov av verksamhets- och företagsledande yrkesroller.

Kommunal saknar idéer om utbildningsinsatser för att stärka och ta vara på den anställda arbetskraftens potential.

Stödjer utredningens förslag att kunskapsområden för att stärka konkurrenskraften prioriteras inom Landsbygdsprogrammet

Länsstyrelserna i Uppsala, Kronoberg, Kalmar, Gotland, Skåne, Halland, Västmanland, Värmland, Västernorrland, Västerbotten, Norrbotten, Jordbruksverket, Svenska Ägg och Jordägareförbundet stödjer utredningens förslag och anser att de föreslagna kunskapsområdena är viktiga för att stärka jordbrukets konkurrenskraft

Länsstyrelserna i Kronoberg, Halland och Värmland pekar på att det behövs en ny inriktning för en ny generation lantbrukare, de som förutom att vara effektiva producenter även ska leda större och växande företag med ett antal anställda och ha en aktiv marknadsbevakning. Länsstyrelsen i Kalmar framhåller att det har stor betydelse inför framtiden att kompetensförsörjning inom jordbruks- och trädgårdsnäringen utvecklas och moderniseras. Länsstyrelsen i Norrbotten anser att det är viktigt att kompetensutveckling genom Landsbygdsprogrammet tilldelas tillräckliga medel för de olika kompetensutvecklingsåtgärder som föreslås. I dagsläget är budgeten begränsad och uppdelad på delbudgetar, vilket försvårar möjligheterna att genomföra effektiva och långsiktiga insatser. Det är viktigt att nationella insatser kan kompletteras med regionalt anpassade insatser så att även behoven hos mindre företag på regional nivå tillfredsställs. Jordbruksverket menar att en avvägning krävs mot behoven inom andra områden som exempelvis miljöåtgärder.

Länsstyrelsen i Östergötland menar att nationella prioriteringar som kan göras inom EU:s struktur- och investeringsfonder bör användas för mesta möjliga effekt på konkurrenskraften.

Västra Götalandsregionen välkomnar satsningen på innovation genom EIP-Agri för ökad konkurrenskraft och hållbarhet inom jordbruk och trädgård.

Naturbruksskolornas förening framför att naturbruksgymnasierna aktivt kan medverka genom att skolorna utvecklas till kompetenscentra inom de gröna näringarna, att skolorna erbjuder olika YH utbildningar och bedriver kortkursverksamhet för branscherna samt att närstående organisationer etablerar sig på eller i närheten av skolorna.

7 Konsekvensbedömning

Ökade resurser behövs för att genomföra åtgärder

Länsstyrelserna i Jönköping, Kalmar, Östergötland, Jämtland och Norrbotten anser att det behövs avsättas extra medel för att kunna genomföra flera av åtgärderna som föreslås av utredningen. Länsstyrelserna pekar på att flera av förslagen föreslås genomföras inom befintliga anslag. Detta inte är möjligt om uppdragens ändamål ska få önskad effekt, en grundförutsättning är att resurser följer med utökade och nya uppdrag. Länsstyrelsen Norrbotten pekar på att konsekvensbedömningen inte belyser konsekvenser för handläggande myndigheter, till exempel länsstyrelser, då olika åtgärder kan innebära ökad eller minskad administration på myndigheten. Inför genomförandet av olika åtgärder bör konsekvenserna för samtliga berörda myndigheter utredas och åtgärder som innebär ökade kostnader bör åtföljas av motsvarande finansiering. Länsstyrelsen i Jämtland skriver att flera av föreslagna åtgärder för förändrad djurlagstiftning kan leda till ökat resursbehov på länsstyrelserna.

Djurskyddet Sverige ser med oro på alla uppdrag som föreslås läggas på Jordbruksverket. Redan idag minskas utrymmet för djurskyddsfrågor på myndigheten och att ytterligare tillföra uppgifter utan motsvarande medelstildelning vore mycket olämpligt.

Vattenmyndigheten Södra Östersjön lyfter fram att det är först efter en analys som det går att säga om medel finns kvar för en omprioritering på myndigheten då myndigheternas årsarbetskrafter redan kan vara intecknade.

Jordbruksverket är i stort positiva till föreslagna uppgifter för Jordbruksverket. Samtidigt måste ambitionsnivå och genomförandetakt anpassas till tillgängliga resurser och budgetförutsättningar. Utredningen föreslår att ett stort antal utredningsarbeten ska göras av Jordbruksverket och beräknar dessa till mellan 12 och 16 årsarbetskrafter. Jordbruksverket anser att man också bör se till det förändringsarbete som potentiellt ska genomföras efter en utredning

eftersom det tar tid att genomföra eventuella efterföljande förändringar eller se till att kunskapsunderlag sprids.

Konsekvenser av utredningens förslag

Konsekvensanalyser bör göras av förslagen

Länsstyrelsen i Norrbotten framhåller att i det fortsatta arbetet bör även konsekvenser beaktas såsom effekter av minskade mervärden, bortprioritering av visst förebyggande arbete, sämre regional anpassning av kompetensutvecklingsåtgärder och en ökad centralisering.

Landsbygdsprogrammet

Jordbruksverket är positiva till att de föreslagna åtgärderna som föreslås finansieras av landsbygdsprogrammet och konstaterar att landsbygdsprogrammets inriktning är i linje med vad utredningen föreslår. Många av utredningens förslag finns redan inom innevarande program. Programändringar i nuvarande landsbygdsprogram bör bidra till förenklingar och inte medföra att komplexiteten ökar. Ett alltför komplext program blir både dyrare och kan ta tid att få godkänt.

Jordbruksverket ser en risk i att alltför många små satsningar inom landsbygdsprogrammet blir tandlösa. Vidare framhåller verket att det är förknippat med kostnader att förändra landsbygdsprogrammets prioriteringar även om många av utredningens förslag kan genomföras utan ett nytt godkännande från EU-kommissionen.

Jordbruksverket vill påpeka att Jordbruksverket inte styr vilka tillgängliga åtgärder som utnyttjas i landsbygdsprogrammet. Genomförandet och effekterna är beroende av flera aktörers agerande och i slutändan hur väl de tas emot av slutkunden.

*Vi Konsumenter** vill betona att en omprioritering inom Landsbygdsprogrammet inte får innebära att viktiga insatser för ökad hållbarhet riskeras.

Miljöpåverkan

Havs- och vattenmyndigheten menar att utredningens argument kring miljöpåverkan från inhemsk jordbruksproduktion kontra import är dubbelbottnade, då det beror på vad, hur och när produktionen bedrivs. Ökad inhemsk odlingsareal kan leda till ökat näringsläckage om man inte genomför begränsningar av utsläppen. Ökad fysisk påverkan av vattenområden kan bli en effekt vid ökat markavvattningsbehov och vattenuttag, om inte marknyttjandet och miljöhänsyn anpassas till landskapet. Påverkan på biologisk mångfald är sannolikt negativ eftersom effektiviseringen till stor del handlar om monokulturer. En utökad odlingsareal kan ge positiv effekt på till exempel fåglar i odlingslandskapet, men det beror helt på i vilken form som ökningen

sker. Att den skulle ske i form av biotoper som stimulerar biologisk mångfald är inte troligt.

*Vi Konsumenter** anser att det är motsägelsefullt att utredarens bedömning om en ökning av spannmålsarelen med 30% med ökad användning av bekämpningsmedel skulle innebära positiva effekter på den biologiska mångfalden.

Jämställdhetsmål

Länsstyrelsen i Dalarna anser det vara en stor brist att utredningen bedömt att förslagen inte har någon påtaglig betydelse för att nå de jämställdhetspolitiska målen. Det är svårt att förstå då förslagen berör kompetensförsörjning, sysselsättning och arbetsmarknad.

Integrationspolitiska mål

Länsstyrelsen i Dalarna anser att analysen av hur förslagen verkar på de integrationspolitiska målen är allt för enkel. Att inte ta med den ökande invandringen som en möjlighet är en stor miss. Utrikesfödda kommer att vara en viktig resurs för näringarna.

8 Saknas i utredningen

- Livsmedelskontroller

Livsmedelsverket framhåller vikten av en välfungerande kontroll av livsmedelsföretag för säkra livsmedel. Exempel på åtgärder som kan förenkla för företagen och förbättra kontrollen är ökad samordning av kontrollen mellan myndigheterna i olika led i livsmedelskedjan t.ex. genom att dela kompetenser över landet, underlätta företagens uppgiftslämnande samt utveckla och använda gemensamma systemstöd. Ett annat exempel är fortsatta nationella anpassningar av kraven i hygienföreskrifterna.

Länsstyrelsen i Västernorrland tycker det är viktigt med spårbarhetskontroller i livsmedelsbranschen. En gemensam ”kontrollstämpel” som visar att det som producerats är kontrollerat av en myndighet eller certifierat kontrollorgan kan höja konkurrenskraften.

Svensk Dagligvaruhandel anger det finns behov av en regelöversyn över nationella styrsystem för livsmedelskontrollerna och ökad samordning på regional nivå.

Kött- och Charkföretagen anser att regeringen bör intensifiera arbetet med att skapa en likvärdig livsmedelskontroll inom hela EU.

Svensk Fågel anser att nedsättningen av köttkontrollavgiften på slakterianläggningar måste fortgå. Svensk Fågel anser att en översyn behöver göras över vilka kostnader på Livsmedelsverket som inkluderas i

kontrollavgiften och en jämförelse göras med andra länder, i t.ex. Finland finansieras kontrollavgiften i sin helhet genom allmänna medel.

SWEDAC lyfter fram att det finns problem i den svenska livsmedelskontrollen som genomförs av länsstyrelserna och kommunerna, bl.a. svårigheter med att upprätthålla tillräcklig kompetens, att kontroller inte genomförs enligt plan, att uppföljningen av kontrollverksamheter inte ger underlag till förbättringar m.m. *SWEDAC* menar att en möjlig väg för att förbättra den offentliga livsmedelskontrollen är att kontrollmyndigheter delegerar vissa specifika uppgifter till ackrediterade kontrollorgan.

Svenskt Sigill anser att all handel underlättas av transparens i fråga om ansvar, kvalitet och leveransavtal. Tredje-parts certifiering kommer att spela en allt större roll för att lyckas med exportsatsningar. De håller också nere kostnader för producenter då den sammantagna kostnaden för myndighetskontroll minskar, t.ex. avseende riskbedömning.

- *Energi*

Statens energimyndighet saknar en tydlig redogörelse för alternativa scenarier med marknader för jordbruksprodukter som ligger utanför livsmedelsområdet (bioenergi). Myndigheten lyfter även fram att en ökad livsmedelsproduktion i landet ger en större mängd restprodukter som kan användas för energiändamål.

Lantmännen anser att det finns stora möjligheter i biobränsle och biodrivmedel, men att detta inte är med i konkurrenskraftsutredningens eller livsmedelsstrategins uppdrag. Lantmännen ser att valet av styrmedel inom bioenergiområdet har betydelse för möjligheten att förverkliga intentionerna med livsmedelsstrategin. Även om spannmålexportmarknaden är betydelsefull och utvecklingsbar, är det ur ett svenskt odlarperspektiv en betydande riskmässig fördel med närliggande spannmålsindustri över tid.

Länsstyrelsen i Västra Götaland menar att man också bör se på och utvärdera alternativ som inhemsk produktion av drivmedel såsom rapsdiesel etc. då det minskar beroendet av fossila bränslen.

- *Skatter*

Länsstyrelsen i Kronoberg och Skåne anser att det är en brist att skatteområdet inte var med i uppdraget.

- *Stöd*

Länsstyrelserna i Värmland och Jämtland saknar en översyn av vilken betydelse utformningen av stöd har på det svenska jordbrukets konkurrenskraft och utveckling, dels i olika regioner, dels för olika produktionsgrenar.

Länsstyrelsen Jämtland pekar på att det finns stora skillnader i produktionsförutsättningar i vårt avlånga land där klimatet sätter gränser för vad man kan odla, där arrondering sätter gränser för hur man kan storleksrationalisera och där avstånd mellan fält och brukningscentrum, mellan gårdar och mellan orter med förnödenhetsförsörjning begränsar möjligheten till produktivitetsvinster. Dessa olikheter måste kunna regleras med olika former av stöd. Det är viktigt att den politiska viljan är att bibehålla livskraftigt jordbruk och öppna landskap i hela Sverige trots olika förutsättningar. De förslag utredningen förespråkar gör att jord- och trädgårdsnäringen i hela norra Sverige och speciellt i Norrlands inland riskerar att försvinna.

- *Vattendirektivet*

Kungliga Skogs- och Lantbruksakademien lyfter fram de ökade kostnaderna orsakade genom implementering av det nya vattendirektivet.

Jordbruksförvaltarna pekar på att de förslagen från vattendirektivet riskerar att stora arealer produktiv mark tas ur bruk.

- *Transporter*

Länsstyrelsen i Södermanland anser att transportfrågan borde ha berörts i utredningen eftersom det är en ödesfråga för primärproducenter i Sverige. Så länge transporter är så billiga som i dag kommer det att resultera i att det svenska lantbruket utsätts för priskonkurrens i hela världen.

- *Samhällsekonomiska konsekvenser*

Ekonomistyrningsverket anger att de samhällsekonomiska konsekvenserna av förslagen inte redovisas i konsekvensutredningen. *Konjunkturinstitutet* anger att det saknas en analys av de samhälleliga för- och nackdelarna med produktionsmål för separata näringar och motivering till den valda målnivån.

Tillväxtverket anser att det är av stor vikt att samhällets regleringar inte i onödan försvårar eller fördyrar för företagen. Samtidigt är det viktigt att fullt ut väga åtgärder om kortsiktiga förbättringar av företagens ekonomiska konkurrenskraft mot de långsiktiga samhällsutmaningarna. Förutsättningarna för jordbruks- och trädgårdsnäringens långsiktiga konkurrenskraft behöver utredas ytterligare för att möjliggöra korrekta avvägningar mellan olika typer av samhällsekonomiska konsekvenser. En fördjupad analys av miljömässiga och sociala konsekvenser och deras betydelse för företagens och samhällets konkurrenskraft på kort och lång sikt behöver göras för att dessa ska kunna vägas mot varandra.

Kemikalieinspektionen anser att konkurrenskraften bör sättas i ett sammanhang där även miljö- och hälsorisker inom livsmedelsproduktionen vägs in. *Naturskyddsföreningen* anser att

utredningen inte i tillräcklig omfattning tar med samhällskostnader av miljö- och hälsoeffekter i sin analys vilket ger en ofullständig bild av nyttor och kostnader. *WWF* anser att utredningen saknar djupare analyser av miljö och hållbarhet. *Vattenmyndigheten Södra Östersjön* anser att utredningen innehåller för få förslag på hur man ska bidra till de nationella miljömålen.

Konjunkturinstitutet menar att utredningens syn på att importen av framförallt animalieprodukter bidrar till att växthusgasutsläppen ökar endast gäller import från länder utanför EU:s utsläppstak för växthusgaser. EU har lagt fast kvantitativa mål för unionens samlade utsläpp vilket innebär att en flytt av produktion från Sverige till ett annat land inte har någon påverkan på de globala utsläppen.

Havs- och vattenmyndigheten anser att kulturlandskapets värden är dåligt belysta i utredningen.

Vattenmyndigheten Södra Östersjön anser att utredningen har en för snäv syn på regler och menar att de även kan bidra till utveckling och innovation.

Länsstyrelsen i Skåne anser att delar av utredningen inte fullt ut har trängt in i de komplicerade orsakssambanden som finns och i andra delar verkar ha blandat ihop olika regelverk och lagar.

BILAGA 1. Beslutad remisslista

1. Riksdagens ombudsmän JO
2. Riksrevisionen
3. Kommerskollegium
4. Ekonomistyrningsverket
5. Skatteverket
6. Konjunkturinstitutet
7. Kammarkollegiet
8. Statskontoret
9. Länsstyrelsen i Uppsala län
10. Länsstyrelsen i Stockholms län
11. Länsstyrelsen i Södermanlands län
12. Länsstyrelsen i Östergötlands län
13. Länsstyrelsen i Jönköpings län
14. Länsstyrelsen i Kronobergs län
15. Länsstyrelsen i Kalmar län
16. Länsstyrelsen i Gotlands län
17. Länsstyrelsen i Blekinge län
18. Länsstyrelsen i Skåne län
19. Länsstyrelsen i Hallands län
20. Länsstyrelsen i Västra Götalands län
21. Länsstyrelsen i Värmlands län
22. Länsstyrelsen i Örebro
23. Länsstyrelsen i Västmanlands län
24. Länsstyrelsen i Dalarnas län
25. Länsstyrelsen i Gävleborgs län
26. Länsstyrelsen i Västernorrlands län
27. Länsstyrelsen i Jämtlands län
28. Länsstyrelsen i Västerbottens län
29. Länsstyrelsen i Norrbottens län
30. Vattenmyndigheten Västerhavet
31. Vattenmyndigheten Södra Östersjön
32. Vattenmyndigheten Norra Östersjön
33. Myndigheten för yrkeshögskolan
34. Stockholms universitet
35. Uppsala universitet
36. Linköpings universitet
37. Lunds universitet
38. Skogsstyrelsen
39. Statens jordbruksverk
40. Statens veterinärmedicinska anstalt
41. Livsmedelsverket
42. Havs- och vattenmyndigheten
43. Sametinget

44. Sveriges lantbruksuniversitet (SLU)
45. Naturvårdsverket
46. Kemikalieinspektionen
47. Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
48. Konkurrensverket
49. VINNOVA, Verket för innovationssystem
50. Tillväxtverket
51. Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
52. Statens energimyndighet
53. Konsumentverket
54. Riksantikvarieämbetet
55. Naturhistoriska riksmuseet
56. Stockholms läns landsting
57. Västra Götalands Regionen
58. Malmö Stad
59. Växjö kommun
60. Sveriges Kommuner och Landsting
61. SKL Kommentus
62. Agroväst
63. Biodynamiska föreningen
64. Dagligvaruleverantörers Förbund
65. Djurens rätt
66. Djurskyddet Sverige
67. Ekologiska lantbrukarna
68. Familjejordbrukarnas Riksförbund
69. Svenska Fåravelsförbundet
70. Förbundet Sveriges Småbrukare
71. Föreningen Foder & Spannmål
72. Föreningen Sveriges Fäbodbrukare
73. Föreningen Sveriges Spannmålsodlare
74. Företagarna
75. Greenpeace
76. Handelns utredningsinstitut, HUI Research AB
77. Hela Sverige ska leva
78. Hushållningssällskapet
79. JTI - Institutet för jordbruks- och miljöteknik
80. Kiwa Sverige AB
81. KRAV
82. Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien
83. Kött- och Charkföretagen
84. Lantbrukarnas Riksförbund, LRF
85. Lantmännen
86. Livsmedelsakademin
87. Livsmedelsarbetarförbundet

88. Livsmedelsföretagen, Li
89. Livsmedelshandlarna
90. LRF Konsult
91. LRF Kött
92. LRF Mjök
93. LRF Trädgård
94. LRF Ungdomen
95. LRF Häst
96. LRF Växtodling
97. Miljöförbundet, Jordens Vänner
98. Naturbruksskolornas Förening
99. Naturskyddsföreningen
100. Organic Sweden
101. Skärgårdarnas Riksförbund
102. Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet
103. SP Food and Bioscience
104. Stiftelsen Lantbruksforskning
105. SVEBIO
106. Sveriges export- och investeringsråd
107. Svensk Dagligvaruhandel
108. Svenska djurskyddsföreningen
109. Svensk Fågel
110. Svenska Djurhälsovården AB
111. Svenska bankföreningen
112. Svenska ägg
113. Sveriges Pälsdjursuppfödare Riksförbund
114. Svensk Handel
115. Svenska Kommunalarbetareförbundet
116. Svenska Kyrkan
117. Svenska Vallföreningen
118. Svenskt Näringsliv
119. Svenskt Växtskydd
120. Svenskt Sigill
121. Sveriges Betodlars Centralförening
122. Sveriges Biodlars Riksförbund
123. Sveriges Frö- och Oljeväxtodlare
124. Sveriges Grisföretagare
125. Sveriges Jordbruksarrendatorers Förbund
126. Sveriges Jordägareförbund
127. Sveriges Konsumenter
128. Sveriges Köttföretag
129. Sveriges Mjölkbönder
130. Sveriges Nötköttsproducenter
131. Sveriges Veterinärförbund

132. SWEDAC

133. Vetenskapliga rådet för biologisk mångfald

134. Vreta kluster

135. Världsnaturfonden, WWF

136. Växa Sverige

137. World Animal Protection

BILAGA 2. Sammanställning remissvar. Urval > 10 svar.

